BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXVI
F
65
NAPOLI

U
66

Digitized by Google

JOANNIS VAN HEEL,

JCTI

BIGA DISSERTATIONUM;

QUARUM PRIOR INAUGURALIS

AGIT DE

REPRESSALIIS,

ALTERA DE

VENATIONE.

BIBLIOTECA NAZ. V. EM.

LEIDAE,

Apud PETRUM VANDER EYK ET SAM. ET JOH. LUCHTMANS, 1761.

Digitized by Google

VIRO.

INTEGERRIMO.

MORUMQUE. PIETATE.

SPECTATISSIMO.

CORNELIO. VAN. HEEL.

APUD. ROTERODAMENSES. MERCATORI. VIGILANTISSIMO.

PATRI. OPTIMO. CARISSIMO.

OMNI. QUA. FILIUM. DECET.

PIETATE. AC. VENERATIONE.

AD. EXTREMUM. VITAE. HALITUM. HONORANDO. PROSEQUENDO.

NEC,

NEC. NON.

VIRO.

NOBILISSIMO. CONSULTISSIMO.

JOSUAE. VAN. HEEL. JCto.

IN. AGRO. SCHIELANDICO. SCABINORUM. COLLEGII. QUONDAM. PRAESIDI. ETC. ETC.

PATRUO. SUO. INDULGENTISSIMO. OMNI. HONORE. ATQUE. OBSEQUIO. NUNQUAM. NON. COLENDO.

Haſce Studiorum ſuorum primitias ea qua par eſt obſervantia ſacras facit

AUCTOR.

L. B.

L. B.
S. P. D.
A U C T O R.

Poſtquam per quinquennium Studiis Academicis, & praecipue Themidi operam dederam, Thema Inaugurale circumſpicienti, prae caeteris mihi adriſit Tractatio de *Venatione*, variaque ejus jura apud Hollandos in primis obtinentia trutinare conſtitueram, eamque Diſſertationem jam fere ad umbilicum perduxeram; ſed quum forte colloquium miſcerem cum Eruditiſſimo & Indefeſſo Antiquitatum noſtrarum Scrutatore Fr. van Mieris, (cui Viro non poſſum non hic publice gratias quam maximas agere ob ſingularem ejus in me benevolentiam, quippe qui mihi Chartas cana e vetuſtate depromptas, ſummopere ad illuſtrandam & explanandam hanc materiam facientes, ſuppeditaverit) incidimus in *Repreſſalias*, quarum inveſtigationem quum excellens iſte Hiſtoriographus mihi tanquam utiliſſimam non ſolum, ſed & jucundiſſimam commendaret, vela verti, atque totum quantum me in hujus juris disquiſitionem conjeci; eamque de Repreſſaliis Diſſertationem tanquam Specimen Inaugurale ad diem 13. Junii 1760. publicae diſceptationi exhibui. Quum autem exempla tunc temporis excuſa omnium amicorum deſiderio minus ſufficerent; aeque horum rogatu ac crebra librariorum efflagitatione, qui hoc pluribus gratum fore exiſtimabant, permotus ſum, ut hoſce de

Venatu & *Repreſſaliis* libellos prelo ſubjici eosque conjunctim in publicum prodire paterer: illum quidem prima, hunc vero ſecunda vice; ſed eodem fere habitu, quo primam lucem adſpexit: temporis enim anguſtiis praepeditus omnia ſub incudem limamque revocare neque potui neque volui, ne gratia novitatis periret, vel loco turocinii neſcio quod opus vires noſtras exſuperans fruſtra exſpectaretur. Ne autem B. L. mireris, quod ego, editis hiſce Speciminibus Juri Publico Patrio manus admoverim, juvenis licet, nec ullo rerum uſu inſtructus. Cauſas & rationes hujus inſtituti tibi exponam. Equidem (ut verba *Doctiſſimi Viri* NIC. BONDT *in Praefat. Comment. ad Unionem Ultraject.* mea faciam) a prima juventute diſcendis Patriae fatis multum delectatus fui. Ubi autem ratione uti coepi res noſtras inveſtigandi, Belgiique ſtatum, Inſtituta ac Jura intelligendi cupiditas vehemens me inceſſit. Ecquid enim Belgae turpius eſſe poteſt, ecquid magis indecorum, quam ſi Graeciae Latiique veteris hiſtoriam, mores, jura, & conſuetudines ex ungue calleat, in Patriis vero rebus plane ſit hoſpes, ita ut, ſi in circulo Doctorum de Belgica aliqua hiſtoria inciderit confabulatio, piſcis aut edulii peregrinum eſſe vocabulum arbitretur? Romanorum ſane, Athenienſium, Lacedaemoniorum, aliarumque priſcarum gentium res geſtas & inſtituta longe plurima ſcitu digniſſima, quaeque ad comparandam eruditionem & Juriſprudentiam cum Civilem tum Politicam egregie conducunt, diligenti earum rerum Inveſtigatori ſuppeditare lubens agnoſco: neque is ego ſum, qui veteris hiſtoriae & antiquitatis notitiam, dum-

mo-

modo maſcule & cum prudentia tractetur, ullatenus improbare velim, doctae vetuſtatis, ſi quis alius, pro ingenii modulo, cultor & amator. Interea tamen Belgarum res cordatum Belgam propius tangere exiſtimo (†). Statim autem ac Repreſſaliarum lucubrationem aggrederer, ſatis percepi periculoſae plenum aleae hoc opus eſſe, animum tamen mox recepi, quum, ex Quinctiliani ſententia Turocinium in ſenectutem differendum non ſit: *Nam quotidie metus creſcit, majusque fit ſemper, quod auſuri ſumus: &, dum deliberamus, quando incipiendum ſit, incipere jam ſerum eſt. Quare fructum ſtudiorum adhuc viridem & dulcem promi oportet, dum veniae ſpes eſt, & paratus favor, & audere non dedecet, & ſi quid deſit operi, ſupplet aetas, & ſi dicta ſunt juveniliter, pro indole accipiuntur.* Id quod ſemel & in perpetuum ad meam excuſationem dictum volo. Quod ad Diſſertationem meam de Repreſſaliis attinet, verbulo monendum duxi, me non perſpicere, cur tantopere mihi inquirendum eſſet: *in quantum bona fides aliquem a Repreſſaliis ſecurum praeſtet?* uti voluit acutiſſimus auctor Ephemeridum litterariarum, vulgo de *Nederl. Letter-Courant*, 51. *ſtuk* 24. *Juny* 1760. forte ejus ἀκρίβειαν effugit, quod nonnulla de hac quaeſtione dixerim, *cap.* I. §. 9. ibique ab eruditiſſimo Vattel diſſenſerim. Si autem haec parum ſufficiant, L. B. ad ampliſſ. van Bynkershoek *in quaeſt. jur. publ. lib.* I. *cap.* 7. ablego, ubi *pag. m.* 53. ſequentia occurrunt: „ Sed profecto videtur „ eſſe jus commune, ut & actiones publicentur, „ ex

(†) Conf. eruditus Zographos *Verhandeling over het zamenſtellen der Hiſtorien in praefat. ferme in fine.*

„ ex eadem nempe ratione, qua corporalia quae-
„ libet. Actiones utique ſive credita non minus
„ Jure Gentium ſunt in dominio noſtro, quam
„ alia bona, eccur igitur in his Jus Belli" (addo
ego Jus Repreſſaliarum) „ ſequamur, in illis non
„ ſequamur? & cum nihil ſuccurrat, quod diſtin-
„ ctioni idoneae locum praebere poſſit, etiam ſola
„ ratio jus commune defendit, ſed nec deſunt exem-
„ pla & auctoritates, quae defendant." — Aliud
tamen erit dicendum, ſi pacto expreſſo haec bona vel credita a jure Repreſſaliarum excepta fuerint, uti ipſe jam dicto loco obſervavi. Ut etiam ejus deſiderio ſatisfacerem, in fine illius Diſſertationis adjeci differentiam *Repreſſalias* inter & *Retorſiones*, caeterum quod ad definitionem Repreſſaliarum & alia attinet; quum tantum diſtent Thebae ab Athenis, quantum a Thebis Athenae, nolim quis mihi ſuccenſeat, ſi in ejus ſententiam pedibus non iverim; quum vero, ut ait Seneca, non ſit levitas a cognito & damnato errore diſcedere, & ingenue fatendum, *aliud putavi*, *deceptus ſum*, haec vero ſuperbae ſtultitiae perſeverantia ſit: *quod ſemel dixi*, *qualecunque ſit*, *fixum ſit ratumque*, hinc ea, quae ab amico meo Alb. Ploos van Amstel accepi, quaeque *cap.* 3. §. 5. habentur, meliora doctus, lubens mutavi. Quomodo in ipſa materia tam de *Repreſſaliis*, quam de *Venatione* proceſſerim, non opus erit multis monere. Argumentum in margine conſpicuum id ipſum ſatis oſtendet.

Haec ſunt, Benevole Lector, quae ſcire tua forte intererat.

DIS-

DISSERTATIO HISTORICO-POLITICO-JURIDICA INAUGURALIS DE REPRESSALIIS.

CAPUT PRIMUM.

De Vocis Repreſſaliarum Significatione, Etymologia & Definitione, ut & de Repreſſaliarum Origine, Jure & Aequitate.

§. I.

Ενεχυρασμὸς (*a*) ſive pignoratio inter populos diverſos (σύλας id dicit DEMOSTHENES *in brevi Oratione* περὶ τῦ ςεφάνυ τῆς τριηραρχίας *pag.* 717. quam laudat Harpocration voce σύλας) recentioribus JCtis voca- De Etymologia ac Definitione Repreſſaliarum.

(*a*) Diſcrimen inter ἐνεχυράζειν & ἐνεχυριάζειν apud au-

tur Jus Repreſſaliarum. Saxones & Angli *Withernamium* (forte a *Wiedernehmen*) & Galli, ubi a Rege impetrari id ſolet, *litteras Marcae* vocant, & apud Belgas *brieven van Marque* audit. *Mark* enim ſignificat limitem, quod & patet ex privilegio Rotterodamenſi: *wat erve iemand koopt voor Schepenen, ende jaar en dag beſittet onbekroont, die en is van die erve niet ſchuldig te antwoorden, uitgenomen onbejaarde kinderen, en luyden die buyten Marke zyn zonder arg of liſt.* Vid. *Handveſt van Rotterdam van* 1340. *all.* a GROTIO *in Introduct. lib.* 2. *part.* 7. *v.* 33. Vid. Ict. GERARDUS DE HAAS in not. ad SIMONEM VAN LEEUWEN *Cenſ. Forenſ. part.* II. *lib.* I. *cap.* II. §. 15. *Not.* 2. & quia plerumque in limite territorii prehenduntur bona exterorum civium, inde obtinuit nomen litterae *Marcae*. *Repreſſaliae* autem dicuntur quaſi *Reprehenſaliae*, ſcilicet a *reprehendendo*, quia quaſi reprehendimus, ſeu recuperamus quod nobis ablatum eſt. Vid. DU CANGE *Gloſſ.* voc. *Marcha* & *Repreſſaliae*, vel ab Italico *ripreza*; unde Gallis *Repriſe*.

Delineari poſſunt *Repreſſaliae*, quod ſint *ſpecies belli imperfecti, quo civium externae civitatis, etiam innocentium, res & perſonae occupantur, uſque dum ab extranea illa civitate ſatisfactum ſit de debito, ſive illud debitum ſit ex civili cauſa, ſive*

antiquos Atticos nullum. EZECH. SPANH. *ad Ariſtoph. Nub. verſ.* 35. *pag.* 275. Contra SALMASIUS *de Mod. Uſur.* qui copioſe de hoc verbo *pag.* 549 &c. differit; item JUNGERMAN ad *Polluc. lib.* 8. *cap.* 15. §. 148. *pag.* 969. ἐνέχυρον. τὸ εἰς ἀσφάλειαν ἀντάλλαγμα *Etym. magn.*

ſive ex delicto; ſi autem omnis ſpes recuperandi debitum evanuerit, bona confiſcantur & exinde debitoribus ſatisfactio praeſtatur, vel perſonae incarcerantur, donec a civitate ſolvatur id, quod debebat, & tunc Repreſſaliae adimpletae cenſentur. VATTEL *Droit des Gens*, *Vol.* 1. §. 342. Dixi *Repreſſalias* eſſe *ſpeciem belli imperfecti*, quod primo intuitu mirum videri poſſet; ſed ſi conſideremus, quod *bellum*, ſenſu generali ſumtum, ſit *ſtatus per vim certantium, qua tales ſunt.* Vid. GROTIUS *de Jur. Bell. ac Pac. lib.* 1. *cap.* 1. §. 2. & quum aliquis *Repreſſaliis* utens, quodammodo per vim ſuum repetit, Repreſſaliae ſpecies belli imperfecti, minus pleni, (in quo incendia, vaſtationes, caedesque adhibere non licet, quae omnia ſunt effectus belli pleni ſolennis) haud abſurde dici poſſunt. Confer. GERARD NOEST *Algemeen Staatsrecht*, 3. *boek*, 2. *Hoofdſt. pag.* 530. Cui tamen haec minus placent, poterit Repreſſalias vocare cum *Ampl.* BYNKERSH. *Quaeſt. Jur. Publ. lib.* 1. *cap.* 24. *Licentiam, a Principe conceſſam, occupandi aliorum perſonas bonaque ob vim & injuriam, antea ſuis ſubditis illatam, & negatam de eo facinore juſtitiam; quo ſic manu reparetur damnum, quod manu datum eſt, nec a Magiſtratu coërcitum.* Vid. OTTO *in Not. ad Puffend. de Off. Hom. & Civ. lib.* 2. *cap.* 16. §. 10. & PFEFFINGER *ad Vitriar. in Jur. Publ. Germ. lib.* 3. *tit.* 3. §. 6. *cum ſeqq.*

§. I I.

Repreſ-ſaliarum Origo. Multum inter D. D. diſputatur de hujus juris origine; Grotius & cum eo plerique ejus fundamentum ponunt in jure quodam Gentium voluntario. Sunt tamen, quibus videtur opus non eſſe confugere ad jus aliquod, ſeu morem Gentium, ſed ipſo Jure Naturae licitum eſſe occupare bona ſingulorum civium pro debito patriae & civitatis, & exiſtimat *Clar.* Barbeyracius *in Nota Gall.* 1. (*b*) *ad*

(*b*) Ce n'eſt point ici un établiſſement arbitraire, fondé ſur un prétendu Droit des Gens, dont on ne ſauroit prouver l'exiſtence, & ou tout ſe réduit à un uſage, plus ou moins étendu, mais qui par lui-même, n'a jamais force de Loi. Le droit dont il s'agit, eſt une ſuite de la conſtitution des Sociétés civiles, & une application des maximes du Droit Naturel à cette conſtitution. Dans l'indépendence de l'Etat de Nature, & avant qu'il y eût aucune maniére de Gouvernement Civil, perſonne ne pouvoit s'en prendre, qu'a ceux-là même, de qui il avoit reçu du tort, ou à leurs complices; parce que perſonne n'avoit alors avec d'autres une liaiſon, en vertu de laquelle il pût être cenſé avoir conſenti en quelque manière, à ce qu'ils faiſoient même ſans ſa participation. Mais, depuis qu'on eût formé des Sociétés civiles, c'eſt-à-dire des Corps dont tous les Membres s'uniſſoient enſemble pour leur défence commune; il a reſulté de là une communauté d'intérêts & de Volontés, qui fait que, comme la Société, ou les Puiſſances, qui la gouvernent, s'engagent à défendre chacun contre les inſultes de tout autre, ſoit Citoyen ou Etranger; chacun auſſi peut être cenſé s'être engagé à répondre de ce que fait, ou doit la Société ou les Puiſſances qui la gouvernent. Aucun Etabliſſement Humain aucune liaiſon ou l'on entre, ne ſauroit diſpenſer de l'obligation de cette Loi Gé-

ad Grotium de Jur. Bell. ac Pac. lib. 3. cap. 2. etiam naturaliter quemlibet civium eſſe quaſi ſponſorem & fidejuſſorem ſuae civitatis. Hoc itaque jus derivandum puto ex indole ipſius ſocietatis civilis, nam licet verum ſit, quod in ſtatu primaevo Naturae, nemo innocens propter factum alterius, de quo nec directe nec indirecte participavit, puniri poſſit, & poena teneat culpae auctorem; in ſocietate tamen aliud obtinet; cives etenim coaluerunt in unam perſonam moralem, quidquid igitur uni fit, id to-

nérale, & inviolable de la Nature, *que le Domage ou le Tort doit être reparé*; à moins que ceux, qui ſont par-là expoſés à en ſouffrir n'aient manifeſtement renoncé au droit d'exiger cette réparation. Et lorſque ces ſortes d'Etabliſſemens empêchent à certains égards que ceux qui ont été lézés, ne puiſſent auſſi aiſément obtenir la ſatisfaction, qui leur eſt duë, il faut réparer cette difficulté en fourniſſant aux intéreſſés toutes les autres voyes poſſibles, de ſe faire eux-même raiſon. Or il eſt certain, que la Societé ou les Puiſſances qui la gouvernent, par cela même, qu'elles ſont armées des forces, de tout le Corps, ſont encouragées à ſe moquer, & peuvent auſſi ſouvent ſe moquer impunément des Etrangers, qui viennent leur demander quelque choſe qu'elles leur doivent. Et chaque Sujet contribuë d'une maniére ou d'autre à le mettre à l'Etat d'en uſer ainſi; de ſorte que par-là il peut être cenſé y conſentir. Que s'il n'y conſent point actuëllement, il n'y a pas, aprés tout, d'autre maniére de faciliter aux Etrangers lézés la pourſuite de leurs droits, devenuë difficile par la réünion de force de tout le Corps, que de les autoriſer à s'enprendre à tout ceux qui en ſont partie, ſoit qu'ils aient conſenti ou non.

D'ailleurs, le moyen que les Etrangers puiſſent ſavoir, qui ſont ceux, qui conſentent, ou qui ne conſentent pas actuëllement? S'il falloit qu'ils attendiſſent d'être

toti civitati factum cenſetur, & quod conſenſu aut ſaltem conniventia civitatis unus facit, id tota civitas feciſſe judicatur, quodque ita unus Reipublicae civis alterius Reipublicae civi facit, haberi poteſt, acſi tota Civitas illam injuriam toti alteri Reipublicae intuliſſet, niſi unus Reipublicae Summus Imperans puniendo laeſorem vel eum dedendo ſatisfactionem petitam concedat (c); ni hoc fiat, poterit pars laeſa

d'être bien éclaircis là-deſſus, autant faudroit-il la plus part du tems qu'ils demeuraſſent en repos, & qu'ils ſouffriſſent tranquillement le mal qu'on leur a fait. Ainſi, par une ſuite même de la conſtitution des Sociétés Civiles, chaque ſujet demeurant tel, eſt reſponſable, par raport aux Etrangers, de ce que fait ou doit la Société, ou les Puiſſances qui la gouvernent; ſauf à lui de demander un dédommagement, lors qu'il y a de la faute ou de l'injuſtice de la part des Supérieurs, ou lors qu'aïant été expoſé à ſouffrir injuſtement pour le Corps, ce qu'il lui en coute va au-delà quotte part de ce qu'il eſt tenu de contribuër pour le Bien Public. Que s'il quelquefois on eſt fruſtré de ce dédommagement, il faut regarder cela comme un de ces inconvéniens, que la conſtitution des affaires humaines rend inévitables dans tout Etabliſſement Humain.

(c) Non igitur audienda eſt illa excuſatio, qua nuper praedatorum rapinas male feriati quidam Scriptores obtegere conati ſunt, eas Summo Imperanti imputandas non eſſe. Fateor enim hunc, ſi praedatores in hoſtem immiſſi amicos ſpoliaverint, nihil agere poſſe, quam ut illos puniat, ſi reperiri poſſint, aut dedat, vel in bona latentium, jus reddi curet, quo pacto juſtitiam denegatam adfirmare, & Summum Imperantem amplius teneri, iniquum foret. Sin vero eos abſolvat, hoc ipſo factum approbat, ſuumque crimen facit. Imo qui ſciunt & punire poſſunt & debent, nec puniunt, criminis conſortes videntur. *Magis enim facit, qui poteſt pro-*

laeſa ſibi denegatam Juſtitiam procurare ab alterius Reipublicae cive etiam inſonte, quia hic ſpectatur, tanquam membrum iſtius corporis moralis, a quo laeſio fuit profecta, & ſic factum civitatis ſingulis & viciſſim factum ſingulorum Civitati imputabitur, ſi illa ſuo facto vel non facto injuriae ſe participem reddiderit. Quod ſi autem hoc modo unus aut alter civium damnum ſentiat, debet hoc inter illa incommoda referri, quae Civitates tantum non neceſſario conſequuntur; etſi haec minimam partem faciant illorum malorum, quae ſingulos, extra Civitatem conſtitutos, manſura erant; nam qui in Civitatem intrat, tacite ſeſe obligavit, quod & corpore & bonis membrum eſſe velit, ac propterea fata illa ſubire, quae ſubitura eſt Reſpublica: nam bona civium ſingulorum ſunt bona totius univerſitatis intuitu extraneorum; omnes etenim, qui ſocietatem formant vel gentem, conſiderantur ab exteris, tanquam ὁλοκληεία, tanquam una perſona moralis, omnia eorum bona junctim ſumta ſpectari debent reſpectu exterarum Gentium tanquam bona iſtius ὁλοκληείας, iſtius perſonae mo-

probibere, nec probibet, & quisquis patitur peccare peccantes, is vires ſubminiſtrat audaciae: verba ſunt Arnobii. adde, quod cum ipſi praedandi licentiam & modum praeſcribunt, ſi de praedarum Juſtitia vel Injuſtitia judicent, hanc aleam in ſe ſuſcipere videantur; beata certe foret Reſpublica, ſi quis alienas injurias ſuas exiſtimaret. Vid. *Amici mei* Alb. Ploos van Amstel *Specimen Academ. Inaug. de Jure Commercii, quod gentibus in bello mediis competit. cap.* 8. §. 2. *pag.* 116.

moralis: hinc pulchre ſequitur, quod ſi una Gens habeat jus in partem bonorum alterius Gentis, poſſit ſumere de bonis civium quantum ſufficiat ad ſummam concurrentem, atque hinc in repreſſaliis occupari poſſunt bona ſingulorum, perinde ac occupantur bona univerſitatis vel Summi Imperantis, quidquid ad gentem illam pertinet Repreſſaliis ſubjectum eſt, unde egregie SENECA *de Benef. lib. 6. cap.* 20. *Si quis Patriae meae pecuniam credat; neque hoc aes alienum profitebor, ad exſolvendum tamen hoc portionem meam dabo.* Supra dixerat ſcilicet *cap.* 19. *Unus e populo non tanquam pro me ſolvam, ſed tanquam pro patria conferam.* &: *Singuli debebunt non tanquam proprium ſed tanquam publici partem.* Conf. hic BARBEYR. *loc. cit.* OTTO *ad Puffend. de Off. Hom. & Civ. lib.* 2. *cap.* 16. §. 10. F. HUTCHESON *in Philoſoph. Moral. lib.* 2. *cap.* 5. §. 2. & 3. [prodiit hic liber Glasguae anno 1755.] nec non COCCEJUS & VAN DER MEULEN *in Grot. illuſtr. lib.* 3. *cap.* 2. §. 1 & 2. WOLFF *Inſtit. Jur. Nat. & Gent.* §. 1162. & *ſeqq.* VATTEL *Droit des Gens Vol.* 1. §. 132. 134 & 224. conf. *ampl. Vir.* JAC. ARNOLD DE PERPONCHER *in Diſſ. Inaug. de Juſtitia Repreſſaliarum habita Trajecti ad Rhenum a.* 1715. *cap.* 1. §. 3 & 4.

Iſte tamen qui pignorationi anſam dedit, naturali jure tenetur ad reſarcienda damna alii, cui ob eam cauſam aliquid decedit, inde CICERO *de Off. lib.* 3. *cap.* 5. *Ut enim ſi unumquodque membrum ſenſum hunc haberet, ut poſſe putaret ſe valere, ſi proximi membri valetudinem*

ad

ad ſe traduxiſſet, debilitari & interire totum corpus, neceſſe eſt: ſic, ſi unusquisque noſtrum rapiat ad ſe commoda aliorum; detrahatque quod cuique poſſit, emolumenti ſui gratia, ſocietas hominum & communitas evertatur neceſſe eſt. quod etiam probatur loco PLUTARCHI *in Cimone de Skuriis, P.* 483. *C.* qui ſic habet, οὐ βουλομένων τὰ χρήματα τῶν πολλῶν συνεκτίνειν, ἀλλὰ τοὺς ἔχοντας καὶ διηρπακότας ἀποδοῦναι κελευόντων. *Plerique pecunias contribuere nolebant, ſed jubebant eos, qui res alienas aut habebant aut rapuerant, ſarcire damnum.* Sic Romani quod bello Punico ſecundo a privatis in Rempublicam, erogatum erat. LIV. *lib.* 26. finito eo, nec dum pecunia ſuppetente, tantum agri publici creditoribus addixerunt, quanti debitum aeſtimatum erat. LIV. *lib.* 31. Tiberius querenti Pio Aurelio Senatori mole publicae viae ductuque aquarum labefactatas aedes ſuas, reſiſtentibus Aerarii Prætoribus, ſubvenit, pretiumque aedium ipſi tribuit, erogandae per honeſta pecuniae cupiens. TACIT. *Ann.* 1. 75. 2. conf. VASQ. *Controv. illuſtr. part.* 1. *lib.* 1. *cap.* 5. Aliud exemplum vid. apud CICERONEM *de Off. lib.* 2. *cap.* 23.

Quid autem ſi Repreſſalias paſſus nullibi jus ſuum conſequatur, licebitne illi viciſſim homines de civitate, propter quam fuit repreſſaliatus, repreſſaliare? nequaquam, eſſet enim haec vindicta & ultio privata, quam leges & natura Societatis Civilis prohibent. Conf. CUJAC. *lib.* 5. *Obſ. cap.* 18. Quaeſitum eſt, (ut hoc obiter notem) quanam actione experiri poſſit ille, qui ex alieno debito hoc modo damnum

ſenſit, contra eum, cujus reſpectu ipſi illatum eſt, & mirifice in hac determinanda fluctuant Interpretes Juris Civilis; alii, veluti HUNNIUS, nullam omnino competere putant actionem; alii condictionem ex Lege, ut BACHOVIUS; alii ex Lege Aquilia; iterum alii ex Lege Rhodia actionem ſubminiſtrant; alii, inter quos PESCHWITZIUS *Cap. 7. pag. mihi* 146. *ad* 150. Actionem negotiorum geſtorum ex quaſi contractu, vel majori ſpecie actionem in factum laeſo praebent; quum autem in toto Jure Civili Romano nulla Repreſſaliarum occurrat mentio, parum ſolliciti eſſe debemus de actionis ſpecie invenienda, quum ſufficiat obſervaſſe, naturalem aequitatem poſtulare, ut, qui cauſam dederunt Repreſſaliis, damnum ſarciant, quod aliis inde obortum eſt, cum quivis natura tenetur ad reſarciendum damnum, quod dolo vel culpa ſua alter paſſus eſt; quae reſtitutio, ut ex bono & aequo fiat, magiſtratus eſt curare, & hinc cum Doctiſſimo VITRIARIO *Inſtit. Jur. Nat. & Gent. lib. cap.* 2. §. 16. condictionem ex aequitate concedendam putarem, ex qua oritur. Vid. WOLFF *Inſtit. Jur. Nat. & Gent.* §. 1088 & 1163. & PLOOS VAN AMSTEL *in dicto Specimine Academico cap.* 8. §. 2. *pag.* 117 & 118.

Quod ſi ipſe Summus Imperans facto ſuo vel juſſu Repreſſaliis cauſam dederit, damnum iis, quibus aliquid abeſt, ex publico procul dubio reſarciendum eſt, cum factum Principis, qua talis, tanquam ſuum agnoſcere debeat populus. WOLFF *dict. tract.* §. 598. & *ſeqq.* idque etiam moris eſſe, patet ex *Charta* 8. *Aprilis*

prilis 1322. apud F. v. Mieris *Groot Charterb.* 2. *deel*, *pag.* 276 *&* 277. cujus argumentum ſequens eſt: *De Graaf beveeld zyne Bailiuwen de goederen der Engelſchen in beſlag te nemen, tot dat de ſchaade, door hen aan drie Poorters van Zierikzee gedaan, zoude vergoed zyn.* In Charta ipſa haec occurrunt verba: *wi willen, dat ghi zonder vertrecken met hen vaert, ende dat Enghelſe goed arreſteert, ende in behoudene hant hout mitten minſten coſten ter tyd toe, dat voldaen ſie Jacob, Boudyn, ende Witten, onſe poirters voerſz., tote ſes ende dertich pond groeten toe, die ſie hem te ſcaden dede, jof dat ghi anders gebod van ons hebt*, & in *Charta* 12. *Decembris* 1325. apud *Eruditiſſ.* F. van Mieris *Gr. Charterb.* 2. *deel*, *pag.* 371. (cujus argumentum eſt, *De Graaf geeft vryheid aan eenigen om te wrecken op de Engelſchen het rooven van een Schip van Zierikzee, en het doodſlaan van het volk.*) haec occurrunt verba: *Zoe wat dat ſi ghecrighen, of nemen moghen op die Enghelſen, dat ſi dat bringhen ſullen gheheel, ende zonder ofdoen onder onſen Baeliu van Ziericzee, ende van den goede bi onſe Baeliu voirſz. ende bi onſen Scepenen van Ziericzee, hem hair ſcade te verſetten.* Conf. *Appendix Documentorum*, *pag.* 11. *N°.* 26. *pag.* 13. *N°.* 28. *&* *paſſim*. Verum quaeri poteſt, an omnia debita a Principe contracta, cujuscumque ſint generis & quacumque ex cauſa debeantur, cives & ſubjecti in ſe ſolvenda ſuſcipere teneantur? An vero ea duntaxat, quae publici commodi & communis defenſionis atque utilitatis promovendae, vel etiam ſecuritatis tuendae cauſa contracta? Intereſſe enim

enim videtur, num impenſae voluptuariae; vel an utiles & neceſſariae in cauſa fuerint debiti contracti. Quemadmodum boni paſtoris eſt tondere pecus, non autem deglubere; ita poteſt quidem Princeps bona & perſonas civium obligare ad ſolvenda debita, ad uſum & ſecuritatem tranquillitatemque Reipublicae tuendam contracta, ſed dilapidare, & ad animum ſuum, ad cujusvis generis voluptates & luxus pronum, explendum neutiquam debet. Non videtur adeo amplum ipſi conceſſum imperium & proinde debita ob hanc cauſam contracta non tanquam nomine civitatis, cujus repraeſentat perſonam, ſed ſuo contracta videri debent, deſtituitur hoc caſu conſenſu populi, qui praeſumi nequit eo usque voluntatem ſuam ſubmiſiſſe voluntati Principis. Verum monendi cives, ne abutantur hac doctrina, ſi debita illa ob impenſas voluptuarias contracta, non multum excedant aerarii vires, praeſtat ut ea in ſe ſuſcipiant cives, quam eorum ſolutionem declinando Majeſtatem Principis contumeliae exponant. *Quando verum certum eſt, & manifeſto conſtat, prodigè & profuſiſſimè vitam a Principe actam fuiſſe, atque debita ab eo contracta incerti luxui ac prodigis epulis inſerviiſſe* (ut de Vitellio tradit SUETON. *cap.* xiii, cui non minus ſinguli apparatus quadringentis millibus nummorum conſtiterunt) *non tenentur quidem ſubditi debita iſtiusmodi in ſe recipere aut exſolvere*, ut ait ZIEGL. *de Jur. Majeſt.* monet tamen *piè & laudabiliter facturos, ſi & hoc caſu Principi facultatibus ſuis ſubveniant, & debita talia agnoſcant, non minus atque liberi, qui Patris prodigi*

cre-

creditoribus ſatisfaciunt, *&* *ipſi obligati non ſunt*, *&* *ne teneantur*, *ab hereditate paterna ex beneficio Praetoris abſtinere queunt*. Vid. VAN DER MEULEN *in Comment. ad Grot. loc. cit.* Illud autem Jus Repreſſaliarum, cujus fundamentum ex ipſa conſtitutione Societatis Civilis, uti vidimus, petendum eſt, atque adeo nequaquam Naturae repugnat, apud plurimas Europae Gentes paſſim receptum eſt; nam ſola ſunt remedia Principum, qui ſui juris ſunt, injuſtas coërcendi manus, judiciis enim experiri non poſſunt, & aliorum Principum judicio ſe ſubmittere, non aliud eſt, certe eſſe putant, quam Majeſtatem ſuam turpiter proſtituere; niſi enim hoc jus fuiſſet receptum, magna injuriis faciendis daretur licentia, cum bona Imperantium ſaepe non tam facile poſſunt in manus venire, quam privatorum, qui plures ſunt; haec enim rarius in alienum territorium & ſub alienam jurisdictionem veniunt, quam privatorum, qui negotiantur & mercaturam per varias terras exercent. Unde miror illud improbitatis ab *Ampliſſ.* BYNKERSH. taxari; vim enim injuſte illatam juſte repelli, Lex non ſcripta, ſed nata; quam non didicimus, accepimus; verum ex natura ipſa arripuimus, hauſimus, expresſimus: ad quam non docti ſed facti; non inſtituti, ſed imbuti ſumus: ut ſi vita noſtra in aliquas inſidias, ſi in vim, in tela aut latronum aut inimicorum incidiſſet, omnis honeſta ratio eſſet expediendae ſalutis. Hinc QUINCTIL. *Inſtit. Orat. lib.* 7. *cap.* 2. *pag.* 601. Edit. Burmann. *Primum in omni genere debet eſſe defenſio, quia Natura potior eſt ſalus noſtra, quam ad-*

adverſarii pernicies; conf. *Ill.* JAC. ARNOLD DE PERPONCHER *in Diſſ. de Repreſſ. cap.* 5. nam dici nequit, uti quidam voluerunt, quod Juri Naturae prorſus eſſet contrarium, pro alterius debito vel maleficio alium capi, detineri, exigi; jam ſatis, ni fallor, ex ipſa Societatis indole hoc refutavi; unicum, ne quid praetermiſiſſe videar, ex S. S. exemplum adferam: magni momenti caſus eſt, qui *Num.* 31. refertur de Madianitis, & conſideratione dignus. Populus Iſraëliticus duce Moiſe Aegypto egresſus, ubi Madianitarum terras attigiſſet, ad Schitim urbem ſubſtitit, feſſos itineris labore artus quiete & otio refecturus; occurrunt formae excellentis Veneres, quae effuſa libidine captos Iſraëlitas (urit videndo femina) in concubitum & idololatriam trahunt. Iraſcitur ſceleribus Deus, & revocato ad ſe Moiſi vindictam de Madianitis ſumendam praecipit. Obtemperat ille; &, armatis duodecim ex populo millibus, Madianitas invadit, rumpit, ſternit, non aetatis, non ſexus cura habita: promiſcua caede in ſingulos ſaevitur, inſontes cum reis, vitioſi cum bonis pereunt. Virginitati ſoli honos habetur. Quis credat, omnes in haec ſcelera conſenſiſſe, & tamen omnes perluunt. Alibi, ob peccata Aegyptiorum poſſeſſiones eorum grandini traditae, jumenta & primogenita eorum morte conſumta ſunt. *Exod.* 4. 12. Peccato Achan plebs Iſraëlitica in manus hoſtium tradita eſt. *Joſ.* 7. Peccato filiorum Heli populus in manus Philiſtinorum corruit, quidni de Sodoma & Gomorra

Ju-

Judicium durum! ſententia ſæva videtur:
Parvulus & Sodomis adhuc inſons, mollis, inermis
Ut caret vita, quid enim peccaverat infans?

Vid. & alia exempla, quae conglomeravit PESCHWITZIUS *de Repreſſaliis Cap.* 2. *pag. mihi* 57. *& ſeqq.* Vid. VOET *ad D. lib.* 2. *tit.* 2. *n.* 4 *&* 5. & HENR. DE COCCEJI nec non VAN DER MEULEN *Grot. illuſtr. lib.* 3. *cap.* 2. §. 2. & *Vir Ampl.* JAC. ARNOLD DE PERPONCHER *in Diſſert. de Juſtitia Repreſſaliarum cap.* 2. *pr. Cap.* 3. §. 4. *cap.* 4. §. 3. & *cap.* 5. §. 6. ubi Vir Ampl. & aliud argumentum pro Repreſſaliarum adfert aequitate, quod ſcilicet manifeſto abſurdum foret, bellum, ſaevam adeo rem, v. GROTIUS *de J. B. & P. lib.* 2. *cap.* 24. §. 10. ab omni injuſtitia vindicare, & Repreſſalias, remedium non adeo ſanguinolentum, ac minus periculoſum, quod eandem cum bello juſto aequitatem ſuſtinet, damnare; unde Radamanti lex erat:

Quae fecit, ſi quisque ferat, jus fiet & aequum.

§. III.

Hujus itaque Juris duas ſpecies ponit GROTIUS, Repreſſalias proprie ſic dictas, ſeu pignorationem bonorum, & ἀνδροληψίαν, quae locum habet, quando membra exterae civitatis carceri mancipantur, donec taedio vinculorum adfecti, vel ipſi ſatisfaciant, vel debitorem principalem ad ſolvendum debitum compellant. Juris Ejus ſpecies.

pellant. Carceri autem mancipatus dicitur, non ſolum qui in vinculis eſt, ſed etiam qui extra carcerem ita anguſte certo loco circumſcriptus eſt, ut ſub poena ei ab eo recedere non liceat, uti id explicatur in *L. 48. de V. S. ibi DD*, & *in Lege ſuccurritur 9. ex quib. cauſ. major.* vel etiam alicui tota civitas pro carcere dari poteſt, quod tunc *vinculum civitatis* appellare poterimus cum *JCto* MARCIANO *in L. 5. D. de Interd. & Releg.*

Ejusmodi ἀνδροληψία licita eſt ac frequens Jure Gentium, uti in *capite ſecundo* latius oſtendemus; hic itaque videmus pro debito civitatis, quae obligatur ſubditos ſuos, qui aliis nocuerunt, plectere, obligari jus quoddam incorporale ſubditorum, ipſam ſcilicet libertatem morandi, ubi velint, & agendi quod velint, donec civitas id faciat, quod facere tenetur, id eſt, puniat ſontem; quamquam enim Aegyptii, uti ex DIOD. SICULO *Biblioth. lib. 1. cap. 79. p. 99.* diſcimus, diſputabant, corpus ſive libertatem pro debito obligari non debere, ex lege BOCCHORIDIS nempe, qui τῶν ὀφειλόντων τὴν ἔκπραξιν τῶν δανείων ἐκ τῆς ὐσίας μονὸν ἐποιήσατο, τὸ δὲ σῶμα καὶ ὐδένα τρόπον εἴασιν ὑπάρχειν ἀγώγιμον. h. e. *Uſuras de facultatibus duntaxat obaeratorum exigere ſtatuerat, ſed corpus in nexum ducere nullo modo conceſſerat.* Nihil tamen in eo eſt naturae repugnans & mos non Graecorum modo, ſed & aliarum Gentium in contrarium valuit, nempe ut qui non habeset in aere, lueret in corpore. Nam cum in bonis civium contenta ſit etiam eorundem libertas naturalis, libertas quoque civium ſingulorum ſeu

per-

perſonae ipſorum, quibus hoc jus inhaeret, obligatae ſunt pro debitis civitatum, conſequenter ſi Gens alteri vel ſubditis ejus jus denegat, pignorationis cauſa etiam ſubditi alterius capi poſſunt: cumque capiantur eo fine, ut Gens iſta permoveatur ad jus reddendum, capi poſſunt perſonae meritis vel dignitate in civitate eminentes, ſexus cujuscumque, earumque liberi, vid. *Sagaciſſimus* WOLFF *Inſt. Jur. Nat. & Gent.* §. 1164.

§. IV.

Vidimus, quod & Res & Perſonae Jure Repreſſaliarum ſint ſubjectae, videndum porro, an etiam Cives innocentes occidi poſſint Jure Repreſſaliarum; quod creditum eſt apud aliquos populos, eo nimirum quod crederent unicuique hominum jus plenum eſſe in ſe & ad Rempublicam poſſe transferri, quod minime eſt probabile, nec ſaniori Theologiae conſentaneum, nam homines, qui detinentur jure Repreſſaliarum, detinentur tanquam pignora, ut Gens altera obligetur juſtis querelis ſatisfacere; ſi itaque Summus Imperans ſatisfactionem petitam concedere nolit, non poterit proinde Princeps, apud quem detenti ſunt, in eorum corpus vel vitam ſaevire propter denegatum jus. Bona imo libertas eorum obligata eſſe poſſunt pro debito civitatis, nequaquam vita, de quà homo pro arbitrio diſponere nequit; vid. praeter PUFFENDORFIUM aliosque, J. N. FUNCCIUM *ad lib.* JOH. ROBECK *de morte voluntaria in notis perpetuis* & WOLFF *loc. cit.*

An vita civium innocentium Repreſſaliis ſubjecta ſit.

B

cit. (*d*). Nam in ἀνδροληψία captivi conſiderantur tanquam obſides taciti, nunc autem obſidum vita nequaquam eſt obligata, quod demonſtravit Hugo Grotius *de Jur. Bell. ac Pac. lib.* 2. *cap.* 21. §. 11. quae ibi dixit, hic non repeto. Conf. Schilterus *in Singulari Diſſert.*

(*d*) Vid. Inſtitutions Politiques par *Monſieur le* Baron de Bielefeld *tom.* 2. *Chap.* 7. §. 23. *pag.* 137. qui s'exprime ainſi: *Que dirons nous des Repreſſailles? Les Auteurs les plus fameux du Droit de la Nature & des Gens, ſoutiennent, qu'elles ne ſont pas injuſtes, & que les biens & la vie de chaque ſujet repondent pour ainſi dire des dettes de l'Etat dont il eſt membre, comme auſſi du tort que cet Etat peut avoir occaſioné en faiſant une Injuſtice, une Injure, ou une Cruauté à des ſujets de l'Ennemi, ou d'un autre pais étranger. Je ſerois aſſez du ſentiment de ces Hommes célebres, autoriſés par tant d'exemples anciens & modernes ſur tout ce qui regarde les biens; mais à l'égard de la vie des ſujets innocens cette opinion me paroit fondée ſur l'erreur où l'on étoit autre fois, que chacun a droit abſolu ſur ſa propre vie, & qu'ainſi il peut le transferer à l'Etat. La Religion & la Loi Naturelle s'oppoſent à l'exercice du Droit de Repreſſailles ſur la vie de tout homme, qui n'eſt pas perſonnellement coupable; & tout Prince, tout Miniſtre, tout General, qui a de l'humanité & qui ne veut point flêtrir ſa Gloire par une lacheté, ne fera point perir un innocent par un motif de vengeance. On ne peut entendre ſans fremir la cruelle avanture d'un certain Gouverneur de Place-forte, qui étant à faire une partie de jeu avec un Officier de mérite, ſon priſonier, & avec lequel il avoit contracté des liaiſons d'amitié pendant ſa detention, reçut ordre de lui faire couper la tête par repreſſailles & ſe vit obligé de lui annoncer cette funeſte Nouvelle les cartes à la main, & de la faire executer ſur le champ.*

ſert. de Jure Obſidionis, quae inſerta eſt *Exercitationibus* SCHILTERI *ad D. Exercit.* 9.

Poſſunt tamen circumſtantiae dari, ubi permiſſum eſt hoc talionis jure uti, ſcilicet ſi ſit medium abſolute neceſſarium ad finem, ad quem juſte tendere poſſumus; nimirum licebit morte afficere cives alterius Reipublicae, ſi iſtius Reipublicae Summus Imperans noſtros ſine juſta cauſa occiderit, atque in hoc facinore perrexerit; jam conſervatio noſtri hoc nobis ſuadet, nam ut PLATO ait, *nemo prudens punit, quia peccatum eſt, ſed ne amplius peccetur.* vid. & SENEC. *de Ira*, ſed quando mors innocentis hominis nulli alii ſcopo inſervit niſi vindictae & irae, tunc ejusmodi talionis jura plane ſunt prohibita. Memorabile exemplum exſtat apud Cl. Virum JOH. WAGENAAR *Vaderl. Hiſtor.* 6. *Deel. bladz.* 351. (*e*). circa triſte illud bellum, quod tam acriter cum Hiſpanis geſtum. In eo Dux Albanus contra Jus Gentium juſſit, ut omnes captivi ſuſpenderentur, neque hanc ſententiam mutare volebat, licet ſaepius rogatus: tandem Belgae exemplum ſtatuerunt in Nobili quodam Hiſpano, quem infelici ex patibulo ſuſpenderunt, & in nautis claſſis Hiſpaniae,

(*e*) —— Pachecho werdt ſpoedig te regt geſteld, en nevens twee andere Spaanſche Jonkers ter Galge gedoemd, van welke hem zyn adeldom, dien hy zoo hoog ſtelde als die der Graaven van Egmond en Hoorne, welken men egter het ſwaard gegund hadt, niet bevryden kon. —— Men hieldt zig hier aan de gewoonte die Alva ingevoerd hadt om de gevangenen in den begonnen burgerkryg niet naar krygsgebruik te handelen,

niæ, quos captos ſubmerſerunt, & ſic jure talionis uſi ſunt, conf. Hoofts *Hiſtorien 6. boek, bladz.* 236. Bor 6. *boek*, *bladz.* 268. 269 & 270. Sunt, ut hoc obiter notem, qui exiſtimant hocce factum confoederandae noſtrae Reipublicae anſam dediſſe.

Fieri quoque poterit, ut non ex intentione, ſed ex accidente occidantur, qui juris executionem impedire volunt: quo caſu Grotius putat, ſi id praevideatur, illicitum eſſe ex caritatis lege. Chriſtianis praeſertim pluris eſſe debeat vita hominis, quam res noſtra; hac ratione tamen, ut recte notavit Barbeyrac *in not. Gall. ad Grot. de Jur. Bell. ac Pac. lib.* 3. *cap.* 2. §. 6. illud jus plane eſſet inutile Chriſtianis; apud Summos Imperantes vera ſalus Patriae & ſubditorum primaria eſt agendi norma, moderatio quidem eſt laude digna per ſe, ſed Principes ea uti debent, in quantum coincidat cum ſalute & utilitate ſuorum civium, quoniam etenim ex ſupra demonſtratis Repreſſaliae & ἀνδροληψία ſunt licita, ſi quis executioni Repreſſaliarum & Viricapioni reſiſtit, in eum eadem licent, quae defenſori licita ſunt; vis igitur in eo caſu aeſtimanda, non ex eo, quod debetur, ſed quod ad vim injuſtam, qua reſiſtitur, depellendam ſufficit. vid. Wolff *loc. cit.* §. 90. *& ſeqq. coll.* cum §. 1165. & Grot. *de Jur. Bell. ac Pac. lib.* 2. *cap.* 15. §. 16. & *cap.* 21. §. 11. & *lib.* 3. *cap.* 2. §. 6. nec non Vattel *Droit des Gens livr.* 1. §. 169. *&* 171. & *livr.* 2. *chap.* 18. §. 339, 351 *&* 352. & ampl. Gerard Noest *algemeen Staats-recht pag.* 531.

§. V.

§. V.

Licitum autem eſt Repreſſaliis uti, ſi denegetur jus a civitate extera, id eſt, ſi id, quod noſtrum eſt, aut nobis debetur, repetitum denegetur. Jus autem multis modis denegari poteſt in civitate extera. **Quando Repreſſaliis uti licet.**

Primo, ſi Judex penitus audire nolit partem conquerentem, & hac ratione denegatur penitus juſtitia.

Deinde, ſi audit quidem Judex partes, ſed dilationes, quarum rationem reddere nequit, affectat.

Tertio, ſi audit quidem actorem, ſed ſententiam decernat manifeſto iniquam; ſic itaque ſi in civem noſtrum dicta foret ſententia, quidem cum ſolennitatibus & more judiciorum, ſententia vero illa foret manifeſto iniqua, tunc locus foret Repreſſaliis: *quid enim intereſt inter ſuaſorem facti, & probatorem*, inquit CICERO *Philipp. 2. cap. 12. pag.* 431. Quisquis nimirum patitur peccare peccantem, is vires ſubminiſtrat audaciae. Poſſet quidem hic objici, *atqui Praetor jus facit, etiamſi inique decernat*; & veluti ſubditus, ſi cauſa legitime dicta condemnatus fuerit, conqueri non poteſt, licet ſententia ſit iniqua; ſimiliter videtur dicendum, quod ſi in exterum dicta fuerit ſententia, rem judicatam pro veritate eſſe habendam, ſed reſpondendum: multum hic intereſt inter ſubditum & extraneum, quod ſcilicet ſubditus debeat parere ſententiae dictae ob Imperii in eum efficaciam, quum Imperio Summo non poſſit reſiſtere; ſed exterus, qui ejusdem Imperii Majeſtatem non

 co-

colit, poterit alio modo ſibi proſpicere, ut ſuum conſequatur, quod per judicem obtinere haud potuit, nam, uti ULPIAN. dicit, *verus debitor, licet abſolutus ſit, natura tamen debitor permanet. L. 60. D. de Cond. Indeb.* & *L 12. §. 1. D. de Diſtr. Pign.* & ita verior videtur ſententia: extraneum acquieſcere non debere, ſed poſſe uti Repreſſaliis, ſi iniqua dicta ſit ſententia in alieno territorio. Vid. GROTIUS *loc cit.* §. 2. & VATTEL *livr.* 2. §. 350. verum hic neutiquam omittendum, quod denegata juſtitia liquido probari debeat, veluti ex inſtrumento publico aut teſtibus omni exceptione majoribus; neque ſufficit ſimplex & nuda narratio, uti nec juramentum ejus, qui hoc firmat, deſperaſſe ſe, de jure ſuo conſequendo, nam in judice non praeſumitur negligentia, niſi probata ſit legitima requiſitio. vid. PESCHWITZ *de Repreſſ. cap.* 4. *pag. m.* 101.

§. VI.

Quinam in Jure Repreſſaliarum obligati ſunt.

Obſervandum porro, quod magna detur differentia inter pignorationem atque arreſta Juris Civilis & Repreſſalias Gentium. Sunt in Jure Civili multae perſonae, quae privilegio gaudent, ut res eorum arreſto detineri nequeant, ſic quoque feminae & ruſtici privilegio utuntur ratione pignorum; ſed haec ſingula ignorat Jus Gentium, quo Jure pignorationi ſubjacent omnes ſubditi ejus, qui jus non reddidit, aut injuriam fecit, ſiquidem habitant in ejus territorio, non ſi itineris aut peregrinationis aliave de cauſa tempus aliquod duntaxat ibi morati

rati ſunt. Vid. & *L.* 3. *D. de Off. Adſeſſ.* Introductae enim ſunt pignorationes ad exemplum onerum, quae pro publicis debitis exſolvendis inducuntur, quorum immunes ſunt, qui tantum pro tempore loci legibus ſubſunt; a numero tamen ſubditorum excipiuntur Legati & res eorum, quorum tam ſanctum & venerabile nomen eſſe debet, ut non modo inter ſociorum jura, ſed & hoſtium tela incolumes verſentur. Cujus religio tanta fuit apud Scipionem Africanum, ut navem onuſtam Carthaginienſium bonis & Viris Illuſtribus repletam incolumem remiſerit, cum ſe Legatos ad eum miſſos fingebant, licet ipſe probe ſciret, falſum legationis nomen inventum eſſe praeſentis periculi vitandi gratia, incolumes tamen dimiſit, ut ſcilicet Romani Imperatoris potius decepta fides, quam fruſtra implorata judicaretur. Inter perſonas Jure Repreſſaliarum exemtas etiam enumerat Peschwitzius *de Repreſſaliis pag. mihi* 201 *& ſeqq.* Clericos, nec non Studioſos; rationes tam nobilis privilegii plures allegantur: praecipue ſunt bonum publicum, & immenſi labores & pericula, quae ſtudiorum cauſa durant: quis enim eorum non miſeratur, qui amoris ſcientiae exules non expulſi, ſed qui ipſi ſemet ejiciunt, non ejecti in exilium, ſed ſua ſponte exulantes. Facti de divitibus pauperes, quia bonae mentis ſoror ac ſapientiae paupertas: ſemet ipſos exinaniunt, vitam ſuam multis periculis exponunt: qui ejurata voluptate & otio in libris ſemper & chartis, noctu, diu, adſidui, accubi, quod ingenio addunt, viribus detrahunt; pallentes inde merito dicendi, &

umbrarum genus, quibus chartae genarum purpuram vorant, litterae ſupercilia inumbrant, & noctem ſaepe utrique lumini inferunt. Vid. PESCHWITZ *loc. cit.* qui multa diplomata in hanc rem adfert, nec non VAN BYNKERSHOEK *de For. Legat. cap.* 21. & BARBEYR. *in not. Gall. ad hunc locum.* ut & ALB. PLOOS VAN AMSTEL *loc. cit. pag.* 117. *in pr.*

§. VII.

Repreſſalias concedere ſolius eſt Principis.

Quum in Jure Repreſſaliarum res inter duos Principes agatur, atque hinc periculoſum ſit ſingulos proprio marte eas exercere; adde quod aliquando fomes & ſpecies belli ſint Repreſſaliae, hinc prono alveo fluit, quod earum exercendarum arbitrium non debeat penes privatos eſſe, nam uti ULPIANUS *in L.* 156. *de R. J.* notat, *non eſt ſingulis concedendum quod per Magiſtratum fieri poteſt, ne occaſio ſit majoris tumultus faciendi?* niſi enim ad ſupremam poteſtatem referatur, nunquam quieſcet Reſpublica a turbis, quia nunquam deërit ſeditioſus aliquis, qui excogitata veriſimili quadam cauſa armis adoriri vicinum ſuum & vindictae propriae frenum laxare audeat, adde quod facile in rebus noſtris quandoque adfectu corrumpimur. Vid. H. GROT. *de Jur. Bell. ac Pac. lib.* 2. *cap.* 20. *n.* 8. & carius ex ira ſe quiſque ulciſci parat, quam eſt conceſſum legibus juſti & aequi: eo magis, quod ſaepe non expediat ſtatui publico, violentis uti remediis, quod Summi Imperantis judicio ſoli eſt relinquendum, qui tamen, niſi graviſſimae obſtent

ratio-

rationes, hanc licentiam ſubditis (id eſt talibus, qui damni perpeſſi tempore ſubditi fuerunt, & communia Patriae onera cum aliis ſuſtentarunt) vix denegare poteſt, niſi minus eorum commodo & ſuae gloriae conſulere velit.

In Monarchicis Repreſſalias concedere ſolent Reges, &. in mixtis regnis, ubi Reges ſoli bellum gerere nequeunt, Rex cum Optimatibus; huc pertinet memorabilis caſus in *Capitulatione* Caroli VI. *Art.* 7. de quo vid. G. Noest *Algem. Staats-recht pag.* 530.

Atque id etiam apud Gentes moratiores nunc fere ubique ſervatur, uti *Capite ſecundo* latius videbimus. Vid. Vattel *Droit des Gens livr.* 2. *chap.* 18. §. 346. Hertius *in Not.* 2. *ad Puffend. de Jur. Nat. & Gent. lib.* 8. *cap.* 6. §. 13. Bynkersh. *Quaeſt. Jur. Publ. lib.* 1. *cap.* 24. *pag.* 157. & Peschwitz *de Repreſſal. cap.* 5. & nuper Alb. Ploos van Amstel *cap.* 8. *pag.* 115. conf. *ampl. Vir* de Perponcher *in Diſſert. de Juſtitia Represſaliarum cap.* 4. §. 4.

§. VIII.

Repreſſaliae autem conceduntur ſubditis reſpectu concivium laeſorum vel univerſitatis laeſae; an autem in favorem extraneorum concedi queant, quaeſtio eſt penna & bipenni agitata. Sunt qui negant, quia, uti ajunt, Repreſſalias concedere reſpectu exterorum, qui ſe laeſos putant, id perinde eſt, ac ſe Judicem inter duas Gentes litigantes conſtituere, quod nemini licet niſi arbitrium rogato; cum Principis qui- Quaeritur, num Repreſſaliae etiam exteris concedi queant.

 dem

dem interſit nullam cives ſuos injuriam ac laeſionem a peregrinis pati; nequaquam vero ad eum pertineat, ſi in alieno territorio peregrinis jus non reddatur; adde & aliam rationem, quam adducit PESCHWITZIUS *cap.* 6. *pag. mihi* 130. quod ſcilicet ſi promiſcue quibusvis haec gratia concederetur, multi adverſam fortunam paſſi ficto animo ad alicujus Principis patrocinium confugerent, & ſe ſubditos efficerent, donec impetratis Repreſſaliarum litteris, damnum perpeſſum reparaſſent, quo recuperato, ad priorem ſuum Principem forſan ingrati redirent. vid. VATTEL *Droit des Gens loc. cit.* §. 348. & VOET *ad tit. D. de Judiciis n.* 31. qui rem judicatam adfert ex NEOSTADIO *Curae Supr. Deciſ.* 11. & *Clar.* BARBEYRAC *in Gallica verſione Libelli Bynkershoekiani du Juge competant des Ambaſſadeurs chap.* 22. §. 5. *in not.* Circa hanc quaeſtionem caſus exſtitit talis, cum Cardinalis HASSUS ob non reſtituta Equitum Melitenſium bona omnes Belgarum Foederatorum naves in Anglia arreſto detinuiſſet, Ordines Generales 15. Junii 1662. rogarunt, ut Ordinum Hollandiae Conſiliarii Cardinalis Actorem, quamvis pro Legato habitum tam apud Ordines Generales quam Hollandiae, etiam hic arreſto detinerent. Quod & factum eſt, & militari cuſtodia detentus ille Actor, donec illud navium arreſtum in Anglia ſolveretur. AITZEMA *lib. XLII. pag. mihi* 900. *cum ſeqq.* [*edit. ann.* 1669. *fol.*] Addunt Ordines in Decreto, quod d. 15. Jun. 1662. fecerunt, ſecundum Jus Gentium Repreſſalias dari non poſſe, niſi pro ſubditorum ſuorum jure, non au-

autem cum eorum nihil interſit, & ſic tamen Anglos feciſſe. Dubitat *Ampl.* BYNKERSH. *de For. Legat. cap.* 22. §. 5. an recte; *Si enim recipias*, inquit, *Repreſſalias pro ſubditis, eſſe non videtur cur pro exteris neges. Nam juſtae ſunt vel injuſtae; ſi injuſtae, & ſubditis per injuriam conceduntur; ſi juſtae, non poſſunt ſine injuria peregrinis negari, in ratione juris enim Tros Tyriuſve fuat, nullo diſcrimine habetur, & omnium judiciorum uſu, ubi ex arreſtis forum ſortimur, comprobatum eſt, bonis debitoris arreſto incluſis, non ſubdito duntaxat, ſed & peregrino jus dici. Niſi tamen ſpeciali lege cautum ſit, ut ſunt ejusmodi leges, ne peregrini in alterius imperio invicem arreſtis utantur. Igitur illa Actoris detentio vix eſt, ut defendi poſſe videatur, nec ex jure communi, nec ex cauſa Legati, ante detenti, quae alioquin vulgaris exceptio eſt.* Hiſce BYNKERSHOEKII argumentis & aliud addi poteſt, ſcilicet quod in bellis etiam parti oppreſſae opitulari poſſimus, ipſi etiam Belgae in Bello contra Hiſpanos externam opem quaeſiverunt, vid. J. WAGENAAR *Vaderl. Hiſt. ad ann.* 1588. 8. *Deel*, *pag.* 297. nunc autem non videtur ratio, cum id in Bellis liceat, cur in Repreſſaliis neges. Factum tamen & rationes Ordinum comprabarunt BARBEYRAC (*f*) & VAT-

(*f*) J'avouë, pour moi, que, mis apart, ce que l'uſage pourroit autoriſer ici, j'entre dans la penſée des *Etats de Hollande*. GROTIUS fonde le Droit des *Repreſailles* ſur des raiſons, qui ſuppoſent néceſſairement, qu'elles ne doivent avoir lieu qu'en faveur des Sujets de l'Etat, *Droit de la Guerre & de la Paix. Liv.*

Vattel (*g*) *loc. cit.* Ego hanc litem male judicando meam facere nolo, ideoque ampliare liceat.

§. IX.

Num Repreſſaliis ſubjacet depoſitum publicum.

Quaeri etiam ſolet, num Repreſſaliis ſubjacet depoſitum publicum, quod adfirmandum videtur, niſi pacto expreſſo hoc exceptum ſit; nam quum liceat, poſitis terminis habilibus, alicujus terram invadere, atque inde Repreſſaliarum jure res eripere, nulla videtur ratio, cur non etiam ejus res apud nos inventas occupare poſſemus; diſſentit Vattel *loc. cit.* §. 344. Aſt eum rem minime extricare cuivis attendenti patebit.

§. X.

Liv. III. Chap. II. à quoi j'ai joint, dans mes Notes, des réflexions, qui feront peut-être mieux voir la juſtice des *Repreſailles*, exercées ſur ce pié-là, indépendamment même de l'uſage. Elles ont cependant quelque choſe d'aſſez dur, par rapport à ceux ſur qui on en uſe actuellement, & d'aſſez périlleux, par rapport à l'Etat qui les ordonne, pour qu'on ne doive pas ſe les permettre facilement, au delà du but, pour lequel elles ont été établies, que l'on ne ſauroit nier être la protection des ſujets de l'Etat contre les Etrangers, de qui ils ne peuvent obtenir la réparation du tort qu'on leur fait. Or ici je ne ſai ſi l'on peut bien prouver une coûtume reçuë, d'accorder les Repréſailles à des Etrangers.

(*g*) —— L'Angleterre, aïant accordé des Repréſailles, en 1662. contre les Provinces-Unies, en faveur des Chevaliers de Malte, les Etats de Hollande diſoient avec raiſon, que ſelon le Droit des Gens, les Repréſailles ne peuvent être accordées que pour maintenir les Droits des ſujets de l'Etat, & non pour une affaire à laquelle la Nation n'a aucun intérêt.

§. X.

Quid autem, an injuriae a privatis injuſſu Principis illatae, veluti ſi privati Mercatores commeatum, arma, pulverem tormentarium & alia inſtrumenta bellica, quibus res hoſtium foventur, amicorum hoſti contra pacta aut interdicta publica advehant, vel aliquo modo confoederatis ſuis noceant, Principem vel populum univerſum adficient, & juſtis Repreſſaliis juſtum locum facient? Et verius eſt ex delicto ſubditorum univerſitatem non teneri, niſi in id conſenſerit, aut cum ſciret aut impedire poſſet, non prohibuerit: injuſtitia enim eſt, non ſolum ſi ipſe injuriam inferas; ſed etiam ſi ab iis, quibus infertur, non propulſes, ſi poſſis. Hinc cum Galliarum Rex [apud GUICARDINUM *lib.* 5.] Venetis exprobraret: emptum eſſe Venetiis commeatum & pulverem pyrium & hoſtibus ſuis advectum; Veneti reſponderunt: in civitate ſua nulli unquam negotiari prohibitum fuiſſe, & factum illud, privatos Mercatores, non publicum tangere; ideoque poenam extra illos extendi non debere. Sic etiam quum Gallicus apud Reginam Angliae Legatus conqueſtus eſſet, Montgomerium Anglorum auxiliis, contra foedus ad Rupellam navigationem ſuſcepiſſe, & Mercatores Anglos Rupellanis obſeſſis rem annonariam ſubminiſtraſſe, reſpondit Regina: ſe fidem foedere datam ſancte & inviolabiliter ſervare ſervaturamque: auxiliares illos piratas eſſe & extorres; injuſſu ſuo ſolviſſe; ſigna ementitia praetuliſſe, atque ut in eos animad-

Quid ſi injuriae a privatis injuſſu Principis illatae?

ver-

verteretur, ſe peroptare, CAMDENUS *Hiſtor. Elizab. Angl. Reg. part.* 2. *ad annum* 1573. *pag. mihi* 245. Secus eſt, ſi permiſſu Superiorum ſuorum ejusmodi privati ad hoſtes noſtros deferant, *Neque hoc eſt colere cum utrisque amicitiam, ſi alteros laedas, juves alteros, at imo hoc eſt auxiliari hoſtibus & cum hoſtibus adverſus alios facere*; verba ſunt ELISABETHAE *Reginae* apud ALBERICUM GENTILEM *de Jure Belli lib.* 2. *cap.* 22. conf. hic ὁ *μέγας de Jure Belli ac Pacis lib.* 3. *cap.* 1. §. 5.

§. XI.

Quaerit, an qui ab origine inimici ſubditus fuit, apud amicos degens inimicus cenſendus fit.

Quaeſtio etiam nonnunquam incidere poteſt: an qui ab origine inimici ſubditus fuit, apud amicos degens, inimicus cenſendus erit? ſeu clarius: an Repreſſaliis conceſſis ſimpliciter ex. gr. contra Suecos, liceat etiam occupare bona ejus, qui Holmiae natus, Amſtelodami fortunarum ſedem fixit? & certe mihi videtur verior illorum ſententia, qui, in duplici hac qualitate *Originis* & *Domicilii* extra Patriam habitantem a Repreſſaliis eximunt, dummodo in *Civitate Originis* per ſe vel ſuos nihil poſſideat, nullaque munera participet; quoad eſſentiam enim Juris indigenatus, non requiritur habitatio in ipſamet civitate, ſed poteſt quis plura habere domicilia, quod etiam probatur per *L.* 6. §. 2. *D. ad Municip.* & *L.* 7. *Cod. de Incolis, ibique D. D.* licet civitas Romana amitteretur, alia adſcita vid. C. NEPOS *in Vita Attici cap.* 3. Idque generali omnium fere locorum praxi obtinet: hinc eſt, quod Hiſpa-

Hiſpanus, qui eo animo domicilium mutavit, ut in Francia remaneret, deſinit eſſe Civis Hiſpanus, adeo ut admitti nequeat ad beneficia & officia perpetua regni, quae ſolis naturalibus ibi habitantibus deferuntur. Vid. Perezius *ad C. tit. de Munic. n.* 20. Itaque ſi quis extra patrium regnum in alieno territorio Domicilium & Larem fixerit, a Repreſſaliis, contra patriam ſuam datis, liber erit tanquam membrum alienae civitatis; ſecus eſt, ſi tanquam advena & colonus adventitius, ſine Lare Domicilioque in alieno territorio commoretur, receſſus enim non liberat a nexu communitatis patriae, cujus adhuc membrum eſt, quo minus oneribus ejus ſubjiciatur.

§. XII.

Quod ſi omnia tentata ſint, nec Repreſſaliis locus detur, & alio modo reparari injuria non poſſit, triſte, ſed ultimum, & ſaepe neceſſarium remedium eſt bellum: nec eſt, quod dubitetur, quin, ſi alio modo recuperare res noſtras non poſſimus, juſtus modus eas repetendi & cautionem de non laedendo in poſterum extorquendi ſit Bellum; hinc Augustinus *Lib. VI. q.* 10. *Joſue: Juſta Bella definiri ſolent, quae ulciſcuntur injurias: ſic Gens & Civitas pētenda eſt, quae vel vindicare neglexerit, quod a ſuis improbe factum, vel reddere, quod per injuriam ablatum eſt.* eleganter inde Vattel *Droit des Gens tom.* 1. §. 354. *Ceux qui courent aux armes ſans néceſſité, ſont des fleaux du Genre humain, des barbares, ennemis de la Société & rebelles aux Loix de la Nature, ou plutôt du Pere commun des hommes.*

Ultimum refugium Bellum.

CA-

CAPUT SECUNDUM

Apud pleraſque Gentes Repreſſalias in uſu eſſe oſtendit.

§. I.

Repreſ-ſaliae jam cognitae apud Graecos.

Vetuſtiſſimum Repreſſaliarum exemplum eſt apud HOMERUM *Iliad.* λ. *verſ.* 673. ubi *Neſtor* narratur ob ereptos patri equos Elidenſium pecora & armenta cepiſſe ῥύσι' ἐλαυνόμενος. Uti Poëta loquitur, ubi ῥύσια interpretatur EUSTATHIUS τὰ ἀντί τινων ῥυόμενα, ὅ ἐστιν ἑλκόμενα καὶ ἀντὶ τῶν προαρπασθέντων ἁρπαζόμενα. Et Etymol. Magn. ῥύσια ἀντὶ τοῦ ἐνέχυρα. τὰ ἀντὶ τινῶν ἑλκόμενα. ἅπερ ἀντὶ τῶν ἡρπασμένων ἁρπάζονται. Sequitur in narratione, convocari edicto ad jus ſuum perſequendum omnes eos, quibus aliquid ab Elidenſibus debebatur, nimirum. *Verſ.* 704.

Μή τις οἱ ἀτεμβόμενος κίοι ἴσης.

Ne quis juſta ſibi parte careret.

Et apud ARISTOTELEM *Oeconomicôn ſecundo pag.* 503. [Ed. Pariſ.] de decreto Carthaginienſium ad prehendendas exterorum naves, εἴ τις σύλαν ἔχοι ut ibi loquitur, *ſi quis jus prehendendi haberet.*

De Ἀνδροληψίᾳ ſic habebat *Lex Attica* apud DEMOSTHENEM *Or. adv. Ariſtocr. p.* 440. *C. Ed.* 1572. ἐὰν τις βιαίῳ θανάτῳ ἀποθάνῃ, ὑπὲρ τούτου τοῖς προσήκουσιν εἶναι τὰς ἀνδροληψίας, ἕως ἂν ἢ δίκας τοῦ φόνου ὑπόσχωσιν, ἢ τοὺς ἀποκτείναντας ἐκδῶσι. τὴν δὲ ἀνδροληψίαν εἶναι μέχρι τριῶν, πλέον δὲ μή.

id

id eſt, *Si quis morte per vim illata obierit, pro eo proximis ac neceſſariis jus eſto homines prehendendi, donec aut poena ſumatur de caede aut homicidae dedantur: liceat autem tres tantum homines prehendere, non ultra.* Vid. PETIT. *ad Leges Att. lib. VII. tit. I. pag.* 622.

De Heſioneo narrat DIODOR. SICUL. *libr. IV.* §. 69. *pag.* 314. quod, cum Ixion promiſſa munera filiae ſuae, quam uxorem duxerat, non daret, τὰς ἵππους (Ἰξίονος) ἀντὶ τούτων ἠνεχύρασεν, & in *excerptis de Virtut. libr. VI. pag.* 548. quod Poluchares Meſſenius propter vindictam de interfectore filii ſui, a Lacedaemonibus denegatam, filium homicidae interficiebat, & τὴν πόλιν ἐῤῥυσίαζε ibi WESSELING. quod PAUSANIAS *libr. IV. cap.* 4. *pag.* 290. explicat, cum narrat, quod παῖδά τινα, ὃν λάβοι Λακεδαιμονίων, ἐτόλμα φονεύειν. ibi KUHNIUS & de *Hercule* narrat APOLLON. RHOD. *lib. I. v.* 1357. quod Kianorum

Νήσασθαι παῖδας
Οὕς οἱ ῥύσια κεῖθεν ἐπιπροέηκεν ἄγεσθαι,

Usque dum inveniſſent Hulam vel vivum vel mortuum: ibi Schol. ex hoc more Creon apud SOPHOCL. *in Oedip. Colono v.* 906. minitans non ſolum ſeſe puellas: ſed & ipſum Oedipum abducturum, inquit choro.

Καὶ μεῖζον ἆρα ῥύσιον πόλει τάχα
Θήσεις.

Ita POLYBIUS narrat Φιλοποίμενα ἀποδεδωκέναι τοῖς (Ἀχαίοις) αἰτουμένοις τὰ ῥύσια κατὰ τῶν Βοιωτῶν, quia nempe illis debita reddere recuſabant.

Excerpt. Legat. XXVIII. pag. 1176. & Delios in Achaia ſedem occupantes, cum Athenienſes ipſis jura foederis negarent, poſtulaſſe τὰ ῥύσια τῆς Ἀχαΐας κατὰ τῶν Ἀθηναίων. *Excerpt. Legat. CXXIII. pag.* 1326. & ita idem citante VALESIO *ad Harpocrat.* in voce σύλας, dixit τὰ ῥύσια διδόναι κατὰ τῶν Αἰτωλῶν. & *libr. IV. Hiſtor. pag.* 411. *edit. Caſaub.* narrat, quod Achaei, dum Aetoli adhuc de rebus conſultarent, τὸ λάφυρον ἐπεκήρυξαν κατὰ τῶν Αἰτωλῶν. Et DEMOSTH. *de Corona Praefect. Nav. pag.* 717. *Edit.* 1572. A. καὶ μόνοις ὑμῖν οὐδαμόσε ἐστὶν ἄνευ κηρυκείου βαδίσαι. διὰ τὰς ὑπὸ τούτων ἀνδρολη-ψίας καὶ σύλας κατεσκευασμένας. de triarchis enim antea dixerat: ἐπειδὰν γάρ τις, μισθωσάμενος τριηραρχίαν ἐκπλεύσῃ, πάντας ἀνθρώπους ἄγει καὶ φέρει.

§. II.

Apud Hebraeos. De Hebraeis JOSEPHUS *Antiq. Hebr. lib. XVI. cap. X. §. 8. & 9. pag.* 817. Ubi haec verba τὸ δάνειον εἰπὼν τῶν πεντακοσίων ταλάντων, καὶ τὴν συγγραφὴν ἐν ᾗ καὶ τοῦτο ἦν προσγεγραμμένον, ἐξεῖναι, τῆς προθεσμίας παρελθούσης, ῥύσια λαμβάνειν ἐξ ἁπάσης τῆς χώρας, τὴν μὲν στρατιὰν οὐ στρατιὰν ἔλεγεν, ἀλλ᾽ ἐπὶ δικαίων τῶν ἰδίων ἀπαίτησιν· *cum narraſſet quingenta (Herodi) talenta debita, cautionemque de iis expoſitam id continere, ubi dies praeſtituta tranſiiſſet, poſſe ipſum ex omni (Arabum) terra pignora capere, hanc expeditionem non expeditionem eſſe dicebat, ſed juſtam debiti exactionem.* Hiſce prolatis & probatis adprobavit CAESAR AUGUSTUS τὸ ῥύσιον Herodis, ipſi reconciliatus, & Sullaeum, ducem exercitus Arabiae, capitis damna-

damnavit, & de *B. J. lib. I. cap. XIX.* §. 2. *pag.* 100. narrat, quod Herodes Arabiam cum exercitu ingreſſus eſt, ῥύσιον τῶν πολεμίων ἄγων.

In Benjaminitas Iſraëlitas Repreſſalias decreviſſe, conſtat ex *Judic. cap.* 19. *& ſeqq.*

§. III.

An autem apud Romanos Jus Repreſſaliarum fuerit cognitum, inter Eruditos diſputatur. Locum LIVII *lib.* 8. *cap.* 14. *In Veliternos veteres Cives Romanos, quod toties rebellaſſent, graviter ſaevitum; & muri dejecti & Senatus inde abductus, juſſique trans Tiberim habitare,* UT EJUS, QUI CIS TIBERIM DEPREHENSUS ESSET, USQUE AD MILLE PONDO CLARIGATIO ESSET; NEC PRIUSQUAM AERE PERSOLUTO, IS, QUI CEPISSET, EXTRA VINCULA CAPTUM HABERET: ad Repreſſalias referri debere putat litteratiſſimus DRAKENBURGIUS in *Not. ad hunc locum.* Conf. TURNEBUS *Adverſ. lib.* 21. *cap.* 1. & JOH. JAC. HOFMANNI *Lexic. Univerſ.* voc. *Clarigatio.* Nec non *Vir illuſtris* JAC. ARN. DE PERPONCHER in *Diſſ. ſaepius laudata cap.* 3. §. 1. Illa autem vox etiam occurrit apud QUINCTILIANUM *Inſt. Orat. lib.* 7. *cap.* 3. *pag.* 616. *edit. Burmann.* ad quem locum Viri Docti ſequentia notarunt: *Clarigare* eſt res raptas clara voce repetere, ut aperte colligitur ex PLINIO *lib.* 22. *cap.* 2. & SERVIO *ad Virg. IX. Aeneid.* 53. *Clarigatio* dicta a *clara voce*, qua utebatur Pater patratus, ut alii a *clero*, hoc eſt ſorte, nam bellica ſor- Apud Romanos.

te hoſtiles agros invadebant, unde Graecis κληρονόμοι dicti, qui jure bona defuncti ſortiuntur. Vid. etiam JOANNIS ROSINI *Antiq. Rom. lib.* 3. *cap.* 21. & *lib.* 10. *cap.* 2. Sane apud DIONYS. HALIC. *Ant. Rom. lib.* 7. *cap.* 12. & apud LIVIUM *lib.* 2. *cap.* 34. exemplum eſt Repreſſaliarum in Italia exercitarum, nimirum Romanarum navium & mercium, quas pro bonis Tarquiniorum Cumis Ariſtodemus Tarquiniorum heres retinuit. Hanc tamen ſententiam vellicat *Ampliſſ. Praeſes* VAN BYNKERSHOEK, qui in *Quaeſt. Jur. Publ. lib.* 1. *cap.* 24. ita ſcribit: *operam ludunt, qui rem apud Romanos incognitam Latino vocabulo conantur exprimere.* Ego vero in tanto Doctorum conflictu male judicando hanc litem meam facere nolo. Verum & haec ſine miniatis cerulis haud praetermittenda, quod uti ait *Vir Ampliſſimus* Repreſſaliarum in toto Jure Romano nec vola exſtet nec veſtigium; exinde tamen (pace tanti Viri hoc dixerim) non multum probatur; hoc enim perinde eſſet, acſi quis vellet concludere, quod & apud Noſtrates Repreſſaliae eſſent incognitae, ideo, quod in hac vel illa collectione Placitorum, quae de rebus civilibus ac quotidianis negotiis loquuntur, Repreſſaliarum non occurreret mentio (*b*).

Quod

(*b*) Ὡς ἐν παρόδῳ noto quod & a janua aberraverit Vir Ampliſſimus, ſi per verba; *dat geen brieven van marque of Repreſſalien zullen geaccordeerd worden, tenzy met kenniſſe van zaaken, en in gevallen, in de welke zulks is toegelaaten by de* KEYSERLYKE WETTEN EN CONSTITUTIEN, (quae occurrunt in §. 22. Pe-

Quod ſi Repreſſaliae fuerint apud Quirites cognitae, eas concedendi facultas primum apud Populum, dein apud Principes fuiſſe, veroſimile eſt; olim etenim ante Legem Regiam (*i*) (quae PAULO *Icto Lex Augusti* dicitur, in *Leg. apud eum D. de Manumiſſ.*) tota poteſtas apud Populum erat, qua & bellum contra hoſtes & pacem deprecantibus dabat. Sed ubi, mutato ſtatu, Populo Romano omne jus & poteſtatem per Legem Regiam Principi concedere placuit. §. 7. *Inſt. de Jur. Nat. Gent. & Civ. L.* 1. *D. de Conſt. Princip. L.* 2. *D. de Orig. Jur.* coepit jus illud belli indicendi & Repreſſalias concedendi (nam &

Pacis Monaſterienſis 30. *Januarii* 1648.) intellexerit *Leges Juſtinianeas*, quum certum ſit, in *illo* §. *Pacis Monaſterienſis* non intelligi *Leges Romanas*; ſed partes reſpicere ad *Conſtitutiones Imperiales Imperii Germanici*: nempe per Leges Imperii determinatum eſt, quibus in caſibus Princeps Imperii poſſit uti Repreſſaliis adverſus Principem alium, uti dudum obſervavit *Praeceptor meus* omni honore proſequendus *Celeb.* WEIS *in Collegio Grotiano.*

(*i*) Ab illa tamen Lege Regia longe diverſae ſunt LEGES REGIAE, prima Jurisprudentiae Romanae fundamenta, & a SEXTO PAPIRIO tempore TARQUINII SUPERBI in unum corpus collectae, quod exinde dictum fuit JUS PAPIRIANUM, in quod commentatus eſt GRANIUS FLACCUS, cujus de JURE PAPIRIANO librum allegat PAULUS *in L.* 144. *π. de V. S.* vid. etiam MACROB. II. *Saturn. XI.* harum tamen Legum non niſi pauca ſuperſunt fragmenta, ad quae multi Viri Docti commentarios ſcripſere, quos enumerat STRUVIUS *in Bibliotb. Jur. Select.* [*edit. anni* 1756.] Conf. HEINECC. *lib.* 1. *Hiſtor. Jur. Civ. Rom. cap.* 2. §. 16. & 17.

& illud ad jura Majeſtatica refertur) ſoli Imperatori competere, de qua Lege Regia inter alios Viros Doctos videri poteſt HEINECCIUS *in Antiquit. Rom. ſecundum ordinem Inſtit. lib.* 1. *tit.* 2. §. 62. *cum ſeqq. usque ad fin. tit.* qui etiam §. 67. ipſiſſima hujus Legis Regiae verba exhibet; verum, cum orbem jam totum Victor Romanus haberet, non admodum frequens fuit haec materia, dum ad Populum vel poſtea ad Imperatorem facile daretur regreſſus.

§. IV.

Apud Carthaginenſes & Lacedaemonios.

De Carthaginenſibus legimus apud LIVIUM *lib.* 34. quod impedierint, ne Ariſton Tyrius caperetur; quod timebant, ne idem ſibi Tyri aliisque in Emporiis, in quae Carthaginenſes frequenter commeabant, eveniret. Idem etiam in Meſſenos decreviſſe Lacedaemonios, ex hiſtoriis cuivis notum.

§. V.

Apud Venetos.

Venetos etiam hac aequitate uſos eſſe, captis Genuenſium navibus in Inſula Galata, memorat N. GREGORA *lib.* 9. *pag.* 291. ſic ſcribens: οὐδὲ τῶν ἁλισκομένων ἐκείνων νεῶν τοῦ πληρώματος ἐλυμήναντο παράπαν οὐδέν· ἦν γὰρ τὸ μὲν πλήρωμα σῖτος καὶ κριθή τῶν δὲ ὄψεων ταρίχη — ἀλλὰ διετήρησαν εἰς τὸ ἀκριβὲς ἀλώβητα, ἕως ἀπολαβόντες τὸ χρέος, ἀπέδοσαν ἅπαντα. *Sed neque de onere captarum a ſe navium corruperunt quicquam, onus erat frumentum & hordeum, ad haec ſalſamenta piſcium; ſed ea ſervarunt anxie, nihil im-*

imminuta, *donec*, *recepto debito*, *integra redderent*. Idem Repreſſalias conceſſerunt contra Magnificum Galeotum Malateſtam Dominum Armini, pro Eccleſia & contra ejus ſubditos ob denegatam juſtitiam in faciendo reſtitui quandam ſummam, depraedatam nonnullis civibus Venetis; tenorem hujus Repreſſaliarum conceſſionis exhibet PESCHWITZIUS *de Repreſſ. cap. ult.* De civitatibus enim omnino liberis, ut ſunt Venetiae, Genua, Lucca, cum nulli ſubſint, dubium non eſt, quin idem poſſint, quod Principes Supremi, idque etiam probari poteſt, *argumento Legis* 7. §. 1. *D. de Captiv. & Poſtlim. reverſ.* Quidquid etiam per *Urbem Romam* diſſentiant alii, non animadvertendo, quod de *Urbe Roma* in Jure noſtro dicitur, id de omnibus Civitatibus praedicari, quotiens tales ſunt ac Roma fuit. Secus eſt in Civitatibus municipalibus, quae ſuperiorem recognoſcunt, & poteſtatem legis condendae non habent, ſed loco privatorum ſunt: conferri merentur *L.* 15. & 16. *de V. S.*

§. VI.

Apud Anglos & Gallos repreſſalias etiam in viridi obſervantia eſſe, nemo, qui eorum recentiorem hiſtoriam vel a limine ſalutavit, ignorare poterit. De Scotis & Albanenſibus Auctor eſt CAMDENUS *in Scotia pag.* 707. effrenam eorum crudelitatem legem extorſiſſe, qua, licet ſi quis ex aliqua ipſorum Gente damna intulerit, quicumque ex illa Gente captus fuerit, ut damna reſarciat, aut capite luat;

Apud Anglos.

luat; ſed ut duri illi abuſus merito abrogati & damnati fuerunt, ita viciſſim juſtus & limitatus Repreſſaliarum modus & uſus retentus contra exteros, a quibus res noſtras jure conſequi non datur. Exemplum ex ZOUCHAEO *de Jur. & Jud. inter Gentes P. 2. S. 8. Qu. 12.* adfert *Amicus noſter* ALB. PLOOS VAN AMSTEL *in Specim. Acad. pag.* 118. Anglorum ſcilicet, qui litteras Repreſſaliarum conceſſerunt, ob naves tabaco (*k*) repletas, quas Hiſpani ceperant. Eodem jure, quum Elizabetha *Anno* 1569. magnam auri vim ex Hiſpania in Belgium miſſam ad ſtipendia copiarum Albani Ducis, aerario ſuo addixiſſet; hic Anglorum Mercatores, & naves omnes in Belgio repertas, detinere juſſit. Contra vero rurſus Angli omnes Hiſpanos & Batavos arripuerunt, & quatuordecim Luſitanorum, qui & tunc temporis in Hiſpanorum ditione erant, naves Indicis mercibus plenas ceperunt. Vid. STRADA *de Bello Belg. lib.* 7. *pag. mihi* 240. Plura alia exempla ex SYLVIO *Flor. Anglic. pag.* 149. & PUFFENDORF *Rer. Suecic. lib.* 5. *n.* 43. adfert *Mem.* PLOOS VAN AMSTEL *d. loc. pag.* 119.

§. VII.

Apud Gallos. In Gallia quoque CAROLUM VIII. Repreſſalia-

(*k*) Num vero herba Nicotiana, vulgo Tabacum Contrabandis annumerari debeat, argute diſputat *memoratus Auctor ibid. pag.* 95. *conf. Ampl.* VAN BYNKERSH. *Quaeſt. Jur. Publ. lib.* 1. *cap.* 10.

ſaliarum conceſſionem ad jura Majeſtatis revocaſſe, ſibique ſoli reſervaſſe, quum antea cum Praefectis Provinciarum, & Summae Curiae Regni id commune haberet, teſtes ſunt Auctores magno numero citati apud PESCHWITZ *pag. mihi* III. In Gallia etiam ſimpliciter Jure marquae conceſſo, non perſonæ ſed bona detinentur. Vid. DUAREN. *ad tit. C. ne Fil. pro patr. En France le Droit de Marque octroyé par Arreſt, n'emporte priſonnement des perſonnes, mais ſeullement ſaiſiſſement des biens.* conf. ANT. DADINUS ALTESERRA *de Ducibus & Comitibus Galliae Provincialibus lib.* 2. *cap.* 15. *pag.* 190. *cum ſeqq.*

§. VIII.

Idem obſervari voluit contra Regis Franciae ſubditos IMPERATOR FRIDERICUS I. in Reſcripto, Ludovico, Regi Francorum dato. Apud GOLDASTUM *tom.* I. *Conſtit. Imper. pag.* 282. Apud Germanos & Saxones.

Glorioſo & Magnifico

LUDOVICO, REGI FRANCORUM.

N. Chriſti Dei gratia, Imperialis Curiae Cancellarius, & Legatus Italiae, ſalutem & ſervitium ſuum.

Ratio ſuggerit, & Principum conſuetudo depoſcit, ut quemadmodum Regni veſtri negotiatores, per Romanum Imperium, pace & ſecuritate fruuntur; ita verſa vice noſtri nullatenus ſub veſtra Jurisdictione laedantur. Quia igitur Maſconenſis Vice-Comes quosdam noſtros mercatores injuſte expolia-

poliavit, *&* *unum ex eis in captivitate retinet impeditum*, *petimus*, *&*, *ex parte* Augusti Sereniſſimi *Veſtram Excellentiam commonemus*, *ut hominem & res detentas reddi faciatis: alioquin ſi damna ejusmodi per veſtros negotiatores non fuerint reſarcita*; *aut ſi novum telonium ad damnum reſarciendum ſuper Veſtros Mercatores*, *fuerit conſtitutum*, *Veſtra diſcretio non gravetur:* etiam Mercatoribus nonnullis poteſtatem Repreſſalias faciendi indulſit Fridericus [apud Petrum de Vineis, *lib.* 5. *epiſt.* 48.] *contra rebelles Anconitanos*, *qui eos disrobaverant*, ut verbis Auctoris utar. vid. Ant. Dadinus Alteserra *lib. cit. cap.* 15. *in fin.* Apud eos autem olim uſum Repreſſaliarum vel inter ipſius Imperii ſubditos frequentiſſimum fuiſſe teſtantur Auctores apud Peschwitzium *dict. tract. cap.* 9. *pag. mihi* 235. *& ſeq.*

Jus Saxonicum, quando animal alienum depaſcendo damnum dedit, pignorationem ejus *die Pfandung*, permittit, vi cujus animal apprehenſum legitime detinetur, donec damnum paſſo ſatisfiat, quam ex Jure Civili defendit Feltmannus *de Incluſ. Animal.* Romano contra Jure prohibitam fuiſſe cenſent Scotanus *ad* π. *Diſp.* 28. *theſ.* 2. *& alii.* Jure Saxonico autem Electorali pecus, quod pignoris loco, captum eſt, Domino Jurisdictionis tradi debet, &, pro mora, ſingulas noctes, quibus pignus redemtum non eſt, ſi pignoratio legitime facta fuerit, eidem tres ſolidi 16. *Pfenningen* ſive 4. groſſi ſolvendi ſunt; ac ipſum pignus, ubi quantitas ſolidorum in ſingulas noctes praeſtandorum ejus aeſtimationem

nem aequat, repeti nequit; legitime autem facta pignoratio etiam hoc efficit, ut praeſcriptionem ejus, qui jus paſcendi longa poſſeſſione acquirere intendit, interrumpat. vid. Ulr. Huber. *in Praelect. Jur. Rom. & Hodiern. ad tit. D. Si quadrup. paup. fec. dic. n.* 4. *in nota ſubjecta.*

§. I X.

Etiam eodem Jure Boruſſiae Rex ea, quae Anglis debebantur, a Ducatu Sileſiae, quorum ſolutionem in ſe ſuſceperat, ſolvere detrectavit, quamdiu ſuis ſubditis ablatae, naves non reſtituerentur, & damnum hac occaſione datum non reſarciretur. Et uti ex Novellis publicis accepimus, haud ita pridem Suecus *Comes* de Hordt, unus ex conjuratis, qui Anno 1756. totius Sueciae regimen peſſumdare voluiſſe perhibentur; & qui etiam 22. Decembris ejusdem anni Holmiae capitis damnatus fuit, ſe in fugam conjecit, & Germaniam petiit, atque caſtra Boruſſiaca ſecutus, in nuperrimo proelio captus eſt: Ordines Sueciae, poſtquam ejus rei certiores facti ſunt, a Ruſſis, qui eum ceperant, petierunt, ut commutaretur, quod & factum atque hinc *Comes* de Hordt Petroburgi carceri mancipatus eſt, ut deinde in Finlandiae finibus exercitui Sueco traderetur, quod ut comperit Boruſſiae Rex viciſſim quemdam Subpraefectum (Lieutenant-Generaal) nomine Soltikoff, ejus captivum, cuſtodiae tradi & Spandaviam transferri juſſit, atque ſimul Ruſſorum Imperatrici nunciari curavit: ſeſe Apud Boruſſos.

eodem

eodem modo illum Subpraefectum exercitus SOLTIKOFF tractaturum, quo *Comes* DE HORDT, jam conſiderandus tanquam miles Boruſſiacus, tractaretur.

CAPUT TERTIUM.

De Repreſſaliis nonnulla ad Belgium Foederatum & praecipue ad Hollandiam pertinentia.

§. I.

Repreſſaliae apud Belgas antiquitus cognitae.

Repreſſalias apud Belgas antiquitus fuiſſe cognitas ex multis Diplomatibus probatur. De Repreſſaliis in ſpecie ſeu quando pro debitis bona capiuntur, id probari poterit ex Charta anni 1203. vid. *Adp. Docum. pag.* 3. N°. 1. & clariſſime id patet ex *Charta* 4. *April.* 1290. *ibid.* pag. 6. N°. 8. Ubi FLORENTIUS *Comes Hollandiae Jus Repreſaliae Oppidanis in Dordrecht donat*, nec non *ex multis aliis documentis in calce adjiciendis.*

Etiam Ἀνδροληψία ſaepe Hollandos uſos fuiſſe, conſtat ex Chartis fere innumeris; ſic ex. gr. in *Charta modo allata* dicitur, OPPIGNORARI FACIANT EJUS DOMINI SUBDITOS, *qui Oppidanis noſtris vel eorum bonis manus injecerunt:* & clariſſime ex *Charta* 7. *Decembris anni* 1352. *Hertog* WILLEM *geefd enige perſoonen vryheid den Spanjaarden aan* LYF EN GOED *te beledigen.* & *anni* 1393. *de Hertog*

tog beveeld LYF EN GOED *der Poorteren van Tiel aan te taſten, omdat zy de Lyfrenten van eenen zynen Onderzaat niet betaalden.*

§. II.

Quoniam, uti diximus Repreſſaliarum conceſſio eſt penes Summum Imperantem; hinc quum Hollandia noſtra adhuc per Comites regeretur, Comites illud jus partibus laeſis conceſſere, vel ipſi illo contra injuriam inferentes uſi ſunt; non opus erit ad hoc probandum Chartas in medium proferre, quum vel ex qualibet Inſcriptione Chartarum poſtea allegandarum illud attendenti manifeſtum fiet; ſilentio tamen non praetereundum, quod hic, uti monuit *Ampl. Praeſes* VAN BYNKERSHOEK *in Quaeſt. Jur. Publ. lib.* I. *cap.* 24. in Belgio, quum ſingulae Urbes olim bella ſua geſſerint, etiam ſingulae Repreſſalias exercuerint. Exſtat antiqua Amſterdammenſium Lex *in de Handveſten van Amſterdam in edit. anni* 1663. *pag.* 283. qua continetur, ſi cui Civi Amſterdammenſi extra Principis ſui imperium damnum daretur, ſive manu, *ſive injuſto judicio*, querelam ſuam deferret ad Magiſtratum Amſterdammenſem, qui ea de re ſcriberet ad Magiſtratum loci, ubi damnum datum eſt, & ſi, accepto reſponſo, etiam tunc Magiſtratus Amſterdammenſis judicaret, injuriam Civi ſuo eſſe factam, ea ei Judicis Auctoritate reſarciretur ab ipſis illius Reipublicae ſubditis, eorumve bonis, qui quaeve in territorio Amſterdammenſi deprehenderentur. Ait Lex *ſive injuſto ju-*

Repreſſalias olim concedebant Comites.

judicio, ut ſic non ſufficiat jus dixiſſe, niſi recte dicatur, de quo Magiſtratus ipſe judicaret, nam aliorum judicio ea res ſubmitti non ſolet. Vides hic meras eſſe Repreſſalias, quas Lex Amſterdammenſis deſcribit; etiam id liquet ex *Scabinorum*, *Conſulum*, & *Civitatis Trajectenſis promiſſo de non nocendis Hollandis & Zelandis*, apud *Eruditiſſimum* FR. VAN MIERIS *Gr. Charterb.* 1. *deel pag.* 266. nec non ex *Litteris Comitis Hollandiae ad Civitatem Bremenſem de bonis reddendis, quae Oppidanis Dordracenſibus ademerant. ibid.* 2. *deel*, *pag.* 237. Atque ex aliis Diplomatibus; ſed haec ſunt veſtigia *antiquæ Hollandorum libertatis*, quando quaeque Ordinum membra magis ſui juris erant, quam nunc ipſi Ordines, ut obſervavit *Ampliſſ. Praeſes* VAN BYNKERSHOEK *loc. cit.* verum an Vir Ampliſſimus hic rem acu tetigerit, vehementer dubito; ſi enim jus Repreſſaliarum exercuerint Hollandiae civitates non propria ſed Comitis auctoritate, qui ad illud *Handveſten* dederat, videtur illud exercitium non fuiſſe ſignum *libertatis*, ſed ſubjectionis, qua Comitibus ſubjecti erant.

§. III.

Nunc Ordines. Poſtquam vero Comitum poteſtas ſaeculo XVI penitus fuit ſublata (*l*), & Reſpublica, opitulante Deo, fortitudine civium, avitam liber-

(*l*) Vide quae hanc in rem ex profeſſo diſputat *Ampl. Vir.* CORNELIUS VAN BYNKERSHOEK *Quaeſt. Jur. Publ. lib.* 2. *cap.* 1.

libertatem recuperavit, Repreſſalias concedunt ipſi Ordines, quod patet ex *Placito* 2. *Aprilis* 1599. *Verklaarende*, *dat de Spangiarts en haare goederen zyn van goeden pryze*: ubi initialia verba ſic ſeſe habent: *De* STATEN GENERAAL VAN DE VEREENIGDE NEDERLANDEN *allen den geenen*, *die deeze tegenwoordige zullen zien ofte horen leezen*, *ſalut*. Nec non ex formula Commiſſionum, quibus ORDINES GENERALES UNITARUM PROVINCIARUM BELGII, quibusvis praedandi Anglorum naves merceſque, quas voluerint, ſubditis dederunt, quam ad calcem adjiciam: etiam ex Publicatione Repreſſaliarum contra Anglos a Praepotentibus Foederati Belgii Ordinibus anno 1652. facta, quam integram exhibet PESCHWITZIUS *pag.* 266. & *ſeqq.* (*m*). nec non, praeter exempla in *Adpendice Documentorum* occurrentia, ex iis, quae habentur in *de Commiſſie van Retorſie voor Hogenbergh en voor de Roy tegen de Onderdaanen van den*

(*m*) Recentiora nonnulla Repreſſaliarum exempla, cui volupe fuerit, videre poterit apud ALB. PLOOS VAN AMSTEL *paſſim* & praecipue *pag.* 94. 95. nec non apud MAUREGNAULT *Juridique Obſervatien paſſim* & praeſertim *pag.* 127. & *ſeqq.* Ubi ſimul nobilis illa quaeſtio tractatur; an clarigationes ſeu denunciationes ſolennes ad belli juſtitiam ſint neceſſariae, de qua praeter GROTIUM *de Jur. Bell. ac Pacis lib.* 2. *cap.* 1. vid. *Ampl.* VAN BYNKERSHOEK *Quaeſt. Jur. Publ. lib.* 1. *cap.* 1. quam nunc excutere hujus loci non eſt.

De Repreſſaliis earumque Jure elegans exſtat reſponſum, quod reperitur in *Conſultationibus JCtorum Batav. part.* 1. *conſ.* 275. *pag. mihi* 444.

belli cauſam præbere *exteris Principibus*, (quod velim notes) nunc autem belli cauſam minime praebet, qui, nolentibus caeteris, injuriam, civibus ſuis illatam, ipſe vindicat, vel jus ſuum adverſus alterum defendit, vel recuperare conſtituit, id quod nullo jure ſibi ademtum eſt. Singulis Provinciis id jus eſſe ademtum quaere, quantum potes, ſed non invenies: audiamus re & nomine magnum HUGONEM GROTIUM *in Apologet. cap.* 10. *pag. mihi* 105. [*Edit. Belg.*] ubi ait, *wat het recht aengaet, nadien elck Provincie (gelyk hier voren beweſen is cap.* 1. *& 2.) heeft van oudts gehadt haere ſouverainiteit, waer onder mede begrepen is het recht van wapenen te ghebruycken, ende by de Unie het ſelve recht de Provincien niet en is benomen, ſoo moet notelyk volgen, dat de Provincien als noch daar toe zyn gherechtight; de Unie verbiedt wel, oorlogh aan te nemen ſonder ghemeen conſent; maar een andere ſake is het oorloge aan te nemen, een andere hem ſelven jeghens populaire commotien te beſchermen: want hoewel de gheunieerden ſchuldig zyn, malcanderen te defenderen, ſoo en is niemandt daer door verhindert, daer en boven op hem ſelven ordre te ſtellen tot ſyne verſekertheyt: gelyck men by alle geconfedereerden ſiet geſchieden, ſoo menighmael de gheleghentheit zulcx vereyſcht.*

Het Articul van de Inſtructie van den Raad van Staten (apud GROTIUM *pag.* 111. *loc. cit.*) ſic ſeſe habet: *ende verſtaan de Staten Generaal voornoemt, dat tot conſervatie van het recht van de vereenigde Nederlanden in 't Generaal, en particulier zy luyden van hem met deeze Inſtructie ofte inſtelling van Regieringe ofte Raadt van State niet*

en abdiceren het recht ende de macht, om by den Staten generaal, de Staten van de Provincien in 't particulier, elcks, zoo veel hun aengaat, by tyde van noodt ofte als de ſaken van den lande zulcks ſullen vereiſſchen, zelf ordre tot dienſt van de landen in de ſaken, by hen luyden tot diſpoſitie van den voorſz. Raadt gheſtelt, te moghen ſtellen ende executeren by directie van de ſaken van OORLOGHE TE WATER ENDE TE LANDE, MET ALLE 'T GEEN DAAR AAN CLEEFT. Confer hic *Ampl. Præſes* VAN BYNKERSHOEK *Quaeſt. Jur. Publ. lib.* 1. *cap.* 23 & 24. *libr.* II. *cap.* 19.

§. V.

Quid ſtatuendum circa nuperam quaeſtionem inter Hollandos & Groninganos?

Inter maxime memoranda videtur Repreſſaliarum facultas, quae nuperrime ex Decreto Praepotentium Ordinum Hollandiae & Weſtfriſiae 9. Maji anni CIↃ IↃ CCLIX., data fuit in bona ſubditorum Ordinum Groningae ob longius procraſtinatam & neglectam ſolutionem Penſionum quarundam vitalitiarum, vulgo *Lyfrenten*, quas Hollandis debebant. En facti ſpeciem; quum anno 1665 & 1666. Belgium Foederatum bello contra Anglos & Epiſcopum Monaſterienſem eſſet implicitum, quumque exercitus Monaſterienſis Groningae Provinciam (de Provincie van Stad en Lande) invaſerat; Ordines hujus Provinciae inter alia remedia decreverunt mutuam ſumere pecuniam ſub lege annuorum redituum ad mortem usque, quos promiſere, ſe Amſtelodami de ſemeſtri ad ſemeſtrem ſoluturos, pro iis oppignorantes omnes agros, reditus, omniaque bona ſuae Pro-

Provinciae, quae cuncta ſubjecerunt jurisdictioni Curiae in ditione Groningana (quam vulgo *Lieutenant- en Hoofdmannenkamer* vocant) nec non omnibus aliis Judicibus atque executioni reali, quam JCti *Repreſſalias*, *dadelyke Pandneming*, nuncupare ſolent, uti ex ipſo Obligationis inſtrumento hic adjecto (*n*) lique-

(*n*) *De Gedeputeerde Staaten van de Stadt Groningen en de Ommelanden doen condt ende betuigen door kracht van deſen Openen Verſegelden Brieve in conformité de Reſolutien van d'Extraordinaris Heeren Gecommitteerden van beide Leeden deſer Provincie in dato* 30. *Martii deſes Jaars Seſtienhondert ſes en ſeſtig, door handen van onſen Ontfanger Generaal* Cornelis van Royen *ten profyte ende laſte van deſe Provincie, tot noodwendig amplooy in deſe beſwaarlyke tyden, in de welke contante penningen werden vereiſt, ontfangen te hebben een ſomme geldes, ende tot dien einde wettelyk verkoft ende geconſtitueert, verkopen en te conſtitueren mits deſen aan N. N. . . . . een Rente van hondert Caroli Guldens, tot twintig ſtuyvers het ſtuk, ten Lyve van N. N. . . . . gebooren van N. . . . . out zynde omtrent . . . Jaaren, welke Rente wy voor ons ende onſe nakomelingen beloven aan den Koper voorſz. of des laſt hebbende, de eene helfte op den eerſten November toekomende, en de andere helfte op den eerſten May* 1667. *daar aan volgende, ende zoo voorts van half jaar tot half jaar binnen Amſterdam, koſt en ſchadeloos te betalen, zoo lange de voornoemde N. N. . . . . in levende lyve weſen ſal, ende langer niet: ordonneeren daaromme onſen Ontfanger in der tydt ofte die daar toe binnen Amſterdam verordent is, om dit voorſz. Lyfpenſioen voornoemt, aan houder van deſen, tegens overneeminge van behoorlyke Atteſtatie de Vitâ van twee geloofwaardige perſoonen, 't elken verſchyndage (acht ofte tien dagen voor ofte nae onbehaalt) uyt ſynen ontfank, eerſt*

quere poterit; hoſce reditus vitalitios uſque ad annum 1685. perſolverunt, quum ſolutionem ad tempus ſuſpendere conſultius duxere. Tunc Hollandiae & Weſtfriſiae incolae uſuris deſtituti, ad quas proſequendas ſortem ſubminiſtraverant, conqueſti ſunt apud Groningae

eerſt ende vooral te betalen, of te doen betaalen binnen Amſterdam voornoemt, verhypothiſerende ende verbindende daar voor alle onſe Provincie Landen, Goederen ende Inkomſten, *wat namen die ſelfs ook mogen hebben, het ſy deſelven ſtaan onder het bewind van den Ontfanger voornoemt, ofte iemant anders, manéance van Provincie-penningen hebbende, ſoo wel binnen als buiten lands gelegen, de ſelve allen der Heeren Lieutenant- ende Hooftmannen Camer*, ende alle andere Gerechten, de reale executie, onder renunciatie allen exceptien rechtens, ſoo deſen eenigſints contrarie ſouden konnen erdacht ofte gemoveert worden, *ſubmitterende, omme, in cas van misbetalinge, daar uit deſelve te mogen eyſchen ende vorderen: alles ſonder argliſt. In oirconde der waarheid hebben wy Gedeputeerde Staaten opgemelt, beneffens d'Heere Preſidents paraphure ende des Secretarii ſubſcriptie, het Provincie-Zegel beneden aan deſen doen hangen, ende in de Rekenkamer laten regiſtreren. Gegeven binnen Groningen den twintigſten May ſeſtienhondert ſes en ſeſtig*,

(Onderſtont)

A. CHRISTOPHORI, ut

(Lagerſtont)

Ter Ordonnantie der Heeren voorſz.

J. MEYNARDI, Secret.

Plura alia ejusmodi documenta peti poſſent ex *Adp. Docum. pag.* 13. *N*. 29. & 31; *pag.* 21. *N°.* 41; *pag.* 22. *N°.* 42, 43. & 44; *pag.* 24. *N°.* 49.

gae Ordines; quum tamen nihil ab iis conſequerentur, apud Praepotentes Hollandiae & Weſtfriſiae Ordines, qui, cum Groningani, licet ſaepius ab Hollandiae & Weſtfriſiae Ordinibus amice commoniti, uti manifeſtum fiet ex litteris Ordinum Hollandiae Octobris Anni 1738, & 11. Novembris anni 1739. (o), juſtis querelis ſuorum creditorum non ſatisfacerent, tandem decreverunt iis, quorum res vertebatur, permittere *de hand te mogen leggen op alle effecten en goederen geene uytgezondert, welke men binnen die Provincie zal kunnen bekomen en magtig worden* —— *om daar aan door den gewoone weg van Juſtitie in deze Provincie gebruykelyk* —— *te verhaalen het deugdelyk agterweezen van de voorgemelde geintereſſeerdens* (vid. *Nederl. Jaarboeken voor de Maand November* 1759. *pag.* 1083.). Quae permiſſio etiam effectum ſortita eſt. Hoc facto, Groningae Ordines viciſſim ſuis ſubditis adverſus Hollandos Litteras Marquae conceſſerunt, atque Groninganos ſuos monuerunt, ne, niſi ſuo periculo, merces atque ceſpites bituminoſos ad Hollandiam perferrent; tunc Hollandiae Ordines a ſua parte Placitum promulgarunt 2. Novembris 1759. ad juſtificandas Litteras Marquae, quas adverſus Groninganos dederant. (vid. *Jaarboeken pag.* 1034.) Etiam Groningani, 8. Octobris 1759. ediderant, *Verbod om geduurende de deliberatien der Staten geen ſchulden aan Hollanders te voldoen*, nec non duo Placita, quorum primum

(o) Vid. *Nederl. Jaarboeken voor de Maand November* 1759. *pag.* 1027. *& ſeqq.*

mum 13. *Octobris* 1759. continebat, *dat de Hollandſche effecten en crediten in beſlag wierden genoomen*; alterum Placitum; *dat niemand Koopmanſchappen naar Holland mag zenden dan op eygen gevaar*, nec non Publicationem *Laſt om de Hollandſche ſchepen en goederen in beſlag te neemen, en naauwkeurige aantekeningen te maken, van 't geen in Holland betaald moet worden.* Vides hic a Praepotentibus Hollandiae Ordinibus, qui tanquam Patres liberis ſuis proſpicere voluerunt, ut ne unquam iis bona deficerent (*p*), Repreſſalias contra Groninganos decerni. Ordines Hollandiae pro ſua cauſa allegarunt, DE WEYNIGE ERNST *van hun Edelmogende, omme de Geintereſſeerdens in de agterſtallige Lyfrenten enig redelyk genoegen te geeven*; DE ONWILLIGHEID *om 'er iets van te betaalen, en* DE WEYGERING VAN JUSTITIE *aan hunne ingezeetenen*; LANG DILAY *en regtmaatige klagten en verſoeken van de Crediteuren.* Groningae Ordines contra repoſuerunt: *dat de koſtbaare Oorlog van het jaar* 1672. *de enorme ſchaden en laſten door een langduurige belegering van de ſtad Groningen*; *de ſterfte onder het Rundvee van* 1682; *de inundatien in den Jaare* 1686, *en andere extraordinaire rampen oorſaak hebben gegeven tot veragtering in de betaaling*; *de affreuſe gevolge, welke*

(*p*) — Ἀλλὰ πολλάκις μὲν δὴ, ὦ ἄνδρες, καὶ ἄλλοτε κατενόησα ὅτι ἄρχων ἀγαθὸς οὐδὲν διαφέρει πατρὸς ἀγαθοῦ· οἵ τε γὰρ πατέρες προνοοῦσι τῶν παίδων ὅπως μήποτε αὐτοὺς τἀγαθὰ ἐπιλείψει, — XENOPH. *Kuropaid. libr.* VIII, *in init. pag.* 200.

ke deeze gemelde middelen van nadruk, maar in waarheid beginſelen en entrées van Oorlog, uyt haar ygen aard moeten met zig ſleepen.

Aſt, ſi quid video, calamitates, quas ſoli ferunt, quibus accidunt, creditorum jus minime tollunt, quis enim adeo male eſt conſultus, ut credat, totam claſſem contributuram, ſi vel una navis, ut ſe ipſam ſervaret, jactum fecerit. v. omnino *ampl.* VAN BYNKERSH. *in Quaeſt. Jur. Publ. lib.* I. *cap.* 25. *quaeſt.* 4. *pag.* 182. & 183. Neque alio modo ad hoc argumentum reſponderunt Praepotentes Hollandiae Ordines in elegantiſſimo reſponſo *op de Juſtificatie der Staten van Stad en Lande wegens de agterſtallige Lyfrenten* (quod reperitur *in de Jaarboeken van den Jaare* 1760. *pag.* 9. & *ſeqq.*) ubi habetur, — *en dat hun Edele Groot Mogende mentie makende van het onvermogen van de Provincie van Stad en Lande, niet alleen het oog hebben op de betaaling van deeze Rente, welke wel gemelde Heeren Staten, ondertuſſchen aan hun eigen ingezetenen hebben kunnen doen; en die ook aan eenige anderen, welken daar meede wel hebben willen favoriſeren, gedaan zyn, waar aan al meede de verificatien aan hunne Hoog Mogende zyn geproduceert, zonder dat zulk een poſitief anders dan met een flaauw negatief aan de zyden van meergemelden Heeren Staten heeft kunnen worden gereſcontreert, maar dat, daarenboven hunne Edele Groot Mog. niet bewuſt zyn, dat welgemelde Heeren Staten ooit dan nu met een zoodanig onvermogen van der Provincie Finantie zyn voor den dag gekoomen; zig op de oudheid der ſchulden ook nimmer hebben*

beroepen, om de deugdelykheid van dezelve te decelineren; mitsgaders ook nooit dan jegenswoordig dezelve ſchulden zoo laag hebben geſtelt, dat met enige ernſt hebben vermeint de voldoening daar van met de betalinge van vyftien per cento te kunnen geven. Conf. hic omnino elegans illud *Specimen Academicum* ALBERTI PLOOS VAN AMSTEL *ſaepius laudatum cap.* 4. §. 3. *pag.* 69. & 70. Ubi aureum illud, quod HENRICUS IV. in ore habuiſſe fertur, *malle ſe Coronam perdere, quam vel minimam ſuſpicionem incurrere violatae fidei:* quod attinet poſterius argumentum: exemplo grave eſſe, ſi ſingulae Provinciae Repreſſalias concedere queant, cum metus ſit, ne per Repreſſalias ſic tandem ad bellum perveniatur, atque ne ſic una Provincia alteram adoriatur, invadat, a caeteris divellat, & ſic Foederi reddat inutilem; ſit hoc, ſed qui ita obmurmurat, de conſequentiis ſollicitus eſt, ego de jure: ſin apud eum plus valeant conſequentiae, cogitet velim, quam durum ſit unam Provinciam ab altera jus ſuum adſequi non poſſe; inde etiam conſequentiae aeque graves & forſitan graviores, quam in priori caſu, ubi locum habet illud, *damnum quod quis ſua culpa ſentit, non ſentire videtur*, oriri poſſent, ſed quidquid ſit, de jure quaerimus.

1°. Num Hollandiae Ordines contra Foedus Ultrajectinum & contra Unionem Foederati Belgii Repreſſalias conceſſerint.

2°. Num pro Univerſitatis debito civium bona ſint obligata.

3°. Num Ordines Groningae coram Amſter-

ſterdammenſibus Judicibus vocari potuerint.)

Quoad primam quaeſtionem, colligi poterit ex iis, quae ſupra *hoc Capite* diſputavimus, non liquere, cur id Hollandiae Ordinibus permiſſum haud eſſet; nam quod Groningae Ordines adferunt, *ſchoon het regt van Repreſailles onder vreemde Mogentheden, ingevalle van openbaare weygering van Juſtitie, gepermitteerd zy, zo heeft het egter geen plaats onder de Bondgenoten, die, hoe zeer ook ieder op zig zelven aangemerkt de Souverainiteyt te bezitten, evenwel in zoo verre by de Unie daar aan hebben gerenuntieert, dat de verſchillen en onenigheden niet door geweld, gelyk de Repreſailles zyn, maar door vriendelyke wegen uyt den weg moeten worden geruymt, ingevolgen het* 1. 16. *&* 17. *Art. van de Unie, quum etiam nihil (volgens het zeggen van* CICERO (*q*).) *Civitati ſit exitioſius, nihil minus civile & humanum, quam compoſita & conſtituta Republica quicquam agi per vim.*) Ad id reſponderi poteſt, quod certe primum omnia tentarunt (*r*) Or-

(*q*) Sed audiamus eumdem CICERONEM *lib.* 3. *de Off.* ubi inquit, *detrahere aliquid alteri, & hominem hominis incommodo ſuum augere commodum magis eſt contra naturam, quam mors, quam paupertas, quam dolor, quam caetera, quae poſſunt aut corpori accedere aut rebus externis.* Et *de Off. lib.* 2. prope finem ſuadet, *providendum eſſe, ne ſit aes alienum, quod Reipublicæ noceat: quod multis rationibus caveri poteſt: nec enim ulla res vehementius Rempublicam continet, quam fides, quae eſſe nulla poteſt, niſi ſit neceſſaria ſolutio rerum creditarum.*

(*r*) Recte enim MENELAUS apud LIBANIUM *Declam.* 1. *pag.* 196. [*Edit. Pariſ.*] ait πρῶτον μὲν τὰ δίκαια

Ordines Hollandiae ad ſuum civibus ſuis procurandum, uti apparere poteſt ex iis, quae habentur *in de Nederlandſche Jaarboeken loc. cit. pag.* 1032. *ſcilicet anni* 1759. & *pag.* 9. *in pr. anni* 1760. Neque, ut mihi ſaltem videtur, in Foedus Ultrajectinum hocce factum incurrit, quum enim etiam poſt foedus Ultrajectinum penes ſingulas Provincias Jus belli ſit: nam §. 9. foederis inſertus eſt pro jure ſingularum Provinciarum conſervando non pro tollendo vel minuendo; adeoque ceteri Ordines in cauſa communi, alios non recte ad bellum cogunt, ne ſcilicet inviti oneribus belli implicentur. In cauſa, inquam, communi, nominatim enim cautum eſt, bellum, *die Generaliteit van dezen verbande aangaande*, ſuſcipi non poſſe, niſi conſenſu communi, ſed id non prohibet, quo minus ſingulae Provinciae, ſuis ſumptibus, pro ſe recte bellum gerant, ut late diſputat Vir de Themide Romanorum & Batavorum praeclare meritus CORNELIUS VAN BYNKERSHOEK *Quaeſt. Jur. Publ. lib.* 1. *cap.* 23. (*s*). Non video, cur non etiam jus Repreſſaliarum penes ſingulas eſſet, praeſertim ſi conſideremus, quod Repreſſaliae bellum proprie non ſint, verum potius remedium,

δίκαια τῷ λόγῳ πεῖραν λαμβάνειν, ἀλλὰ μὴ τοῖς ὅπλοις ἐπιπηδᾶν ἀνθρωπινώτερον δήπουθεν. prius verborum experimenta facere, quam ſtatim ad arma proſilire humanius.

(*s*) A quo tamen diſſentit MAUREGNAULT *Juridique Obſervatien* 1. *hoofdſt. n.* 15. *pag.* 77 & 297. Sed ut videtur parum firmo talo nituntur ejus argumenta.

dium, quo cavetur, ne bellum erumpat. Objici hic ſolet: aſt bellum ſingulae contra exteros gerere poſſunt, minime adverſus alias confoederatas Provincias. Reſpondemus, haec eſt petitio principii, eaque de re adhuc ſub Judice lis eſt, nam poſitis terminis habilibus, quum ea ſit Societatis & Confoederationis natura, ut quisque in Societatem vel Confoederationem intrando ſibi magis proſpiciat, videtur id licere, ſi res ad extremum deductae ſint; hinc *Ampl.* VAN BYNKERSH. *in Quaeſt. Jur. Publ. lib.* 1. *cap.* 23. *pag.* 166. ait: *nunquam igitur ſingulae Provinciae recte bella gerant? videamus. Aut bellum gererent adverſus exteros pro cauſa communi omnium Foederatorum; aut quorundam ex his, aut NB. pro cauſa ſua, id eſt, pro jure ſuo defendendo, & vindicanda injuria, uni forte Provinciae illata; & parum abeſt, quin dicamus, in omnibus hisce cauſis cuique Provinciae jus belli eſſe ſalvum.* Ut autem ab inito Foedere, nulla unquam Provincia ſingulare bellum geſſit, ſic optandum, ne gerat unquam, cum tantum urgeant conſequentiae in utramque partem: neque etiam in §. 1. 16. & 17. Foederis Ultrajectini quaeſtio eſt de Repreſſaliis, ſed de cauſa belli praebenda. Minime autem Repreſſalias concedendo cauſa belli praebetur, nam Repreſſaliis locus non eſt niſi in pace, uti ex BYNKERSHOEKIO ſupra vidimus, qui etiam pag. 173. Mornacium refutat, ſcribentem, ut Repreſſaliis locus ſit, bellum deſiderari; haec ne actum agam, jam non repeto; quin imo in §. 1. Foederis Ultrajectini habetur: —— *non tantum mutuo ſibi non*

non praejudicabunt, *aut moleſtiam vel impedimentum adferent*, *ſed ſeſe invicem omnibus honeſtis & poſſibilibus modis*, *ipſa etiam vita ac fortunis*, *ſi neceſſitas poſtulet*, *adjuvabunt*, *confirmabunt & defendent* (*t*), utrum autem Hollandi Groningani, num vero Groningani Hollandis praejudicium attulerint, quisque naris emunctiſſimae facile ſentiet: verba *Doctiſſimi Viri* GRASWINKEL in elaboratiſſimo libro, cui titulus: *Naſporing van het regt van de opperſte magt*, 3. *hoofdſt. pag. mihi* 776. *ſeq.* adſcribere non piget: *de Unie brengt wel duydelyk mede*, *dat de Bondgenoten malkanderen in haare reſpective geregtigheden geen inbreuk vermogen te doen*, *maar dat*

(*t*) —— Waarinne zy luyden den anderen, niet alleen gheen prejuditie, hinder, of letſel doen ſullen, maar ſullen den anderen daar inne met alle behoorlycke ende moghelycke middelen, jae met lyf ende goet (is 't noode) helpen hanthouden, ſtyven ende ſtercken, beſchutten ende oock beſchermen tegens allen ende een yghelycke, wie ende hoedanich die ſoude moghen weſen, die hun daar inne eenich datelycke inbreke ſoude willen doen: wel verſtaende, dat die queſtie, die eenighe van de voorſz. Provintien, Leden ofte Steden van deſe Unie weſende, metten anderen hebben, oft naemaels ſoude moghen krygen, nopende haerluyder particuliere ende ſpeciale Privilegien, Vryheden, Exemptien, rechten, ſtatuten, loffelycke ende wel hergebrachte Coſtuymen, Uſantien, ende andere haerlieder gerechtigheden, dat deſelve by ordinaris Juſtitie, Arbiters, of minnelyk accoordt beſlecht ſullen worden, ſonder dat de andere Landen ofte Provincien, Steden ofte Leden van dien (ſo langhe ſich beyde partyen 't Recht ſubmitteren) hun des ſullen hebben te bemoeijen, ten ware hun geliefde te intercederen tot accoort.

dat zy gehouden zyn den anderen daar in te maintineeren —— *waar meede bykomt*, *dat de Bondverwanten*, *als zy gewild hebben*, *dat zulks geſchieden zoude*, *verſtaan moeten werden*, *dat niemand anders als den Souverainen uyt kracht van haare ſouveraine macht competeren kan*, *als de welke hier in*, *voor zoo veel zy Unionsverwanten zyn*, *ook Regters in haar ygen zaak zyn* (*v*).

Quum itaque ſingulae Belgii noſtri regiones ſummum imperium penes ſe habeant, (nam licet nonnulli contenderint, utilius magisque e re Provinciarum futurum fuiſſe, ſi ſummum illarum imperium coaluiſſet. Vid. JANICON *Tegenwoordige Staat der Verenigde Nederl.* 1. *deel*, *pag.* 123. hac de re tamen cum *Eruditiſſimo* NIC. BONDT *loc. cit.* vehementer dubito; neque enim commode gentes moribus, ſitu, ingeniisque diverſae Summo Imperante regi posſunt: nec etiam qua in re utilitas illa conſiſteret, ſatis perſpicio. Namque ea, quae communem cauſam ſpectant, ex communi ſociorum conſenſu pendent: reliqua vero communi conſilio exerceri, nec neceſſe eſt, nec utile: adeo ut foedera commerciorum, tributa, quae ad ſingularum Provinciarum neceſſitates requiruntur, Magiſtratuum conſtitutio, leges, jus vitae & necis in cives, atque id genus alia, po-

(*v*) *De oude Hollanders hebben altyd ghezeydt*, DAT ELK HET SYNE, DE BESTE VREEDE HOUDT, EN DAT ONHEUSHEID VRUNDTSCHAP BREEKT. DE GROOT *Apolog. cap.* 1. *in fine.* cui conveniens eſt illud, MULTA SATIS SUNT JUSTA, QUAE NON SATIS SUNT [illegible]

Digitized by Google

potius ſingularum civitatium Proceribus relinquenda fuerint, cum illi melius de rebus domeſticis (*x*) ſtatuere queant. Vid. PUFFEND. *de*

(*x*) Audiamus denuo HUG. GROTIUM *loc. cit. cap.* 1. *in pr. Maar gelyck Polybius betoont, dat in der daadt de opperſte macht niet en was by den Senaat, maer by de Alinghe Ghemeente: alſoo kan men met de waarheydt ſegghen, dat de ſouveraine Regieringh van yeder Provincie by ons beſtaat, niet by den Gedeputeerden van deſelve Provincien, die men noemd de Staten Generaal: maar by de Staten van de Reſpective Provincien, welke Staten van de Provincien door een ſterck verbondt aan malkanderen zyn geaſſocieert en gheunicert tot gemeene beſcherming. Staande overſulcx tot diſpoſitie van de Staten Generaal de ſaken, die deſelve ghemeene beſcherming raken, ofte ſpecialyck by de Unie of particulier conſent aan de Generaliteit zyn ghedefereert: blyvende voorts alle andere ſaken ter diſpoſitie van de Staten van de reſpective Provincien.* —— & porro *pag. mihi* 8. *de Staten van Hollandt als meede de andere Provincien voeren ooc in haar Wapenen een Souveraine croon.* Conf. omnino *pag.* 12. *cum ſeqq.* —— *daar zyn enige die ſuſtineeren &c.* Conf. *Vaderl. Hiſt. XII. Deel, XLV. Boek, pag.* 100. *& ſeqq.* & praecipue *Vaderl. Hiſt. verkort,* [*ed. ann.* 1650.] 3. *Deel, pag,* 101. *en* 102. Atque etiam ann. 1580. & ſic ſtatim poſt initam unionem Ultrajectinam Provinciae Brabantiae, Flandriae, Mechliniae, Frieſlandiae & Ommelandiae cum Duce de Anjou, Alançon &c. tractatum iniverunt, qui etiam ſolemniter ſancitus fuit 23. Jan. 1581. absque conſenſu Provinciarum Geldriae, Ultrajecti, Tranſyſalaniae, Hollandiae & Zeelandiae. vid. *Vaderl. Hiſt. VII. Deel, XXVIII. Boek*, §. 2. *pag.* 397. *cum ſeqq.* multa alia ejusdem generis argumenta peti poſſunt ex *Deductie of Declaratie van de* STATEN VAN HOLLANDT EN WESTFRIESLAND *ingeſtelt en dienende tot juſtificatie van*

de Syſtemate Civitat. §. 12. & *de Jure Nat. & Gent. lib.* 7. *cap.* 5. §. 18. & *Tractatus*, cui titulus: *Redenerent vertoog over de Souverainiteit der Staten van Holland, paſſim*, ſed praecipue *a* §. 65—92.) Hinc videntur Hollandiae Ordines optimo jure Repreſſalias conceſſiſſe, neque neceſſe habuiſſe ea de re apud Ordines Generales conqueri, quum ſummae Poteſtatis jus habeant, neque unquam id, quantum ſcio, Ordinibus Generalibus ſit delatum, qui in §. 1. *dicti Foederis* e contrario ſeſe ſingularum Provinciarum controverſiis immiſcere diſerte vetari videntur. Sed quaeri hic poſſet, an non itaque ſibi contrarii ſint *Articulus* 1. & 16. *dicti Foederis*. Adeas circa eam diſquiſitionem *Ampl. Praeſidem* VAN BYNKERSHOEK *in Quaeſt. Jur. Publ. lib.* 1. *Cap.* 23. *pag.* 166. & *libr.* 11. *Cap.* 24. *pag.* 365. & *Public. Gebedt* 3. *Deel, pag.* 186. *cum ſeqq.* 210. *cum ſeqq.* & 224. nec non NIC. BONDT *loc. cit.* §. 18, 19 & 20. *pag.* 97. *cum ſeqq.* qui profitetur, ſe vix ſcire, an recte fundata ſit haec diſcriminis ratio, & praeterea nunquam illud *Articuli* 16. jus ſocios exercuiſſe putat; nullum

van het verleenen van ſeeckere ACTE VAN SECLUSIE *enz. ann.* 1654. 1. *Deel, Cap.* 5. *N°.* 12. *cum ſeqq. a pag.* 27–33. [*edit. ann.* 1654. *in* 4°.] conf. 1. *Deel, Cap.* 2. & *paſſim.* & *Public Gebedt part.* 1. *cap.* 4. *pag.* 29. *in fine cum ſeqq.* & *part.* 2. *cap.* 1. *in fine pag.* 16. *cum ſeqq.* & *cap.* 4. *pag.* 41. *cum ſeqq.* Conf. omnino Ampliſſ. Præſes VAN BYNKERSKOEK *in Quæſt. Jur. Publ. libr.* 1. *cap.* 23. *pag.* 164. *in fine cum ſeqq.*

lum etiam ſe exemplum ſcire affirmat, quod litem, inter duas pluresve regiones ortam, dijudicaverint reliquae, quae extra quaeſtionem erant. Ac, ſi bene Noſtrates novi, nunquam etiam litigantes Provinciae permiſſurae fuiſſent, ut reliquae ſibi Jurisdictionem de controverſiis ipſarum adrogarent, oppoſiturae e contrario ex §. 1. nullum ad id ſociis jus eſſe. Si enim recte judico, controverſiae alicujus juſtitia vel injuſtitia nihil quicquam pertinet ad communem amicum, ejus non eſt, inter utrumque amicum ſedere judicem, & ex cauſa aequiore vel iniquiore huic illive plus minusve tribuere; ſi medius ſim, alteri non poſſum prodeſſe, ut alteri noceam. Sin autem tam manifeſta ſit alterius injuria, ut ab ea etiam mihi metuam, neque alia ſpes ſit, quam ut poſtremus devorer, admitti juſte poſſet, oppreſſum amicum eſſe defendendum, ſed non niſi amicitiâ cum altero diſſolutâ. Conf. Bynkersh. *Quaeſt. Jur. Publ. lib.* 1. *cap.* 9. *&* 23. & *Reſolutien van Conſideratie ten tyden van den Heer de Witt. pag.* 30. *ad* 206. *&* 309. *ad* 342. Neque etiam aliter id conceperunt Ordines Generales ipſi, qui non litis diremptionem, ſed mediationem ambabus Provinciis obtulerunt, uti id patere poterit ex *Antwoord der Staten van Holland omtrent de aanbieding hunner Hoog Mog. om het verſchil over de Groninger Lyfrenten door hunne Mediatie te beſlegten*; quod reperitur *in de Nederl. Jaarboeken voor de maand January* 1760. *pag.* 4. *cum ſeqq.*

Quoad

Quoad ſecundam quaeſtionem, an, licet Hollandiae Ordines optimo jure Repreſſalias conceſſerint, civium bona huic juri ſubjecta ſunt? Reſpondendum puto, utique; nam ſecundum ea, quae late diſputavimus *Cap.* 1. §. 2. bona Provincialia non tam facile poſſunt in manus venire, quam privatorum, qui plures ſunt, quique negotiantur & mercaturam per varias terras exercent. Neque multum ad rem facit, quod Groningae Ordines adferunt, *dat de particuliere effecten, en goederen van de ingezetenen by de origineele obligatie brieven geenzins geaffecteerd zyn, en dien volgens op geen fundament met Arreſten belemmert kunnen worden, zynde het genoegzaam geavoueerd, dat de goederen van particulieren in deze Republyk in geenen deelen obligatoir zyn voor de ſchulden van den Souverain, 't zy expreſſé daar voor verbonden.* Nam etſi non expreſſe, tamen tacite bona ſubditorum pro debito Summi Imperantis obligata manent, uti latius *cap.* 1. diſputavimus. Egregie in hanc rem Philoſophus acutiſſimus WOLFF *Inſtit. Jur. Nat. & Gent.* §. 1167. *cum Rector civitatis*, inquit, *jure Populi agat, & conſequenter Populus per eum facere intelligatur, quidquid qua talis facit, Populus factum Rectoris civitatis, qua talis, pro ſuo agnoſcere tenetur, adeoque etiam id, quo injuria infertur exteris.* Adde id, quod Ordines Hollandiae in *eleganti Reſponſo ſaepius laudato* (*Nederlandſche Jaarboeken voor* 1760. *pag.* 24.) perhibent —— *Zonder dat hier jegens ietwets kan doen, dat voor deeze ſchulden de perſoonen der particuliere ingezetenen van de Provincie van Stad en Lande, nog derzelver goede-*

E ren,

ren, niet ſpecialyk by de Obligatien, zyn verbonden. Nadien, behalven het generaale verband van de perſoonen der Heere Staten, en van het ſpeciale der Provinciale goederen en inkomſten in deſelve Obligatien vervat, egter, daar benevens, ter zaaken de gelden, waar uyt deeze ſchulden ſpruyten, zyn opgenomen ten behoeven van de geheele Provincie, en ten nutte van dezelve, en van alle derzelver ingezetenen zyn bekeerd, uyt die ſource ook reſulteerd eene ſtilſwygende verpligting op de geheele Provincie, en op alle de ingezetene van dezelve, om tot de voldoening te moeten contribueren.

Recte itaque Ordines Foederati Belgii ex mandato vel ratihabitione ſingularum Provinciarum in §. 23. *Foederis Ultraject.* 23. *Januarii* 1579. inter ſe pacti ſunt, ſi qui Ordines in id foedus quid commiſiſſent, eorum Ordinum ſubditi, eorumque bona pro eo ubique locorum caperentur & exigerentur. Succeſſit deinde ſpecialis conſtitutio a quibusdam Gubernatoribus, & pleriſque Provinciis Foederati Belgii facta 13. Julii 1579. qua illud ipſum placuit, ſi nempe Ordines tributa, in quae conſenſere, non ſubferant. Vid. *Reſol. van Conſideratien ten tyden van den Heer Jan de Witt pag.* 670. *ſeqq.* nam pro erogandis apud nos tributis Provincialibus (vulgo *Gemeene-Landsmiddelen*) civitatibus, oppidis, municipiis atque pagis in univerſum impoſitis, tam adverſus ſingulorum civium & municipum perſonas atque bona in ſolidum, quam in ipſa univerſitatum bona executionem dari praecipiunt litterae executoriales anni 1588. hiſce verbis: *Procede-*

cederende tegens de onwillige betaalders ende die geenen, die heure penningen ter geſetter tyd en plaatſe niet en furneren, met gerede ende dadelyke executie, tegens de voornoemde ſteden, dorpen en communiteyten by aanhoudinge zoo wel van de perſoonen en goederen, actien ende crediten van de poorteren, burgeren, inwoonders of lidtmaten van dien, als by verkooping der goeden, actien ende crediten van den lighamen der voornoemde ſteden, dorpen, inwoonderen ende lidtmaten eenigſints toekomende, waar en tot wat plaatſe de zelve binnen Hollandt te water ende te landen op alle ſtroomen ende rivieren, ook op de gemeene zee bevonden en agterhaalt mogen worden &c. apud S. VAN LEEUWEN *Cenſ. For. part.* 2. *lib.* 1. *cap.* 11. *n°.* 12. *pag. mihi* 37. [*Edit. Anni* 1741.] etiam ita loquuntur Hollandiae Ordines *in eleganti Reſponſo ſaepius memorato* (*Nederl. Jaarboeken voor den Jaare* 1760. *pag.* 27.) —— *Gelyk zulks alles te zien is uyt de Miſſive, by den Raed van State, den* 27. *January* 1717., *aan de extraordinaris Vergaderinge der gezamenlyke Bondgenooten geſchreven, als waer by zich, op die materie, met zoo vele woorden hebben uitgelaten,* „ *dat het arreſteeren der perſoonen en goederen* „ *van de Regenten en Ingezetenen der gebrekige* „ *Provincien het voorname middel was, dat aen* „ *de Vooreuderen niet onredelyk was voorgekomen,* „ *om dat het aan de Regenten ſtaet het zelve te* „ *voorkomen, door te paſſen op de preſtatie van* „ *hunne gedragen Conſenten; dat het ook was een* „ *practicabel middel, wanneer de ſterke hand daer* „ *toe gebruikt konde worden, hoewel ook dan alleen en anders niet; en eindelyk, dat het was* „ *een*

„ *een efficacieus middel*, *omdat het de Regenten* „ *noodzaekte*, *het zy uit liefde*, *of uit vreeze*, „ *voor hunne ingezetenen*, *om promte ordre te* „ *ſtellen tegens de belemmeringen*, *waer aen alle* „ *dezelven in hunne Perſoonen en Goederen ſubject* „ *waren.*" *Eene leere*, *vervolgens*, *welke niet alleen doet zien de wyze ſentimenten en maximes der Voorvaderen omtrent deeze materie*; *maar die*, *in cas ſubject*, *van de uiterſte applicatie moet zyn*, *en waer door*, *wanneer alleen voor Conſenten*, *Verbindteniſſen of Beloften word geſubſtitueerd*, *deze zaak ter intentie van hunne Ed. Groot Mog. daer op geruſt kunnen zyn*, *dat niets gedaen hebben*, *dat tegens de gronden van de Unie zoude aenloopen*, *of met eenige regelen van recht en billykheid ſtrydende zyn.*

Quoad tertiam quaeſtionem, num ſcilicet Groningae Ordines vocari potuerint ad Magiſtratum Amſterdammenſem. Groninga: Ordines id vocant *een ongehoorde*, *hoonende en alle verbeelding te booven gaande weete der Schepenen van Amſteldam*, *waar by de Staten van Stad en Lande tegens den* 12. *February* 1760. *naar Amſteldam overgedaagdt en ad Valvas geadfigeerdt zyn geworden*: ne tamen hoc mirum videatur, conſiderari velim, quod ipſi Groningae Ordines in *Obligatione ſupra allata* ſeſe ſubjecerint *allen der Heeren Lieutenant- en Hoofdmannen Kamer en* ALLE ANDERE GEREGTEN (not. τὸ *alle andere Geregten* nullam jurisdictionem excipere, patet arg. *L.* 52. *pr. D. de legat.* I. *L.* 3. *Cod. de legibus* & ex iis quae habet S. VAN LEEUWEN *in not. ad Manier van procedeeren in de Steeden en ten platte Lande*, *pag.* 3. *col.*

col. I. *not.* I.) DE REALE EXECUTIE *onder renunciatie alle exceptien van regten, zoo deeſen enigzints contrarie zouden kunnen erdagt of gemoveerd worden, omme in cas van misbetaaling daar uyt dezelve te mogen eyſſchen en vorderen: alles zonder argliſt:* vel potius illud jus, quo Magiſtratus Amſterdammenſis uſus eſt, nititur fundamento *arreſti jurisdictionis fundandae ergo*, quod arreſtum non tam ex neceſſitate, quam quidem ex utilitate ſola proficiſcitur, ut major creditoribus eſſet facultas ſuos conveniendi debitores, alio ſub judice degentes, & in proprii domicilii loco litagerent minore ſumtu ac moleſtia; qui ſi hoc carerent remedio, tanquam actores forum Rei peregrini tenerentur ſequi; ac cum rei ſuæ familiaris diſpendio ſumtuque graviore a domicilii ſui loco abeſſe. Id quod non tantum commerciorum favore & occaſione videtur inductum, ut ita liberius quisque atque liberalius cum peregrinis contraheret mercatoribus; difficilius contracturus, ſi hac carens ſiſtendi poteſtate eos in proprio ipſorum foro ad ſolutionem deberet adigere, ſed & ex eo, quod, diſtinctis jurisdictionis noſtrae, praecipue patrimonialis, terminis, nemo nunc conveniri poteſt in loco contractus aut ſolutionis deſtinatae, niſi illic inventus fuerit: cujus incommodi merendi gratia hoc ſiſtendi jus, tum perſonarum tum rerum reſpectu, territorii cujusque magiſtratus videntur recepiſſe: maxime cum id ad augendam jurisdictionem animadverterent non parum conferre; unde & hoc arreſti genus non modo toti Belgio, ſi Friſiam excipias, recep-

tum eſt, ſed & per univerſam Galliam atque in Germania & paſſim illud viget, uti obſervavit plurimis mihi nominibus devenerandus ALBERT. PLOOS VAN AMSTEL *in edit. Belgic. diſſert. ſuae ſaepius memoratae.* confer. VOET *ad tit. D. de in jus vocand. n.* 18. & 22. SIMON VAN LEEUWEN *Cenſ. forenſ. part.* 2. *lib.* 1. *cap.* 15. *n.* 2. PETRUS BORT *Tract. van arreſt. cap.* 1. *n.* 13. & 14. PECKIUS *de Jure ſiſtendi cap.* 2. *n.* 5. & 6. SANDE *Deciſ. Friſic. lib.* 1. *tit.* 17. *defin.* 3. GROENEWEGEN *ad L. unic. C. ubi conven. qui cert. loc. dare promiſit.* REPUFFUS *ad Conſtit. Reg. de litter. obligat. art.* 6. *gloſſ.* 3. *n.* 42. *in fine* & 43. MAERIUS *de Arreſt. cap.* 3. *n.* 22. & 23. GAIL *lib.* 2. *obſervat.* 44. *n.* 10. VROMANS *for. compet. lib.* 1. *cap.* 3. §. 15. *pag.* 121. *in notis.* Etiam in *Articulo* 1. *Foederis Ultrajectini* ſtatuunt Contrahentes, ſi qua lis oriatur inter Provincias, Urbes aut Unionis membra, ut ea *via Juſtitiae Ordinaria* (by *Ordinaris Juſtitie*,) aut per arbitros, transactionesque voluntarias terminetur, & ne aliis regionibus, urbibus aut membris controverſiae ſe immiſcere liceat, niſi ſi ad eam componendam intervenire velint. Hodie ſane quum nullum exſtat ſupremum omnium Provinciarum Tribunal, quod de litibus earum communiter judicare poſſit; nullam hic Ordinibus Generalibus auctoritatem eſſe, putarem, utpote quibus jurisdicendi facultas in ſingulas regiones, ſummum penes ſe imperium habentes, nunquam delata fuit: hinc igitur, ſi integrae regiones de jure ſuo controverſiam habeant, ad arbitros

tros recurrendum vel ad transactiones voluntarias, vel ad ordinariam juſtitiae viam, uti hic per in jus vocationem, & ſi omnia haecce remedia haud profuerint, tunc Repreſſaliis locus erit; nam uti GRASWINKEL obſervat *in zyne Naſporinge van het regt van opperſte magt 3. hoofdſtuk pag. mihi 758. Onvermydelyk moet het abſurd zyn te zeggen, dat der Generaliteyt Oppermagt zig boven het Oppermagts regt, aan elk landſchap der Vereenigde Nederlanden competerende, uytſtrekt.* & GROTIUS *in Apolog. pag. mihi 9 & 10.* dicit; *de Provincien van Gelderland, Utrecht, Vriesland*, OVERYSSEL, GRONINGEN MET DE OMMELANDEN, *hebben elks haar uyterſte Reſſort binnen haar zelven en werd van de Arreſten reviſie verſogt aan de Staten van de reſpective landſchappen*, ZONDER DAT TOT NOG TOE ENIG GEMEEN COLLEGIE VAN JUDICATURE IS GESTELD OVER DE GEUNIEERDE PROVINCIEN —— en in *de laatſte Editie van de Hiſtorie van E. van Meteren, die uytgegaan is in den Jaare* 1614. *ſtaan deeze uytdrukkelyke woorden:* „*Noopende de ſaaken van de Hoogheyd en* „ *Souverainiteyt de Provincien in 't generaal ra-* „ *kende, hebben die ſelve Provincien elcks die aan* „ *haar behouden, ſoo in ſaaken van Politie als van* „ *Juſtitie, met alle haar Privilegien, Rechten,* „ *Vryheden en Ghewoonten.*" Conf. BONDT *ad Unionem Ultraject.* §. 19. Neque etiam aliud concludi poteſt ex reſponſo Ordinum Hollandiae ad oblatam interceſſionem Ordinum Generalium, quam adferunt *Nederlandſche Jaarboeken voor den jaare* 1760. *pag.* 5. *ſeqq.*

Etiam ad argumentum, quod Groningae Or-

dines ex Lege Anaſtaſiana petierunt, reſponderunt Ordines Hollandiae in *ſaepius laudato Reſponſo*. Vid. *Nederl. Jaarboeken voor* 1760. *pag.* 17. hiſce verbis: *Dog in welk geval hunne Edele Groot Mog. niet twyfelen, of zoude ook wel haaſt gebleken zyn, dat de Regtsgeleerdheid, welke uyt de* Lex Anastasiana (*y*) *tegenwoordig by de Heeren Staten op deeze ſchulden van applicatie word gemaakt, daaromtrent met even weynig fundament, als gratie, te paſſe kan komen; alzoo de fontſen, die by de ſouverainen worden ingerigt, niet zyn te compareren met de ſchulden of actien, die by particulieren worden gecontraheert, als de eerſten niet anders zynde te conſidereren dan alle andere objecten van de Commercie, welke onder de reſtrictie van die Wet geenſints kunnen vallen.* Tandem Groningae Ordines adferunt: *van welke mishandelingen (de Repreſſaliarum Juſtitia.*

(*y*) Vid. tamen *Coſtum. van Rynlandt art.* 57. H. de Groot *Inleid. tot de Hollandſ. Rechtsg. lib.* 3. *cap.* 16. *N*°. 17, 18, 19, & 20. Voet. *ad tit. D. de Hered. vel act. vend. N*°. 18. *Keur. der Stad Leyden art.* 121. Simon van Leeuwen *R. H. R. lib.* 4. *cap.* 19. *N*°. 6. *Reſp. JCt. Holl. part.* 1. *conſ.* 225 & 257. Verum quum hoc argumentum proprie ad materiam de Repreſſaliis non pertineat, rem in medio relinquo. Conf. nihilominus *ampl. Praeſes* van Bynkershoek *Quaeſt. Jur. Privat. lib.* 3. *cap.* 13. qui omnem retractum, quo hodie utimur, ex quacunque demum cauſa deſcendat, non dubitat pronuntiare iniquiſſimum, quum jus quaeſitum emptori auferat, minus utique idonea, quam eſt empti cauſa; *ſi mihi non credas*, pergit *Vir Ampl. credes forte Imperatoribus id adfirmantibus in L.* 14. *C. de Contrab. empt. vendit.*

ſtitia. vid. ſupra *Cap.* 1.) *onder Bondgenoten de Staten van Stad en Lande vertrouwen, dat, zoo lang de Republicq heeft geſtaan, geen exempel zal kunnen worden geallegueerd.* Sed hoc parum determinat, nam licet caſus ſimilis non exſtiterit, in quo id acciderit, ſufficit, ſi probetur, Ordinibus Hollandiae hoc Jus eſſe; neque etiam in noſtro Belgio inauditum eſſe, Repreſſalias pro non ſolutis Penſionibus Vitalitiis decretas eſſe, patet ex *Charta* 8. *Februarii* 1393 *&* 1394. ubi habetur: *Hertog Aelbregt beveelt lyf en goed der Poorteren van Tiel aan te taſten, om dat zy de Lyfrenten van enen zynen Onderzaat niet betaalden.* Et Clariſſime ex *Charta* 13. *Octobris* 1404. *De Hertog Albert beveelt alle zyn Tollenaars de Poorters van Reymerswale hunne Schepen en Goederen in beſlag te neemen, tot Henrik Janszoons kinderen van de gemelde Stadt voldaan waren.* Vides hic Repreſſalias Civibus contra ejusdem Urbis Cives a Comite concedi, quum ex natura tam arctae ſocietatis hujus juris immunes eſſe primo intuitu viderentur; quanto magis aequum eſt, Repreſſalias ob denegatam Juſtitiam ab una Provincia adverſus aliam adhiberi, quum certe non tam firmum inter eas ſit vinculum ac inter ejusdem urbis Cives. Audiamus ipſos Hollandiae Ordines, qui ita in *laudato reſponſo* loquuntur. *Nederl. Jaarboeken voor het jaar* 1760. *pag.* 26. *Gelyk dan ook, op deeze zelvde gronden, exempelen extéren van vorige tyden, waar in hunne Edele Groot Mog. deeze hunne thans geinſtitueerde middelen, op gelyke wyze, jaa ſelvs op de Perſonen der Ingezetenen van Stad en Lande te werk*

hebben gelegt (z), *zonder dat de Heeren Staten van die Provincie ooyt daar over een zoo groten ophef van beklag hebben geformeerd, maar, daar tegens op eene billyker wyze zig tot vriendelyker ſchikkinge hebben aangeboden.* Addi quoque poſſet, niſi, ut opinor, plauſtra argumentorum adeſſent, quod olim hiſce in regionibus executio realis in JURE CENSUS obtinuerit, ſcilicet ut quis

(z) Sic enim 1. Auguſti a. 1676. Praepotentes Hollandiae Ordines decreverunt arreſto detinere perſonas & bona Provinciae Groningae & Ommelandiae; in ipſo documento, [quod extat in de *Reſolutien van de Heeren Staaten van Hollandt en Weſtvriesland pag.* 330 & 331.] talia occurrunt: —— *Is goedtgevonden ende verſtaen, dat de Heeren Haer Ed. Groot Mog. Gecommitteerde Raden ſullen werden verſocht ende gelaſt, gelyck deſelve verzocht ende gelaſt werden by deze, de voorſchreve middelen van naedruck, met het arreſteeren ende aenhouden van de Ingezetenen van de Hoochgemelte Provincie, ende derſelver Goederen ende Effecten ter executie te ſtellen; des dat daer van alvoorens kenniſſe ſal werden gegeven aen haer Hoogh-Mog. ende de Heeren Gedeputeerden van de Hoochgemelte Provincie van Stadt ende Landen ter Generaliteyt, ten eynde door derſelver goede officien, de executie van de voorſchreve middelen van naedruck mogen werden voorgekomen, met verklaringe, dat ingevalle daer op ſpoediglyck geen goede effecten komen te volgen, de gemelte Heeren haer Edele Groot Mog. Gecommitteerde Raden, de voorſz. executie werckſtellich ſullen maecken.* Vide tamen: *verzoeck van haer Hoog Mog. ten einde de Reſolutie van Retorſie teghens de Provincie van Stadt en Landen genomen mag werden ingetrocken. Reſolutie van den* 10. *September* 1676. *in de Reſolutien van de Heeren Staaten van Hollandt ende Weſt-Vrieſlandt, pag.* 349.

quis propria auctoritate absque praemiſſo judicio & praevia condemnatione cenſum ſibi debitum vindicare, eoque non ſoluto pignora capere potuerit, uti id colligitur ex *Placito* 11. *Martii* 1517. Conf. GROTIUS *in Manuduct. ad Jus Holland. lib.* 2. *cap.* 46. nec non VAN ALPHEN *in zyn Papegaay*, 1. *deel*, *pag.* 507. *in fine*, & 2. *deel*, *pag.* 491. Add. E. A ZURK *in Cod. Bat. pag.* 956. §. 5. *Art.* 3. multa alia de Repreſaliis ad Belgium pertinentia legi posſunt apud eundem E. A ZURK *Articulo van Appel* § 75. *not.* 7. *Articulo van Crediten* §. 10. *n.* 2. & *Articulo van Repreſalien of Letteren van Marque paſſim.* LOENIUS (*a*) *Decis.* & *JCtus* BOEL *in Not. pag.* 212. *cum ſeqq.* DAM-HOU-

(*a*) Ubi habetur *in Annotatis ad caſum* 22. *Dewyl by vervolg van tydt is bevonden, dat niet alleen in* FRANKRYK *maar ook in* ENGELAND *en zelvs mede in* GELDERLAND *geweigert wierd, de Vonniſſe en Sententien tegen menſchen aldaar wonende ofte goederen hebbende, hier geweezen, ter executie te mogen leggen, maar de zaaken de novo weder voor den Regter aldaar moeten werden gededuceerd, en opnieuws Vonnis of Sententie geobtineert, zoo werd zulks insgelyks by ons gepractiſeerd, en het* JUS RETORSIONIS *tegen alle die genen gebruykt, welke de Vonniſſe van onſe Regters niet willen reſpecteren. Ten opzigten van Frankryk ziet een notabel Advys van Regtsgeleerden in de Hollandſche Conſult. en Advyſen*, 6. *Deel*, *Vol.* 2. *Conſ.* 158. en VAN ALPHEN *in zyn Pap.* 2. *Deel*, *pag.* 92. & 531. *ſeqq. Man. van Proced. voor den Hove van Holland pag.* 270. *en ten reguarde van Gelderland Groot Gelders Placcaatboek* 2. *Deel*, *Columm.* 124. *zynde een Reſolutie van den* 16. *January* 1611.

HOUDER (*b*) *Praxis Crim. cap.* 91. *pag. mihi* 528. *cum ſeqq.* S. VAN LEEUWEN *Cenſ. For. part.* 2. *lib.* 1. *cap.* 11. *n.* 12. *pag. mihi* 36. *cum ſeqq.* GAIL *de Pignorat. paſſim.* SANDEN *lib.* 1. *tit.* 12. *def.* 5. MERULA *Man. van Proced. lib.* 4. *tit.* 97. *cap.* 1. nonnulla etiam, qui plura de Repreſſaliis noſſe cupit, reperiet *in Obſervat. Select. ad rem litterariam ſpectantibus*, *tom.* 4. *obſervat.* 8. §. 24—29. prodiit hic liber Halæ Magdeburgicae ann. 1701.

§. VI.

Quod quisque juris in alterum ſtatuerit, ut ipſe eodem Jure utatur.

Diſſertationi meae hic finem imponere poſſem, niſi Lectorem meum inſuper monitum vellem, quod ad Repreſſalias etiam pertineat illud Juris axioma: *quod quisque Juris in alterum ſtatuerit, ut ipſe eodem Jure utatur.* quod convenientiſſimum etiam regulae in ipſo Jure Naturae fundatae, *quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*; idque inter Gentes obſervari, cuivis notum; hinc MARGARITA Comitiſſa Flandriae & Hannoniae & GUY Comes Flandriae promiſerunt, ſeſe nullos proſcriptos ex Hollandia vel Zeelandia in ſuo Dominio toleraturos, dummodo ipſorum proſcripti non to-

le-

(*b*) Ubi ſimul docetur: *dat de geenen, welke zonder regt of reden*, BRIEVEN VAN REPRESSALIEN *van een Prince verſoeken, of dezelve misbruyken, viervoudiglyk geſtraft worden, en daarna haar regt verliezen, en gehouden zyn alle ſchaaden, welke daar door geleeden is, te herſtellen.*

ſerentur in Hollandia vel Zeelandia, in *Chartis* 15. *Octobris* 1256. apud *Eruditiſſimum* F. VAN MIERIS *Groot Charterboek*, 1. *deel*, *pag.* 298. & in *Pacto inter Trajectenſes & Comitem Hollandiae anni* 1274. habetur — *Convenerimus in hunc modum* — *quod neque ad inſtinctum alicujus vel rogatum aliqua damna inferemus Comiti neque ſuis hominibus & fautoribus, & verſa vice Dominus Comes & ſui homines non inferent nobis neque noſtris Concivibus infra limites civitatis noſtrae neque terrae Trajectenſis, quantum in eis eſt, aliqua gravamina vel damna*; argumentum *Chartae anni* 1329. ſequens eſt: OTTO *Heer van Kuik bekend, dat de Graaf van Hollandt hem een gevangen man heeft overgeleverd, en belooft, als hem diergelyken verſogt mogt worden, het zelve ook te ſullen doen.* Sic quum illi, qui religionis cauſa in noſtram Patriam migrarunt, nullam hereditatem in Gallia obtinere poſſint, Praepotentes Ordines Jure Repreſſaliarum uſi ſunt; nam 31. Octobris 1709. (*Plac. Holl. vol.* 5. *pag.* 74.) conſtituerunt, & 7. *Maji* 1726. (*Plac. Holl. vol.* 6. *pag.* 53.) renovarunt, ut illi, qui in regionibus Regi Galliae ſubjectis, domicilium habent, nihil in toto Foederato Belgio habere poſſint, ſive ex pactis dotalibus, ſive ex teſtamento, ſive ab inteſtato; ideoque ad talia bona tantum admittuntur illi, qui ante mortem defuncti per annum & diem in hac patria domicilium habuerunt, vel qui per illud tempus cum legitimo herede juſtas nuptias iniverunt, &, ſi nulli alii adſunt, quam qui in Gallia habitant, hereditas cedit Fiſco, & jubent Ordi-

dines, ut illud Edictum ſervetur, quamdiu Galliae Rex ſua Edicta non revocat. Circa hoc Albinagei jus nonnulla habet Bor *Nederl. Oorlog. lib.* 32. *pag.* 25. & E. a Zurk *in Cod. Batav. voce Succeſſie ab inteſtato*, *Droit d'Aubeine art.* 31. *ſeqq.* ſic etiam Loenius *in Deciſ. & Obſervat. Caſ.* 94. *p. m.* 577. obſervat: quod *in de Keuren van Amſtelredam a.* 1639. *pag.* 111. dicatur: *dat men het ſelve Regt zal jegens Vremden gebruiken, dat de Vremden gebruiken jegens ons.* Alia exempla hic coacervare poſſem, ſed ex ſylloge Documentorum plura, cui volupe fuerit, petere poterit. Vid. *Adp. Docum. pag.* 8. N°. 17. *pag.* 29. N°. 71.

§. VII.

Circa Repreſſalias ſaepe cavent Summi Imperantes.

Coronidis loco ſubjiciam, quod, ne temere quis de juſtitia denegata conqueratur, variae cautelae hac in parte adhibendae foederibus praeſcribantur; ſic inter Johannem *Auſtriae ducem* & Brabantiae Civitates ab una, & Ludovicum *Flandriae Comitem* cum omnibus Civitatibus ejusdem Comitatus in mutui inter eos Foederis tractatu 3. *Decembris* 1393. *Gandavi* inito ab altera parte, convenit, ne inter Brabantiae & Flandriae Civitates aliquae pignorationes ſive Repreſſaliae permittantur, niſi Judice loci prius debite requiſito. Idemque inter Henricum VII. *Angliae Regem* & Philippum *Archiducem Auſtriae tractatu anni* 1495. cautum, ut quotiescumque contigerit, Belgas in Anglia vel Anglos in Belgio quoquo modo laedi vel damnificari, propterea litterae Repreſſaliarum, Mar-

Marcae vel Contra-Marcae, debitis admonitionibus & ſubmonitionibus non praecedentibus, concedi non debeant, easque, ſi aliter concedantur, pro nullis haberi. Vid. S. VAN LEEUWEN *in Cenſ. For. part.* 2. *lib.* 1. *cap.* 11. *n.* 26. etiam in Foedere Anglo-Batavo, anni 1654. cautela hac in parte additur, cujus verba apud PESCHWITZIUM *de Repreſſaliis pag.* 97. *Latino*, & apud ALBERTUM PLOOS VAN AMSTEL *in Specim. Acad. pag.* 114. *Belgico idiomate* legi poſſunt. Videantur *Placita* II, 4, 28, 2. Aliud exemplum eſt in *Articulo* 14. *Inſtrumenti Foederis inter Regem Galliae* HENRICUM IV. *& noſtram Rempublicam* 31. *Octobris anni* 1596. *apud* DU MONT *in Corp. Diplom. Juris Gent. tom.* 5. *part.* 1. *pag.* 541. ubi habetur, *Uit de particuliere poincten, die den Hartog van Bouillon uyt den naam van den Koning van Vrankryk met den Staten Generaal heeft beſloten.*

Art. XIV.

Alle brieven van Repreſſaille, Marque, Arresten, en andere diergelyke, die hier voorens gegeven zyn, zullen noch aan d'eene noch aan d'andere ſyde plaatſe hebben, maar ſullen zyn en blyven nul en van geender weerde vergunt, maar yder ſal recht gedaan en geadminiſtreert worden, als dat behoort, wel verſtaande, dat de particuliere ingezetenen der voorſz. verenigde Provincien niet zullen mogen worden geinquieteert of gemoleſteert het zy aan haare Perſonen of Goederen ter oorſaake van de ſchulden gemaakt door de voorſz. Provincien tot voering des Oorlogs. Ita etiam habe-

betur *in 't Tractaat zyns Keyſerl. Majeſteits ende der Landſchaps Gelre, en Graafſchaps Zutphen voor Venloo opgerigt ann.* 1543. — *Insgelycken ſoo en ſal ſyne Majeſteit egeene brieven van Repreſalien in zynen Erf-Nederlanden verleenen nog vergunnen tegen Onderſaten of inwoenders van den lande van Gelre ende Zutphen, ten ware dat ymands regt binnen lands geweygert worde, behoudelyck dat elck voer ſyn eygen ſchult zal moeten verantwoorden, und ten regten ſtaen, daer 't nae Landregt behoort.* — Vid. W. VAN LOON *Groot Gelders Placaatboek pracl. pag.* 27—30. Plures ejusmodi Foederum cautiones videri poſſunt apud *Ampliſſimum Præſidem* VAN BYNKERSHOEK *Quaeſt. Jur. Publ. pag.* 173 & 174. PESCHWITZIUM & S. V. LEEUWEN *locis cit.* nec non *Graviſſimum Virum* GERARDUM NOEST *in zyn Algemeen Staatsregt pag. mihi* 531. conf. *Reſolutien van de Hoog-Mogende Heeren Staaten Generaal der vereenigde Nederlandſche Provincien genomen in den Jare* 1743. *pag.* 210. *in den Jare* 1744. *pag.* 437 & 666.

Non deſunt tamen exempla in contrarium, quibus nulla praemiſſa querela Principes occaſioni invigilantes, ne mora jus amitterent, ob injurias ſubditis ſuis datas bona & res univerſitatis illius ſibi addixerunt; ſaepe enim plus tempori quam moribus parere expedit, *nec cunctatione utendum*, ut TACITUS loquitur, *ubi pernicior eſt quies quam temeritas:* ne optima videantur, quorum tempus effugit, & inutili cunctatione agendi tempora conſumantur. Hinc Octavium laudat CICERO *in Philippica* 8. quod bellum contra Antonium properaſſet: ut enim de-

decernendi tempus nondum venerat, belli tamen gerendi tempus ſi praetermiſiſſet, videbat, Republica oppreſſa, nihil poſſe decerni.

Negari etiam nequit ſaepe celerius hoc jure uſos fuiſſe Principes, veluti Regem Daniae, qui *Anno* 1587. ut Legato ſuo Cajo Rantzovio a Belgis, uti ferebat, injuriam illatam ulciſceretur, navium Belgicarum in Freto Oreſundico magnum numerum retinuit, iisque compenſationis nomine 30000. Thalerorum Imperialium extorſit, cujus ſummae tertiam partem Rantzovio donavit, reliquo ſibi retento, jure an injuria hic non disquiram, cum Batavi errore facti Legatum cepiſſent, & poſtea injuriam quantum aequum & bonum eſſet, reſarciiſſent, uti ex HOOFDIO *ad annum* 1587. & REYDANO *lib.* 6. *pag.* 108. obſervat PLOOS VAN AMSTEL *loc. cit. pag.* 115. Iidem Dani *anno* 1657. tres naves Suecicas ſale onuſtas eodem modo ſine ulla praevia admonitione Jure Repreſſaliarum ob vulnera Tabellario Regio illata fiſco addixerunt.

§. VIII.

Ut etiam ſatisfaciam deſiderio Auctoris *van de Lettercourant*, qui ſummam ἀκρίβειαν exigere videtur, pauca ſubnectam de differentia, quae datur *inter Jus Repreſſaliarum* & *Jus Retorſionis*, licet, effectu inſpecto, res eodem redeat. Si itaque adcuratam diſtinctionem deſideres, *Repreſſaliae exerceri dicuntur, quum perſonae aut bona ſubditorum alicujus Principis capiuntur, ob denegatam ab eo noſtris civibus juſtitiam*, quarum exem- Differentia Repreſſalias inter & Retorſiones.

exempla hic non repetam, ne actum agam; ſed *Jus Retorſionis* exercebitur, quando unus Princeps *idem jus ſtatuit in alterius Principis ſubditos, quod ille ſtatuit in ipſius ſubditos:* huc refer exemplum, quod profert LOENIUS *Deciſ. & Obſervat. caſ.* 105. cujus verba hic adſcribere non piget: *Den* RYNGRAAF *hebbende een dogter van den* BARON *van* TOURNEBOEUF, *en met deſelve ten huwelyk hebbende gekreegen eenige Goederen geleegen in* FLAANDEREN; *dog onder* CONTRIBUTIE; *dewyl deſelve Goederen waren aangeſlagen van wegens zyne Koninglyke Hoogheid, den Aarts-Hartog; en ſulx den* RYNGRAAF *niet konde koomen in het beſit van deſelve Goederen, hadde daarover by requeſte gedoleert aan de Heeren Staaten van Holland en Weſtfrieſland, en verſogt brieven van* REPRESALIE *op de goederen, die de Vrouw* VAN WACKE *had leggende in* HOLLAND. *De Heeren Staaten hierop hebbende verſogt het advys van 't Hoff; heeft het Hoff geoordeeld, dat als noch te praematuur was Repreſalien te verſoeken; om dat nog niet was gebleecken van zyn devoir, om van den Aarts-Hartog te mogen bekomen* MAIN LEV'E *van deſelve Goederen, en dat hem het ſelve aldaar was geweygerd. Dat men ook in allen gevallen geen* REPRESSALIEN *konde verleenen, dan op Goederen, van gelyken geleegen onder* CONTRIBUTIE, *toekomende perſoonen, woonende in Beſloten Steeden, aan de andere zyde: Gelyk de Ryngraaf aan deeze zyde meede is woonende; dat men over ſulx hoc caſu moet blyven in iisdem terminis habilibus.* Pergit dein notanter dictus LOENIUS: *Dit*

ge-

geſchied eygentlyk niet by manier van Repreſalien, want men die verleent ADVERSUS HOSTES, *daer men geen* PERSONAM STANDI IN JUDICIO *heeft, en men overſulx* DE DENEGATA JUSTITIA *niet kan klagen* PROPTER QUAM CAUSAM SCILICET DENEGATAE JUSTITIAE *men* REPRESSALIEN *verleend*; MAAR DESE MANIER VAN DOEN IS EEN PUURE RETORSIE.

Eodem fundamento, (ut domeſticis utar exemplis) nititur, quod cum multorum locorum ſtatutis Jus *iſſuae* ſive *exuae* introductum eſſet, quo inter alia diſponitur, certam partem bonorum, in quae non cives ſed peregrini ſuccedunt, publico inferendam eſſe; & ea portio in plerisque locis decima, in paucioribus quinta eſſet, definita, ſtatutis quibusdam cautum inveniatur, decimam quidem partem a pereginis ſuccedentibus pendendam eſſe; ſed ſi lex loci, in quo peregrini ſucceſſores domicilium fovent, graviorem penſitationem puta quintam a peregrinis ſuccedentibus exigat, tunc illos ipſos etiam Jure *iſſuae* pati debere quintae partis detractionem, retorſionis lege, quâ etiam nihil obſtaret, quominus in Hollandia lex conderetur, ne Geldri, neve Flandri libere de prædiis Hollandicis teſtentur, quia nec Hollandis id licet de Geldricis Flandricisve rebus; aut quominus caveretur, ne Ultrajectini, in quarto gradu collateralium poſiti, jure repraeſentationis veniant ad bona Hollandica, cum ſuis patruis magnis, quia nec Ultrajectini tali caſu Hollandos, in tali gradu poſitos, admittunt ad res inmobiles Ul-

trajectinas vi repraeſentationis; vel ne Ultrajectinis in bonis pater Hollandus, civis loci, Jure Scabinico utentis, ſuo filio civi Ultrajectino ſuccedat, quia viciſſim pater Ultrajectinus filio, civi Hollandiae, quae Scabinico jure gaudet, non eſſet ſucceſſurus, obſervante VOET *ad tit. D. quod quisque Juris in alterum ſtatuerit &c. N.* 4. *&* 5.

§. IX.

Concluſio operis.

Jam me ſatis illam materiam explicaſſe puto, ideoque pedem cum HORATIO noſtro hic figo meum *lib.* 1. *Epiſt.* 6.

Vive: vale. Si quid noviſti rectius iſtis,
Candidus imperti: ſi non, his utere mecum.

A D-

ADPENDIX
DOCUMENTORUM

PARTIM EDITORUM, PARTIM INEDITORUM

AD

DISSERTATIONEM

DE

REPRESSALIIS

PERTINENTIUM.

Google

ADPENDIX DOCUMENTORUM

PARTIM EDITORUM, PARTIM INEDITORUM.

N°. 1.

3. *Nonas Novembris Dominicae Incarnationis* 1203.

Uyttrekzel uyt de Regiſters der Chartren van Braband te Vilvoorden, *pag.* 223. *verſa. betreffende de Cooplieden ter wederzyde.*

—— Item firmiter ſtatutum eſt inter eos, quod ſi quis de terra Comitis, credit pecuniam ſuam homini de terra Ducis, non poteſt, nec debet & vadium pro eo accipere, niſi prius illum conveniat in Oppido vel in loco, in quo manet, & ſi juſtitia loco fuerit ipſi denegata, vadium accipere poteſt, ſed non alibi niſi ſuper homines loci vel Oppidi, ubi juſtitia ei fuerit denegata, ſimili modo obſervabitur per omnia, ſi homines Ducis hominibus Comitis ſuam crediderint pecuniam.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. I. deel*, *pag.* 138. conf. Jan Wagenaer *Vaderl. Hiſt. II. deel*, *pag.* 294.

N°. 2.

17. *Junii* 1252.

Scabinorum, Conſulum & Civitatis Trajectenſis promiſſum de non nocendis Hollandis & Zelandis.

Scabini, Conſules ac univerſa Civitas Trajectenſis univerſis Chriſti fidelibus ſalutem in Domino ſempiternam. Noverint univerſi ac ſinguli, quod nos bona fide promiſimus, quod cum nullo Domino nec per nosmet ipſos, nec cum aliquis inſidiis Hollandiam & Zelandiam intrabimus ad nocendum alicui de Comitatu Hollandiae in perſonis vel in rebus ipſorum. Si vero aliquis Burgenſium noſtrorum Trajectenſium aliquem de Communitate Hollandiae in Epiſcopatu Trajectenſi ſuis rebus ſpoliaverit, eadem bona ipſis reſtitui faciemus, & ſecundum conſilium & aeſtimationem proborum virorum emendabimus, cum fuerimus inquiſiti. Item ſi aliqua Guerra inter Epiſcopatum Trajectenſem, nec non & Comitatum Hollandiae ſuborietur, & ſi aliqua bona infra muros noſtrae Civitatis venerint, nos illa bona ad opus illorum, quorum proprietas eſſe dinoſcitur, ſalva conſervabimus ſicut noſtra.

Vid. *ibid. pag.* 266. & conf. *Chart. ſeq.*

N°. 3.

10. *Novembris* 1255.

Romanorum Regis Wilhelmi Statutum; quo pacem in Imperio inſtauratam, confirmat, vindictam propriam prohibet & coram Judiciario Cæſareo jus eſſe proſequendum edicit atque ordinat.

Vid. *Corps Diplom. par* DUMONT, *tom.* I. *part.* I. *pag.* 202. & F. v. MIERIS *Gr. Charterb. I. deel, pag.* 294.

N°. 4.

N°. 4.

15. *Octobris* 1256.

Comitiſſa Flandriae & Hannoniae promittit, ſe nullos proſcriptos ex Hollandia vel Zelandia in ſuo Dominio tolerare, dummodo proſcripti ex ſuo dominio non tolerentur in Hollandia vel Zelandia.

&

Comes Flandriae promittit, ſe nullos proſcriptos ex Hollandia vel Zelandia in ſuo Dominio tolerare, dummodo proſcripti ex ſuo dominio non tolerentur in Hollandia vel Zelandia.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. I. deel*, *pag.* 298.

N°. 5.

25. *Julii* 1274.

Pactum inter Trajectenſes & Comitem Hollandiae, quo invicem damna ſeu gravamina ſe non illaturos eſſe promittunt.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. I. deel*, *pag.* 375.

N°. 6.

17. *Julii* 1280.

Mandatum Regis Angliae de Mercatoribus Comitis Zelandiae non nocendis.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. I. deel*, *pag.* 409. *in med.*

N°. 7.

28. *Martii* 1290.

Graaf Florens geeft aan die van Dordrecht, dat zy anderen mogen handelen, als zy in andere landen gehandelt worden, wegens beſlag van Goederen of Perſonen.

—— dat ſy dan ſonder morren weder moghen panden by onſen Baillou, ofte onſen Rechter, Schepenen van Dordrecht, des geenes Heeren luyden, die onſe Poorters ghearreſteert, ofte haer goet ghenomen hebben, ende dat goet ende die luyden houden in ghewaerder handt by Rade ons Baillouws, ons Rechters en Schepenen van Dordrecht, totten malen, dat ſy van haren verlieſen by ons ofte onſen ghewaerden Bode berecht zyn.

F. v. Mieris *Gr. Charterb.* I. *deel*, *pag.* 501. & *ſeq.*

N°. 8.

4. *Aprilis* 1290.

Comes Hollandiae Jus Repreſaliae Oppidanis in Dordrecht donat.

Nos Florentius &c. —— ut ſi cujus Oppidani bona oppignorentur, vel per executionem capiantur aut ipſi ſiſtantur in aliorum Dominorum regionibus extra Comitatum noſtrum, ut tunc abſque mora oppignorari faciant a Balivo noſtro ſeu Judicibus noſtris, Scabinis in Dordrecht, ejus Domini ſubditos, qui Oppidanis noſtris vel eorum bonis manus injecerunt, & cuſtodiri faciant ex conſilio Balivi, ſive Judicum & Scabinorum in Dordrecht, &c.

Vid. Boxhornii *Theatr. Holl*, *pag.* 99. & F. v. Mieris *Gr. Charterb.* I. *deel*, *pag.* 503.

N°. 9.

N°. 9.

26. Novembris 1293.

Mandatum Regis Angliae de inquirendis & puniendis injuriis, hominibus Comitis Hollandiae, & Johanni Breurs, Mercatori Brabantino, illatis.

F. v. MIERIS *Gr. Charterb. I. deel, pag.* 557.

N°. 10.

14. *Auguſti* 1320.

Rex Angliae ad Comitem Hollandiae de bonorum reſtitutione, ſubjectis ſuis ademtorum ſcribit.

&

Litterae Comitis Hollandiae ad Civitatem Bremenſem de bonis reddendis, quae oppidanis Dordracenſibus ademerant.

F. v. MIERIS *Gr. Charterb. II. deel, pag.* 237.

N°. 11.

7. *Octobris* 1321.

De Graaf geeft vryheyd aan eenige Poorters van Dordrecht om hunne geleedene ſchaaden op die van Engeland of hun goed te verhaalen.

F. v. MIERIS *Gr. Charterb. II. deel, pag.* 259. *in fin.*

N°. 12.

8. *Aprillis* 1322.

De Graaf beveelt zyne Bailliuwen de goederen der Engelſchen in beſlag te nemen, tot dat de ſchaade door hen aan drie Poorters van Zierikzee gedaan, zoude vergoed zyn.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. II. deel*, *pag.* 276. *in fin. cum ſeq.*

N°. 13.

12. *Decembris* 1325.

De Graaf geeft vryheyd aan eenigen om te wreeken op de Engelſchen het rooven van een Schip van Zierikzee, en het doodſlaan van het Volk.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. II. deel*, *pag.* 371.

N°. 14.

22. *Julii* 1327.

Graaf Willem geeft verlof aan Herman Reveling en de zynen, om als hy geene Voldoening kreeg van eenen Schotsman, die uyt de gevangeniſſe gevlugt was, al het goed van Schotland in beſlag te neemen enz.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. II. deel*, *pag.* 433. *in fin.*

N°. 15.

N°. 15.

30. *Augusti* 1327.

Rex Angliae ad Comitem Hollandiae de reſtitutione navis & bonorum Mercatoribus ſuis ablatorum ſcribit.

—— armata potentia ingreſſi fuerunt (in navim) victualia praedicta ad valentiam quater viginti & quindecim librarum & undecim ſolidorum, ac armaturas, & alia bona ipſorum Civium, ad valentiam centum librarum, nec non duo dolia vini, pretii ſex librarum, duo laſta coriorum —— in eadem nave exiſtentia, ceperunt, abduxerunt, & voluntatem ſuam inde fecerunt, ac navem praedictam ſubmerſerunt. —— Quid autem ad noſtri rogatum in praemiſſis duxeritis faciendum, nos curetis cum celeritate commoda certificare per veſtras litteras & praeſentium portitorem.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. II. deel, pag.* 441.

N°. 16.

21. *Decembris* 1327.

De Graaf geeft eenige perſoonen vryheyd om de Vrieſen zyne vyanden te beſchadigen zonder iemand dood te ſlaan.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. II. deel, pag.* 449. *in med.*

N°. 17.

Anno 1329.

Otto, Heer van Kuik bekent, dat de Graaf van Holland hem een gevangen man heeft overgeleverd en belooft, als hem diergelyke verſogt mogt worden, het zelve ook te zullen doen.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. II. deel, pag.* 491.

N°. 18.

9. *Auguſti* 1332.

Willem Grave van Heynegouwe belooft, als die van Lubek de verſchillen niet aan hem te beſlegten wilden laaten, aan die van Staveren vryheid te zullen geeven hunne ſchaade te verhaalen.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. II. deel, pag.* 532. *in med.*

N°. 19.

3. *Novembris* 1336.

Rex Angliae Comitem Hollandiae rogat, ut prohibeat ſubditos ſuos mittendis navibus armatis in auxilium Scotorum rebellium.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. II. deel, pag.* 589. *pr.*

N°. 20.

N°. 20.

4. *Februarii* 1339.

Rex Angliae promittit Civibus Medioburgenſibus octingentos florenos ad damnum, a ſuis ſubditis ipſis illatum, reſarciendum.

F. v. MIERIS *Gr. Charterb. II. deel*, *pag.* 615. *in med.*

N°. 21.

25. *Novembris* 1342.

De Graaf van Holland beveelt den Schepenen van Staveren regt te doen van eenen doodſlag, van oproer, enz.

—— Voert ware dat ſake, dat jemand namaels, wie dattet ware, die onſe Scepene voirſz., of enighe van hem luden omme dies rechts wille yet misdede ane live ofte ane ghoede, dat zouden wi ane hem houden ane ſyn lyf ende ane ſyn ghoet, als ane den ghenen, die onſe ſtad bederven wouden, ende onſe herlichede vercranken.

F. v. MIERIS *Gr. Charterb. II. deel*, *pag.* 664.

N°. 22.

31. *Julii* 1346.

Keyſerin Margarita geeft eenige voorregten aan die van Dordrecht zoo van Repreſſalie (Wederneming) als anders.

F. v. MIERIS *Gr. Charterb. II. deel*, *pag.* 720. conf. *Vaderl. Hiſt. III. deel*, *XI. boek*, *p.* 269 & 270.

N°. 23.

N°. 23.

4. *Novembris* 1348.

Hertog Willem van Beyeren beveelt de goederen van de Stichtenaaren aan te ſlaan en verbeurt te houden.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. II. deel*, *pag.* 756. *in med.* conf. ea, quae habentur in de *Vaderl. Hiſt. III. deel*, *XI. boek*, *pag.* 272. *cum ſeqq.*

N°. 24.

Den 7. *December* 1352.

Hertog Willem geeft eenige perſoonen vryheid den Spanjaarden aan lyf en goed te beledigen.

Hertoghe Willem van Beyeren &c. maken cont allen luden, dat wy gheorloeft hebben ende orloven mit deſen openen brieve onſen ghetrouwen luden Heren Willem Heerman, Pieter Zillen, ende Dirc Heren Jacopszoen te pendene op die Spangaarts, overmits ſcade, die zi van den luden gheleden hebben, ende hoer quaetiſe te doene an live ende an goede, waer dat ſiſe ghevinden of ghecrighen moghen, is te watre ofte lande, binnen lands, of daer buten. Ende ſoe wes onſe lude voerſcreven, op die voerſz. Spangaerts ghewinnen moghen, dat ſal huere weſen, hueren vryen wille mede te doene: dit ſal ghedueren tot onſen wederzegghen. In orconde &c.

Ghegheven in den Haghe, des Vrydaghes na Senter Nyclaes dach, in 't jaar LII.

Juſſu Domini Comitis, *per commune conſilium & villarum tunc preſentes*
A. de Berwaerde.
S. ex copia.

Perkament Regiſter E. L. 25. *Noorthollant* 1350—1355. *Caſ. C. pag.* 17. *verſa.*

Hanc chartam ineditam mihi ſuppeditavit Doctiſſimus F. van Mieris.

N°. 25.

15. *Maji* 1355.

Hertog Willem belooft aan die van Dordrecht hunne gebrekkelyke handveſten te vernieuwen, en geeft hen, dat zy de Onderſaaten van andere mogen beleedigen en houden, van welken die van Dordrecht bekommerd en bezet waren.

> *Privilegien en Handveſten van Zuydholland door* VAN DER EYCK, *pag.* 135. *en* 136. en F. v. MIERIS *Gr. Charterb. II. deel*, *pag.* 846.

N°. 26.

Den 4. *July* 1355.

Hertog Willem geeft vryheid om de Poorters van Arnhem in Holland en Zeeland in beſlag te neemen, tot zeekere Poorters van Delft hunne geleedene ſchade weder mogten hebben.

Hertoghe Willem &c. want onſe poerters van onſer ſtede van Delf, alſe Hughe Everaertſſone, Pieter Aerntſſone, Jan Floryſſone Spycman, ende Rycke Herman, beſcat ende bezwaert hebben geweeſt van poerters ute Aernem, onſer liever nichten ſtede plach te weſen der ouder Hertoghinne van Ghelre, ſoe maken wi machtich ende oerloven onſen poerters voirſcreven, dat ſi toeven ende arreſteren moghen over alle in onſen Landen van Hollant, ende van Zeland, die lude die ſi wt Aernem, ende anders, ſoe wie ſi crighen connen wten lande, dat onſer liever nichten voirſcreven toe te behoeren plach

ter

ter tyt toe, dat onſe poirters voirſcreven horen ſcade, ende coſt, die ſi na weſeliker rekeninghe wittelyc bewiſen moghen, verhaelt hebben, of tot onſen wederſegghen. Ende ombieden over al in onſen landen ende ſteden van Holland ende van Zeeland onſen Ambochsluden, Bailiuwen, Rentemeiſteren, Scoutaten, ende anders, dat ſi onſen poirters, die lude voirſz. helpen houden ende areſteren, ende bevelen onſen Scepenen, ende Raet van Delf 't ontfanghen die groete van horen ſcaden ende coſte voirſz. ende daer tieghens te grooten hoir verhal. In orconde &c.

Ghegheven in den Haghe op Sente Martynsdach in den Zoemer, in 't jair ons Heren M CCC vive ende vyftich.

Juſſu Domini Comitis, preſentibus Dominis de Egmonde, *&* Jo. de Poel.

T. DE THENIS.

S. Dominus DE YSELSTEIN.

Perkament Regiſter E. L. 25. *Noortholland* 1350—1355. *Caſ. C. pag.* 70. *verſa.*

Hanc chartam ineditam mecum benigne communicavit Eruditiſſimus F. VAN MIERIS.

N°. 27.

Omtrent het jaar 1360.

Boete ter verſoeninge van Heere Pieter van Baersdorp, omdat hy met Heere Florens voor Middelburg getrokken was en met zynen Neeven en knechten eenige dood geſlagen hadt.

—— Aelbrecht enz. —— ende ghebieden allen onſen luden, ende onderzaten, dat ſi Heren Pieter ſinen Ne-

Neven ende knechſen ghiene ongunſte, ſtoet, nogh hinder en doen om der ſake wille voorſz. ſoe wi dat dede, dat ſouden wi houden an ſyn lyf en an ſyn Goed.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. III. deel, pag.* 124. *in pr.*

No. 28.

Den 7. November 1375.

De Ruwaard verleent den Poorteren van Middelburg vryheid om de ſchulden buyten de Stad door drie Schepenen te vorderen en den Schuldenaar te vervolgen.

—— Ende ware dat iemene onſe Scepenen hier in wederſtonde, ſoe bevelen wy hem die te vanghene, en in onſen Steen in Middelburch te bringhene, ende tonſer beſt te houdene, des hi voldaen hadde.

F. v. Mieris *Groot Charterb. III. deel, pag.* 312. *in fin.* add. *Charta ſequens ejusdem anni, ibid. pag.* 313.

No. 29.

In het jaar 1375.

Copie van eenen brief van Lyfrenten ten laſten van de Stad Utrecht.

F. v. Mieris *Groot Charterb. III. deel, pag.* 318.

No. 30.

Den 18. July 1378.

Gyſelinge van Wouter van Heemskerke.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. III. deel, pag.* 346. *in pr.*

No. 31.

ADPENDIX DOCUMENTORUM

PARTIM EDITORUM, PARTIM INEDITORUM.

N°. 1.

3. *Nonas Novembris Dominicae Incarnationis 1203.*

Uyttrekzel uyt de Regiſters der Chartren van Braband te Vilvoorden, pag. 223. verſa. betreffende de Cooplieden ter wederzyde.

—— Item firmiter ſtatutum eſt inter eos, quod ſi quis de terra Comitis, credit pecuniam ſuam homini de terra Ducis, non poteſt, nec debet & vadium pro eo accipere, niſi prius illum conveniat in Oppido vel in loco, in quo manet, & ſi juſtitia loco fuerit ipſi denegata, vadium accipere poteſt, ſed non alibi niſi ſuper homines loci vel Oppidi, ubi juſtitia ei fuerit denegata, ſimili modo obſervabitur per omnia, ſi homines Ducis hominibus Comitis ſuam crediderint pecuniam.

F. v. MIERIS *Gr. Charterb. I. deel, pag.* 138. conf. JAN WAGENAER *Vaderl. Hiſt. II. deel, pag.* 294.

N°. 2.

17. *Junii* 1252.

Scabinorum, Conſulum & Civitatis Trajectenſis promiſſum de non nocendis Hollandis & Zelandis.

Scabini, Conſules ac univerſa Civitas Trajectenſis univerſis Chriſti fidelibus ſalutem in Domino ſempiternam. Noverint univerſi ac ſinguli, quod nos bona fide promiſimus, quod cum nullo Domino nec per nosmet ipſos, nec cum aliquis inſidiis Hollandiam & Zelandiam intrabimus ad nocendum alicui de Comitatu Hollandiae in perſonis vel in rebus ipſorum. Si vero aliquis Burgenſium noſtrorum Trajectenſium aliquem de Communitate Hollandiae in Epiſcopatu Trajectenſi ſuis rebus ſpoliaverit, eadem bona ipſis reſtitui faciemus, & ſecundum conſilium & aeſtimationem proborum virorum emendabimus, cum fuerimus inquiſiti. Item ſi aliqua Guerra inter Epiſcopatum Trajectenſem, nec non & Comitatum Hollandiae ſuborietur, & ſi aliqua bona infra muros noſtrae Civitatis venerint, nos illa bona ad opus illorum, quorum proprietas eſſe dinoſcitur, ſalva conſervabimus ſicut noſtra.

Vid. *ibid. pag.* 266. & conſ. *Chart. ſeq.*

N°. 3.

10. *Novembris* 1255.

Romanorum Regis Wilhelmi Statutum; quo pacem in Imperio inſtauratam, confirmat, vindictam propriam prohibet & coram Judiciario Cæſareo jus eſſe proſequendum edicit atque ordinat.

Vid. *Corps Diplom. par* DUMONT, *tom.* I. *part.* I. *pag.* 202. & F. v. MIERIS *Gr. Charterb. I. deel*, *pag.* 294.

N°. 4.

No. 4.

15. *Octobris* 1256.

Comitiſſa Flandriae & Hannoniae promittit, ſe nullos proſcriptos ex Hollandia vel Zelandia in ſuo Dominio tolerare, dummodo proſcripti ex ſuo dominio non tolerentur in Hollandia vel Zelandia.

&

Comes Flandriae promittit, ſe nullos proſcriptos ex Hollandia vel Zelandia in ſuo Dominio tolerare, dummodo proſcripti ex ſuo dominio non tolerentur in Hollandia vel Zelandia.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. I. deel, pag.* 298.

No. 5.

25. *Julii* 1274.

Pactum inter Trajectenſes & Comitem Hollandiae, quo invicem damna ſeu gravamina ſe non illaturos eſſe promittunt.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. I. deel, pag.* 375.

No. 6.

17. *Julii* 1280.

Mandatum Regis Angliae de Mercatoribus Comitis Zelandiae non nocendis.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. I. deel, pag.* 409. *in med.*

N°. 7.

28. *Martii* 1290.

Graaf Florens geeft aan die van Dordrecht, dat zy anderen mogen handelen, als zy in andere landen gehandelt worden, wegens beſlag van Goederen of Perſonen.

—— dat ſy dan ſonder morren weder moghen panden by onſen Baillou, ofte onſen Rechter, Schepenen van Dordrecht, des geenes Heeren luyden, die onſe Poorters ghearreſteert, ofte haer goet ghenomen hebben, ende dat goet ende die luyden houden in ghewaerder handt by Rade ons Baillouws, ons Rechters en Schepenen van Dordrecht, totten malen, dat ſy ~~van~~ haren verlieſen by ons ofte onſen ghewaerden Bode berecht zyn.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. I. deel, pag.* 501. *& ſeq.*

N°. 8.

4. *Aprilis* 1290.

Comes Hollandiae Jus Repreſaliae Oppidanis in Dordrecht donat.

Nos Florentius &c. —— ut ſi cujus Oppidani bona oppignorentur, vel per executionem capiantur aut ipſi ſiſtantur in aliorum Dominorum regionibus extra Comitatum noſtrum, ut tunc abſque mora oppignorari faciant a Balivo noſtro ſeu Judicibus noſtris, Scabinis in Dordrecht, ejus Domini ſubditos, qui Oppidanis noſtris vel eorum bonis manus injecerunt, & cuſtodiri faciant ex conſilio Balivi, ſive Judicum & Scabinorum in Dordrecht, &c.

Vid. Boxhornii *Theatr. Holl, pag.* 99. & F. v. Mieris *Gr. Charterb. I. deel, pag.* 503.

N°. 9.

N°. 9.

26. Novembris 1293.

Mandatum Regis Angliae de inquirendis & puniendis injuriis, hominibus Comitis Hollandiae, & Johanni Breurs, Mercatori Brabantino, illatis.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. I. deel, pag.* 557.

N°. 10.

14. *Augusti* 1320.

Rex Angliae ad Comitem Hollandiae de bonorum reſtitutione, ſubjectis ſuis ademtorum ſcribit.

&

Litterae Comitis Hollandiae ad Civitatem Bremenſem de bonis reddendis, quae oppidanis Dordracenſibus ademerant.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. II. deel, pag.* 237.

N°. 11.

7. *Octobris* 1321.

De Graaf geeft vryheyd aan eenige Poorters van Dordrecht om hunne geleedene ſchaaden op die van Engeland of hun goed te verhaalen.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. II. deel, pag.* 259. *in fin.*

N°. 15.

30. *Auguſti* 1327.

Rex Angliae ad Comitem Hollandiae de reſtitutione navis & bonorum Mercatoribus ſuis ablatorum ſcribit.

—— armata potentia ingreſſi fuerunt (in navim) victualia praedicta ad valentiam quater viginti & quindecim librarum & undecim ſolidorum, ac armaturas, & alia bona ipſorum Civium, ad valentiam centum librarum, nec non duo dolia vini, pretii ſex librarum; duo laſta coriorum —— in eadem nave exiſtentia, ceperunt, abduxerunt, & voluntatem ſuam inde fecerunt, ac navem praedictam ſubmerſerunt. —— Quid autem ad noſtri rogatum in praemiſſis duxeritis faciendum, nos curetis cum celeritate commoda certificare per veſtras litteras & praeſentium portitorem.

F. v. MIERIS *Gr. Charterb. II. deel*, *pag.* 441.

N°. 16.

21. *Decembris* 1327.

De Graaf geeft eenige perſoonen vryheyd om de Vrieſen zyne vyanden te beſchadigen zonder iemand dood te ſlaan.

F. v. MIERIS *Gr. Charterb. II. deel*, *pag.* 449. *in med.*

N°. 17.

Anno 1329.

Otto, Heer van Kuik bekent, dat de Graaf van Holland hem een gevangen man heeft overgeleverd en belooft, als hem diergelyke verſogt mogt worden, het zelve ook te zullen doen.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. II. deel, pag.* 491.

N°. 18.

9. *Auguſti* 1332.

Willem Grave van Heynegouwe belooft, als die van Lubek de verſchillen niet aan hem te beſlegten wilden laaten, aan die van Staveren vryheid te zullen geeven hunne ſchaade te verhaalen.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. II. deel, pag.* 532. *in med.*

N°. 19.

3. *Novembris* 1336.

Rex Angliae Comitem Hollandiae rogat, ut prohibeat ſubditos ſuos mittendis navibus armatis in auxilium Scotorum rebellium.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. II. deel, pag.* 589. *pr.*

N°. 20.

4. *Februarii* 1339.

Rex Angliae promittit Civibus Medioburgenſibus octingentos florenos ad damnum, a ſuis ſubditis ipſis illatum, reſarciendum.

F. v. MIERIS *Gr. Charterb. II. deel*, *pag.* 615. *in med.*

N°. 21.

25. *Novembris* 1342.

De Graaf van Holland beveelt den Schepenen van Staveren regt te doen van eenen-doodſlag, van oproer, enz.

—— Voert ware dat ſake, dat jemand namaels, wie dattet ware, die onſe Scepene voirſz., of enighe van hem luden omme dies rechts wille yet misdede ane live ofte ane ghoede, dat zouden wi ane hem houden ane ſyn lyf ende ane ſyn ghoet, als ane den ghenen, die onſe ſtad bederven wouden, ende onſe herlichede vercranken.

F. v. MIERIS *Gr. Charterb. II. deel*, *pag.* 664.

N°. 22.

31. *Julii* 1346.

Keyſerin Margarita geeft eenige voorregten aan die van Dordrecht zoo van Repreſſalie (Wederneming) als anders.

F. v. MIERIS *Gr. Charterb. II. deel*, *pag.* 720. conf. *Vaderl. Hiſt. III. deel*, *XI. boek*, *p.* 269 & 270.

N°. 23.

N°. 23.

4. *Novembris* 1348.

Hertog Willem van Beyeren beveelt de goederen van de Stichtenaaren aan te ſlaan en verbeurt te houden.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. II. deel*, *pag.* 756. *in med.* conf. ea, quae habentur in de *Vaderl. Hiſt. III. deel*, *XI. boek*, *pag.* 272. *cum ſeqq.*

N°. 24.

Den 7. *December* 1352.

Hertog Willem geeft eenige perſoonen vryheid den Spanjaarden aan lyf en goed te beledigen.

Hertoghe Willem van Beyeren &c. maken cont allen luden, dat wy gheorloeft hebben ende orloven mit deſen openen brieve onſen ghetrouwen luden Heren Willem Heerman, Pieter Zillen, ende Dirc Heren Jacopszoen te pendene op die Spangaarts, overmits ſcade, die zi van den luden gheleden hebben, ende hoer quaetſte te doene an live ende an goede, waer dat ſiſe ghevinden of ghecrighen moghen, is te watre ofte lande, binnen lands, of daer buten. Ende ſoe wes onſe lude voerſcreven, op die voerſz. Spangaerts ghewinnen moghen, dat ſal huere weſen, hueren vryen wille mede te doene: dit ſal gheduceren tot onſen wederzegghen. In orconde &c. Ghegheven in den Haghe, des Vrydaghes na Senter Nyclaes dach, in 't jaar LII.

Juſſu Domini Comitis, *per commune conſilium & villarum tunc preſentes*
A. de Berwaerde.
S. ex toph.

Perkament Regiſter E. L. 25. *Noorthollant* 1350—1355. *Caſ. C. pag.* 17. *verſa.*

Hanc chartam ineditam mihi ſuppeditavit Doctiſſimus F. van Mieris.

N°. 25.

N°. 25.

15. *Maji* 1355.

Hertog Willem belooft aan die van Dordrecht hunne gebrekkelyke handveſten te vernieuwen, en geeft hen, dat zy de Onderſaaten van andere mogen beleedigen en houden, van welken die van Dordrecht bekommerd en bezet waren.

Privilegien en Handveſten van Zuydholland door VAN DER EYCK, *pag.* 135. *en* 136. en F. v. MIERIS *Gr. Charterb. II. deel, pag.* 846.

N°. 26.

Den 4. *July* 1355.

Hertog Willem geeft vryheid om de Poorters van Arnhem in Holland en Zeeland in beſlag te neemen, tot zeekere Poorters van Delft hunne geleedene ſchade weder mogten hebben.

Hertoghe Willem &c. want onſe poerters van onſer ſtede van Delf, alſe Hughe Everaertſſone, Pieter Aerntſſone, Jan Floryſſone Spycman, ende Rycke Herman, beſcat ende bezwaert hebben geweeſt van poerters ute Aernem, onſer liever nichten ſtede plach te weſen der ouder Hertoghinne van Ghelre, ſoe maken wi machtich ende oerloven onſen poerters voirſcreven, dat ſi toeven ende arreſteren moghen over alle in onſen Landen van Hollant, ende van Zeland, die lude die ſi wt Aernem, ende anders, ſoe wie ſi crighen connen wten lande, dat onſer liever nichten voirſcreven toe te behoeren plach

ter

ter tyt toe, dat onſe poirters voirſcreven horen ſcade, ende coſt, die ſi na weſeliker rekeninghe wittelyc bewiſen moghen, verhaelt hebben, of tot onſen wederſegghen. Ende ombieden over al in onſen landen ende ſteden van Holland ende van Zeeland onſen Ambochsluden, Bailiuwen, Rentemeiſteren, Scoutaten, ende anders, dat ſi onſen poirters, die lude voirſz. helpen houden ende areſteren, ende bevelen onſen Scepenen, ende Raet van Delf 't ontfanghen die groete van horen ſcaden ende coſte voirſz. ende daer tieghens te grooten hoir verhal. In orconde &c.

Ghegheven in den Haghe op Sente Martynsdach in den Zoemer, in 't jair ons Heren M CCC vive ende vyftich.

Juſſu Domini Comitis, preſentibus Dominis de Egmonde, *&* Jo. de Poel.

T. DE THENIS.

S. Dominus DE YSELSTEIN.

Parkament Regiſter E. L. 25. *Noortbollant* 1350–1355. *Caſ. C. pag.* 70. *verſa.*

Hanc chartam ineditam mecum benigne communicavit Eruditiſſimus F. VAN MIERIS.

N°. 27.

Omtrent het jaar 1360.

Boete ter verſoeninge van Heere Pieter van Baersdorp, omdat hy met Heere Florens voor Middelburg getrokken was en met zynen Neeven en knechten eenige dood geſlagen hadt.

—— Aelbrecht enz. —— ende ghebieden allen onſen luden, ende onderzaten, dat ſi Heren Pieter ſinen Ne-

Neven ende knechſen ghiene ongunſte, ſtoet, nogh hinder en doen om der ſake wille voorſz. ſoe wi dat dede, dat ſouden wi houden an ſyn lyf en an ſyn Goed.

F. v. MIERIS *Gr. Charterb. III. deel, pag.* 124. *in pr.*

N°. 28.

Den 7. *November* 1375.

De Ruwaard verleent den Poorteren van Middelburg vryheid om de ſchulden buyten de Stad door drie Schepenen te vorderen en den Schuldenaar te vervolgen.

—— Ende ware dat iemene onſe Scepenen hier in wederſtonde, ſoe bevelen wy hem die te vanghene, en in onſen Steen in Middelburch te bringhene, ende tonſer beſt te houdene, des hi voldaen hadde.

F. v. MIERIS *Groot Charterb. III. deel, pag.* 312. *in fin.* add. *Charta ſequens ejusdem anni, ibid. pag.* 313.

N°. 29.

In het jaar 1375.

Copie van eenen brief van Lyfrenten ten laſten van de Stad Utrecht.

F. v. MIERIS *Groot Charterb. III. deel, pag.* 318.

N°. 30.

Den 18. *July* 1378.

Gyſelinge van Wouter van Heemskerke.

F. v. MIERIS *Gr. Charterb. III. deel, pag.* 346. *in pr.*

N°. 31.

N°. 31.

Den 19. *October* 1381.

Nopende een rente van XXII ſchellingen ende ſes penningen s'Jaars competerende de Stede Rotterdam.

Vid. *MS. Privilegien van Rotterdam en Chron. van Rotterd. door* LOIS, *pag.* 272. en F. V. MIERIS *Gr. Charterb, III. deel, pag.* 382. *in fine.*

N°. 32.

Den 6, *December* 1392.

Vryheid aan die van Haarlem gegeeven om de Brabanders in Lyf en Goed te bekommeren.

Aelbrecht &c. doen cond allen luden, dat wy bevolen hebben, ende bevelen, machtich ghemaect hebben, ende maken mit deſen brieve onſer liever ende getrouwer der Stede van Haerlem, te becommeren ende te beſtellen alle die Brabanders hoer lyf ende hoer goed, ſo waer dat ziſe vinden konnen binnen den onzen, ende die te houden ter tyt toe, dat hoer medepoerteren, ende hoer goede delivreert ſyn, dair ſi opghehouden ſyn in Brabant: dit ſal ghedueren tot onſen wederſeggen. In orconde &c. Gegeven in den Hage op Sinte Nyclaes dach Anno XCII.

Memoriale B. D. 1351 — 1396. *Cas R. pag.* 50. *verſa.*

Hanc chartam ineditam mecum communicavit Primus in Hiſtoria Batava F. VAN MIERIS.

N°. 33.

N°. 33.

Den 8. February 1393. & 1394.

De Hertog beveelt Lyf en Goed der poorteren van Tiel aan te taſten, omdat ze de Lyfrenten van eenen zynen Onderzaat niet betaalden.

Aelbrecht &c. ombieden allen onſen dienſtluden, Bailiuwen, Scouten, Boden, Rechteren, ende Tolnaren van onſen landen van Hollant, ende van Zeelant, ende elken van him biſonder, dat ſy aentaſten alle der Poirteren van Tyel hoir lyf, ende hoir goed, zo waer dat ſyt vinden binnen onſen landen voirſcreven, in ſteden, of dair buten, te lande of op onſen ſtroom: ende dat houden voir ſulc afterſtal, ende gebrec als Heer Jan die Scrivere, Jans Scrivers Zoon, Prieſter, onſe onderſate ghebreckt aen der Stede van Tyele voirſcreven; dat is te weten, van twintich ſcellingen oude groten Lyfpenſie, die hi heeft op die voirſz. Stede, ende him noch ghebreken van XL. Jaren lang: ende dat onſe Dienſtlude ende Rechteren voirſz. den voirſz. Heren Jan recht doen aen der poirteren van Tyel lyve ende goede, na inhoude ſulker brieve als Here Jan van der ſtede voirſz. heeft; in den welken die voirſz. Stede bidt allen Heren ende Rechteren, dat ſy Heren Jan van horen poirteren, ende goede recht doen hebben, of ſy in ghebreke waren van der Lyfpenſie voirſz. te betalen, ende des niet en laten, duerende tot onſen wederſeggen. In oirconde &c.

Gegeven in den Hage, VIII. dagen in Februario, anno XCIII. ſecundum curſum Curiæ noſtræ.

Memoriale B. D. 1351 —— 1396. cas R. pag. 93.

Hanc chartam ineditam do ex beneficio F. VAN MIERIS.

N°. 34.

Den 14. *July* 1393.

De Hertog geeft vryheid aan eenen poorter van Dordrecht, die door de Uitleggers van Wiſmar, en Roſtok ſchaade geleeden hadt, zyne ſchaade te verhaalen.

Aelbrecht &c. doen cond allen luden, want ons getoent heeft Pieter Poppenſoen onſe poerter ende onderſate van Dordrecht, dat die wtleggers van der Wiſſemar, ende van Roſtok him genomen hebben een Scip geladen mit houte, ende alrehande ander goedt, daer ſi him mede beſcaet hebben tot XII^{C} Scilden toe, of daren boven, binnen vrienſcap ende ombewaert jegen ons: ſo hebben wi geoerloeft ende geconſenteert, oerloven, ende conſenteren mit deſen brieven Pieter voerſz. dat hi ſonder brueke ende verbuerniſſe jegens ons, op onſen Stroem, ende buten inder Zee, ende overal in onſen lande beſetten, becommeren, aentaſten, ende ophouden mach alle lude, ſcepe, ende goede van der Wiſſemar, ende van Roſtok voerſz. ende die brengen in onſen landen ende havenen, ende die goede leveren onſen dienſtluden, ter ſtede daer hi landen ſal, tot onſer behoef, die den voerſz. Pieter van ſulken ſcade als hi witliken bewiſen mach, dat hi geleden heeft van den voerſz. goede, voldoen ſal. Ende ombieden ende bevelen allen onſen dienſtluden, Bailiuwen, Rentemeeſters, Scouten, ende Rechters, dat ſi Pieter voerſz. ontſaen ſo waer hi lant in onſen havenen, ſteden ende landen, ende ſulke lude, ſcepe ende goede toebehorende die van der Wiſſemar, ende van Roſtok voerſz. beſetten, becommeren, aennemen, ende in waer-

waerniſſe houden tot onſer behoef, om den voerſz. Pieter te voldoen van ſinen ſcade voerſz. ende ons goede rekeninge ende bewiſinge te doen van des daer te boven comen ſal. Dit ſal gedueren tot onſen wederſeggen. In oerconde &c.

Gegeven tot Gorinchem XIIII. dagen in Julio anno XCIII.

Memoriale B. D. 1351 —— 1396. *Cas R. pag.* 72. *verſa.*

Hanc chartam ineditam debeo Doctiſſimo F. VAN MIERIS.

N°. 35.

Den 13. *Auguſti* 1393.

De Hertog geeft vryheid aan Pieter Zoete van der Veer zyne geleedene ſchaade op die van Toskaanen te verhaalen.

Aelbrecht &c. doen cond allen luden, dat ons getoent heeft Pieter Zoete van der Veer, dat Antonys Meernaelge, ende ſyn geſellen, coeplude, him in Engelant bevracht hadden mit ſinen ſcepe te varen in Tuyſcanen, ende in der haven van Piſe mit wolle ende anderen goeden, ende him oec daer toe geloeft hadden wederom te bevrachten in Engelant: des die voergenoemde Antonys, ende ſyn geſellen Pieter Zoete voerſz. doe hi mitten ſcepe ende goede voerſz. gecomen was binnen der haven van Piſe deden vangen, ende hilden lange tyt gevangen tot Piſe, ende eer hi ontcommert conde worden, him ſyns ſceeps, ſynre vitaelge, ſyn have, him ende ſinen Kinderen, den ſcepe toebehorende, ombruyc maecten ende benamen, boven ende jegen voerwaerden, die hi mit him luden gemaect hadde. In den welken ſi

 him

him beſcaet hebben tot VI^c franken toe of daren boven, binnen vrienſchap ende ombewaert tiegens ons, wairom wi geoerloeft ende geconſenteert hebben, oerloven ende conſenteren mit deſen brieve Pieter Zoete voerſz. dat hi ſonder brueke ende verbuerniſſe jegen ons, op onſen ſtroem, ende buten in der Zee, ende overal in onſen lande beſetten, becommeren ende ophouden mach Anthonys Meernaelge ende ſinen geſellen voerſz. ende alle lude, ſcepe ende goede van Tuyscanen, ende die brengen in onſen landen, ende havenen, ende die goede leveren onſe dienſtluden ter ſtede daer hi landen ſal tot onſer behoef, die den voerſz. Pieter Zoete, van ſulken ſcade als hi witliken bewiſen mach, dat hi geleden heeſt van den voerſz. goede voldoen ſal. Ende ombieden ende bevelen allen onſen dienſtluden, Bailiuwen, Rentemeeſters, Scouten, ende Rechters, dat ſi Pieter Zoete voerſz. ontfaen, ſo waer hi lant in onſen havenen, ſteden, ende landen, ende ſulke lude, ſcepe, ende goede toebehorende Antonys ende ſinen geſellen, ende die van Tuyſcanen voerſz. beſetten, becommeren, aennemen, ende in waerniſſe houden tot onſer behoef, om den voerſz. Pieter te voldoen van ſinen ſcade voerſz. ende ons goede rekeninge ende bewiſinge te doen van des daer te boven comen ſal: behoudeliken, dat onſe dienſtluden voerſz. die voerſz. goede niet vercopen en ſullen, ten ſi bi onſen Wille ende Conſente. Dit ſal gedueren tot onſen Wederſeggen. In oerconde, &c.

Gegeven tot Haerlem XIII. dage in Auguſto, anno XCIII.

Memoriale B. D. 1351 — 1396. *Cas R. pag.* 77.

Pro hac charta inedita plurimas gratias debeo Antiquitatum noſtrarum Coryphaeo F. VAN MIERIS.

N°. 36.

N°. 36.

Den 8. January 1394. & 1395.

Aan verſcheidene poorters van Amſterdam vryheid gegeeven om hunne ſchaade op die van Wismar, en van Roſtok, zoo te water als te land, te verhaalen.

Ailbrecht &c. doen cont allen luden, dat ons getoent hebben, Allaert Spechals, Allaert Poſſch, Pieter Brocc, Jan Beduunre, Ruyſſche Allaertſoen, Wiegghcr Claeszoen, Ghiſebrecht Pelenzoen, Coppe Naef, Tyman Burger, Jan Melys, Meynaert Jacobszoen, Claes Lutgenszoen, Yſebrant Gherytsſoen, ende Joes Huysmanszoen onſe onderſate, ende poerters tot Aemſtelredamme, dat Hertoge Jan van Mekelenburch mit ſyns ſelfs lyve, ſyn lude ende onderſate himluden in ſinen lande tuſſchen Roſtoch ende der Wiſſmar, op een vry heerſtrate, ende boven eenre geſworen lantvrede ſloech, vinc, ende in ſtocken leyde, ende hoir have aen ghelde, aen laken, ende anderen goede ontnam, totter waerden toe van V^M Hollantſche ſcilden, dair ſy verderflic bi beſcaet ſy boven vrienſcip tuſſchen hem ende ons, ende ombewairt, wair om geoirloeft hebben, geconſenteert, orloven ende conſenteeren mit deſen brieve onſen voirnoemden poorteren, ende onderſaten, dat ſy hoir vriende, ende knechte ſonder brueke ende miſsdoen tiegen ons, him verhalen mogen aan 's Hertogen Jan ſyn lude, onderſaaten, ende hulperen, ende aen die buirghere ende inwonende lude ter Wismar ende tot Roſtock, ende die ende hoir goede, ende ſcepen vangen, arreſteren ende ophouden over al te lande ende te water binnen den onſen, ende buten in der zee

wair ſiſe becraften mogen, ende brengen overal in onſen lande ende havenen, ende leveren onſen dienſtluden. Ende ombieden, ende bevelen allen onſen Bailiuwen, Rentemeeſteren, Rechteren, ende boden in ſteden, ende dair buten, dat ſy alſulke lude, ſcepe, ende goede toebehoorende den Hertoge Jan, ſinen luden, onderſaten ende hulperen, ende dien van der Wismar ende van Roſtock, die onſe lude voirſz. brengen ſullen binnen onſen landen, havenen, ende ſteden, ontfangen ende houden tot onſer behoef, om onſen voirnoemden poorteren ende onderſaten dair of te voldoen van horen ſcade voirſcreven: behoudeliken dat onſe dienſtlude ende poorteren van Aemſterdamme voirſz. die voirſz. gevanghenen niet ſcatten noch goede vercopen en ſullen, buten bevelen van ons. In orconde &c.

Gegeven in den Hage VIII. dagen in Januario, anno XCIIII. na den lope van onſen Hove. Dit ſal geduiren tot onſen wederſeggen.

Memoriale B. D. 1351 — 1396. *Cas R. pag.* 111.

Hanc chartam ineditam accepi ab Antiquitatum noſtrarum facile Principe F. VAN MIERIS.

N°. 37.

Den 6. *Maart* 1402. & 1403.

Hertog Albert geeft eenen poorter van Middelburg vryheid de onderzaaten des Hertogen van Bretanje en hunne goederen aan te taſten.

Aelbrecht &c. doen cont allen luden, dat wy geoirloift ende geconſenteert hebben, oirloven ende conſenteren mit deſen brieve Wyſſe Willemszoon

zoon onſen poirtere tot Middelburch, dat hi arreſteren, becommeren, ende ophouden mach alle des Hertogen lude, ende onderſate van Bertangen, ende hoir ſcepe ende goide, ſoe wair hi die binnen onſen landen, of op onſen ſtroem, of buten in der zee gecigen kan, ende die onvermyndert brengen, ende houden binnen onſen landen, ende ons, ende onſen Rade dat dan te kennen gheven, daer wy hem of voldoen ſullen, ende doen gheven alſoe vele als hi, ende ſyn medegeſellen te ſcaden van den Bertoens geleden hebben mitten coſt, die ſy dair om doen ſullen, als voirſcreven is, duerende tot onſen wederſeggen. In oirconde &c.

Gegeven in den Hage opten zeſten dach in Mairte, Anno M. CCCC. ende twee, na den lope van onſen hove.

Memoriale B. I. 1401—1404. *Cas R. pag.* 27. *verſo.*

Hanc chartam me a peritiſſimo F. VAN MIERIS accepiſſe lubens agnoſco.

N°. 38.

Den 14. *February* 1402 & 1403.

Hertog Albert geeft drie poorters van Middelburg vryheid om hunne ſchaden op de Schotten te water en te land te verhaalen.

Opten XIIII[e] dach in Februario, anno ut ſupra, oirlovede myn Heer mit ſinen openen brieve Gelis Andrieszoon, Onnarch Janszoon, ende Hein Lammertszoon, poirters in Middelburch, als dat ſy binnen ſinen landen, of buten in der wilder zee, aenhalen ende arreſteren mogen dez Coninx onderſaten van Scotlant, ende hoir goede, ende dat onvermyn-

 dert

dert binnen myns Heren lande brengen, ende te houden, ende minen Here dat dan te weten laten, die hem dair of dan voldoen, ende gheven ſal alſoe vele, als ſy van den Scoeters te ſcaden ende te coſt geleden, ende him in der zee ofgeroeft hebben, duerende tot myns Heren wederſeggen.

Memoriale B. J. 1401–1404. *Cas R. pag.* 26. *verſa.*

Hanc chartam ineditam mihi ſuggeſſit Sagaciſſimus F. VAN MIERIS.

N°. 39.

Den 27. *September* 1403.

Hertog Albert geeft drie Poorters van Delft vryheid, die van Sint Omer en hunne goederen, om hunne ſchade te verhaalen, in beſlag te neemen.

Aelbrecht &c. doen cond allen luden, dat wy geoirloeft hebben, ende oirloven mit deſen brieve Heyn Claeszoen, Jan Stoep, ende Roedert Bertelmeeuszoen onſen poirteren van Delf, alſo dat ſy ſonder misdoen jegens ons, alle poirteren ende onderſaten van Sinte Omer, ende hoir goede, ſo waer ſy die in onſen lande, of op onſen ſtroem bevinden ſullen mogen, ſullen moghen becommeren, arreſteren, ende beletten mit rechte, alſe voir horen ſchade, die ſy van dien van Sinte Omer geleden hebben, ende wittelic bewiſen mogen. Waerom wy ombieden ende bevelen allen onſen Bailiuwen, Scouten, Rechteren, Boden, ende anders allen onſen dienſtluden over al in onſen lande, ende elken biſonder, dat ſy tot vermaninge onſer poirteren van Delf voirſz. ende elx van hun biſonder, alle poirteren van Sinte Omer

Omer voirſz. ende hoer goede, ſoe waer ſy die bevinden konnen binnen onſen lande, ende op onſen ſtroem, in hoeren bedriven, becommeren, beletten, houden, ende arreſteren mit rechte, ende onſen voirſz. onderſaten dair in gehulpich ende vorderlic ſyn, toter tyt toe dat him van hoeren ſchade, die ſy wittelic bewiſen ſullen mogen, als voirſz. is, voldaen is. Ende of dair yet over waer, dat men dat houde in goeder hoede, toter tyt toe, dat wy anders dair of bevelen. Dit ſal gedueren tot onſen wederſeggen. In oirconde &c.

Gegeven in den Hage opten XXVII^sten^ dach in Septembri, anno MIIII^C. ende drie.

Memoriale B. I. 1401 - 1404. Cas R. pag. 45. verſa.

Hanc chartam ineditam mihi ſubminiſtravit Antiquitatum noſtrarum indefeſſus Scrutator F. VAN MIERIS.

N°. 40.

Den 13. October 1404.

Hertog Albert beveelt al zyne Tollenaars de Poorters van Reymerswale, hunne ſchepen en goederen in beſlag te nemen, tot Henrik Janszoons kinderen van de gemelde ſtad voldaan waren.

Aelbrecht &c. ombieden u ende bevelen als wy ernſtelicxſte mogen allen onſen Tolnaers over al in onſen lande van Hollant ende van Zelant geſeten, dat ghy allen onſen Poirteren van Reymerswale, lyve, ſcepe ende goede, ſo wair die voirſz. onſe tollen comen ſullen, ſonder enich vertrec, ophout ende arreſteert, totter tyt toe dat onſe getrouwe Stede van Reymerswale voirſz. Heinric Janszoons kinderen

van der Ooſterlande voldaen ende betaelt hebben, alſulke renten ende goede, als wy him binnen onſe ſtede van Reymerswale voirſz. gegeven hebben, na inhout hoire brieve, die ſy dair off hebben, ende van ſulken afterſtall als him dair off gebreken mach, ende oic van ſulken coſte, als ſy dair om gedaen hebben, ende noch doen ſullen, ſo dat Heinricx kinder voirſz. dair an geneucht. Dit en laet in geenre wys; want wairt dat ghy off enich van U hier in verſumende waret, dat willen wy an dien overhorigen houden ende verhalen, alſe aen ſulc gelt, als zy op onſe tollen ſtaende hebben ſonder verdrach. In oirconde dezen brieve ende onſe Segel hier op gedruct.

Gegeven in den Hage opten XIII^{ſten} dach in Octobri, in 't jair ons Heren M. CCCC. ende vier.

Perkament Regiſter Hertog Aalbrecht 1401 — 1404. *Caſ. E. pag.* 67. *verſa.*

Hanc chartam ineditam mihi tradidit F. VAN MIERIS.

N°. 41.

Den 31. *May* 1407.

Enige der voornaamſte ſteden van Holland en Zeeland verbinden zig ter betaalinge van eene Lyfrente ten lyve van Katrina van der Weent op een zeer aanmerkelyke wyze.

F. v. MIERIS *Gr. Charterb. IV. deel, pag.* 67 & 68.

N°. 42.

Van den ſelfden datum.

De Graaf erkent de ſchuld der voorgemelde Hollandſche ſteden uyt hoofden der verkochte Lyfrenten als eigen, en geeft hen macht, by gebreeke

van

van betalinge, om zyne goeden, en renten in Kennemerland en Vrieſland te mogen aantaſten.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. IV. deel*, *pag.* 68.

N°. 43.

Den 3. *November* 1408.

De Graaf beveſtigt de Lyfrenten-brieven door de ſtad Leyden verkoft voor het aan hem geleende geld gebruykt in het beleg van Gorinchem en Hageſtein.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. IV. deel*, *pag.* 114. & 115. conf. *Vaderl. Hiſt. III. deel*, *pag.* 372. *not.* 5.

N°. 44.

In September 1410.

Schuldbrief van Hertoge Willem van Beyeren ten behoeve der ſtede Rotterdam, inhoudende de ſomme van twee hondert Vranckeryckſche ſchilden of kroonen, waar voor de Heer van Zeevenbergen ſich borg ſtelt.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. IV. deel*, *pag.* 154. *Vaderl. Hiſt. III. deel*, *XI. boek*, §. *XXIX. pag.* 387. *not.* 9.

Ubi etiam elegans juris *obſtagii* exemplum habetur.

N°. 45.

Den 25. *September* 1411.

Hertog Willem beveelt de perſoonen in Rynland, buyten de Steden geſeten, die zich vermeeten Poorters te weſen, en dierhalven ongeld, en ſchot met de bueren wygerden te geeven, datze betaalen zoude, en den Bailliuw van Rynland, dat hy de goederen der Onwilligen aantaſten zoude.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. IV. deel*, *pag.* 176 & 177.

N°. 46.

N°. 46.

Den 13. *November* 1411.

Hertog Willem geeft eenige perſoonen vryheid de Schotten, en anderen, zyne vyanden, te beſchadigen, mits den vierden penning buytgeld aan hem te geeven.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. IV. deel*, *pag.* 188.

N°. 47.

Den 28. *Juny* 1413.

Hertog Willem vergeeft voor zeekere ſumme de misdaaden door die van Brouwershaven bedreeven, inzonderheid van datze een ſchip met Schotſche goederen buyten ſyne kennis aangehaald, tot buyt verklaard en onder zich gedeeld hadden.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. IV. deel*, *pag.* 236.

N°. 48.

Den 3. *July* 1413.

Hertog Willem geeft vryheid aan Wilboye, poorter te Zierikzee om zyne ſchaaden te verhaalen aan die van Sinte Sebaſtiaens en van Barmeuwe.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. IV. deel*, *pag.* 240.

N°. 49.

Den 25. *July* 1413.

De Graaf erkent, dat de verkooping der lyfrenten door de ſtad Leyden met zynen wille, ende tot zyne en der ſtede oorbaar gedaan is.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. IV. deel*, *pag.* 242. *in fin.*

N°. 50.

N°. 50.

Den 20. *February* 1413. & 1414.

Hertog Willem beveelt die van Rynland van ieder Margen drie Leeuwen, om den nieuwen Watergang by Amſterdam en de Kolk te Gouda te betaalen en den onwilligen uyt te panden.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. IV. deel*, *pag.* 278. *in fin. cum ſeq.*

N°. 51.

14. *Maji* 1414.

Mandatum Regis Angliae de detinendis in Anglia Civibus, navibus & bonis Leydenſibus.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. IV. deel*, *pag.* 287.

N°. 52.

24. *Julii* 1414.

Rex Angliae bona Hollandorum, ad forum Caleſii deducenda, excipit a litteris Repreſſaliarum Johanni de Waghen adverſus Hollandos conceſſis.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. IV. deel*, *pag.* 291. *in pr.*

N°. 53.

Den 21. *Auguſti* 1414.

Hertog Willem geeft vryheid aan Dirk van Merwede, Bailliu van Zuydholland en Slotvoogd van Sinte Geertruydenbergen, om de Poorters van Dordrecht, die hem lyf en goed zochten te bederven, te vangen, ofte verſlaan, beloovende hem daar in te bevryden.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. IV. deel*, *pag.* 298.

N°. 54.

N°. 54.

5. *Decembris* 1414.

Mandatum Regis Angliae de detinendis navibus, mercibus & Nautis Hollandorum in portubus Angliae ad reſarciendum damnum Johanni de Waghen ab illis illatum.

F. v. MIERIS *Gr. Charterb. IV. deel*, *pag*. 304.

N°. 55.

Den 1. *February* 1414. & 1415.

Hertog Willem van Beyere, Graaf van Holland enz. neemt eenige uyt Utrecht verdrevene ballingen in zyne beſcherming, en geeft vryheyd aan alle zyne onderzaten, om die van Utrecht alom op den zelven voet, als die gedaan hadden, te vervolgen.

F. v. MIERIS *Gr. Charterb. IV. deel*, *pag*. 308. *in pr*. conf. *Vaderl. Hiſt*. 3. *deel*, *pag*. 395.

N°. 56.

Den 5. *May* 1416.

Hertog Willem beveelt, om 't geene Heer Jan van Egmond tegen hem misdaan hadt, aan den Bailliuw van Kennemerland, alle zyne goederen, en Heerlykheden in Noordholland en Weſtvriesland geleegen, in beſlag te nemen.

F. v. MIERIS *Gr. Charterb. IV. deel*, *pag*. 368. *in pr*.

N°. 57.

Den 12. *December* 1417.

Vrouw Jacoba gebiedt alle poorteren van Dordrecht te vangen, te berooven en als openbaare vyanden te handelen.

F. v. MIERIS *Gr. Charterb. IV. deel*, *pag*. 436. conf. *Vaderl. Hiſt*. 3 *deel*, *pag*. 417. *ſeqq*.

N°. 58.

N°. 58.

Den 13. *December* 1417.

Vrouw Jacoba beveelt Heere Jan van Heemſteden, Bailiu van Kennemerland, en Klaas Albout, den Schout van Haarlem, de goederen van al de Perſoonen, die haar de Stad Gorinchem hadden helpen ontweldigen, aanteſlaan, en te verkoopen, waar die in Haarlem of daar omtrent mogten zyn.

Ibid. conf. *Vaderl. Hiſt. III. deel. pag.* 418. *ſeqq.*

N°. 59.

Den 2. *January* 1417 & 1418.

Vrouw Jacoba belooft de Steden Haarlem, Delft, en Leyden, dat zes andere Steden haar den laſt of ſchaade zullen helpen dragen van de Lyfrenten in Braband verkoft.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. IV. deel, pag.* 443. *in med.* conf. *Vaderl. Hiſt. III. deel. pag.* 427. *in fine.*

N°. 60.

Den 16. *December* 1421.

Enige perſoonen belooven de gepande Juweelen van de Vorſtinne, Elizabet van Gorlitz, Gemalinne van Hertog Jan van Beyeren, onverminderd weder te zullen leveren, als hen de uytgeſchootene Penningen voldaan wierden.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. IV. deel, pag.* 609.

N°. 61.

Den 3. *May* 1423.

Hertog Jan van Beyeren beveelt, dat niemand den Abt of het Convent te Middelburg geld geeve, noch betaale, wyl dezelve weigerig bleef, het verzuym zyner leenverheffinge goed te maaken.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. IV. deel, pag.* 675.

N°. 62.

N°. 62.

Den 22. *January* 1423 & 1424.

De Hertog raadt die van Dordrecht de Onderzaaten van Pieter van Kuylenburg zoo lang op te houden, tot hy hunnen poorterszoon en knechten, die hy gevangen in 't land van Kleef gevoerd hadt, en weigerde te ontſlaan, weder leverde.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. IV. deel*, *pag.* 705.

N°. 63.

Den 5. *September* 1424.

Hertog Jan van Beyeren beveelt alle zyne beampten en Rechteren de Luykenaars in perſoonen en goederen in beſlag te neemen tot zyne beledigde onderzaaten van de door hen geleedene ſchaaden voldaan zouden zyn.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. IV. deel*, *pag.* 733. *conf.* & *Charta ſeq. ibid.*

N°. 64.

Den 17. *Maart* 1424. & 1425.

Vryheyd, door den Hertog aan eenen poorter van Middelburg verleend om de ſchaade, door de Inwoonders van Londen geleeden, op dezelve te verhaalen, en hun lyf en goed in beſlag te neemen.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. IV. deel*, *pag.* 770. *in med.*

N°. 65.

N°. 65.

Den 19. *Juny* 1425.

De Hertog Johan van Brabant geeft aan twee poorteren van ter Tolen vryheyd hunne ſchaade, te Sandwyk in Engeland geleeden, op die Stedelinge in Holland en Zeeland te verhaalen.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. IV. deel*, *pag.* 787. *in pr.*

N°. 66.

Den 19. *October* 1427.

Ontwerp ter verbeteringe van de ſchaaden, welke die van Hamburg den onderzaaten van Holland gedaan hadden.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. IV. deel*, *pag.* 903. *in fin*

N°. 67.

Den 1. *Auguſti* 1428.

De Hertog van Bourgonje ontheft die van Haarlem, om de laſten in den oorlog geleeden, van de betaalinge eeniger achterſtallige renten.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. IV. deel*, *pag.* 925. *in fin.* & *ſeq.*

N°. 68.

Den 20. *May* 1429.

De Hertog van Bourgonje beveelt aan die van Arnemuden geene ſcheepen, noch goederen van die van Middelburg te laaten doorvaaren, maar die in beſlag te neemen, zoo lang, tot zy den ſchild van den Gemete betaald zouden hebben.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. IV. deel*, *pag.* 950.

N°. 69.

Den 6. December 1430.

De Hertog van Bourgonje geeft de vyf gemelde Steden van Holland, (Haarlem, Delft, Leyden, Amſtelredamme en Gouda) die de ſchulden aangenoomen hadden te betaalen, vryheyd om de perſoonen, en goederen, van de Steden en Dorpen, welken gebreklyk vielen in 't voldoen der bede, aan te ſlaan, en te houden, tot de betaaling zoude gedaan zyn, en verbiedt hen zoo lang allen handel met dezelven.

F. v. Mieris *Gr. Charterb. IV. deel, pag.* 990.

N°. 70.

Anno 1435.

Het Hof heeft mede volgens de Ordonnantie van de Graef aen de Ingeſetenen, en Onderdanen van het Land verleent Brieven van Repræſaille, of opene Brieven van Mandamente en Juſtitie ſpreekende, om reſtitutie, en vergoedinge te mogen verkrygen tegens uytheemſe tot vergoedinge van geledene ſchade, en verlies buyten 's Lands; ſoo vinde ick, en hebbe geleſen, dat het Hof op Sinte Niclaes dag in den Jaare 1435 verleent heeft aen Zimon Cop, Poorter tot Zieriezee, Brieven van Repræſaille tot vergoedinge van ſyn verlies in Engeland tot Zuyt-Hampton geleden, als mede aan den ſelven op St. Thomas dag van het ſelve Jaer.

Sunt verba *Ampliſſimi Viri* Johannis de Maugregnault *Juridique Obſervatien, pag.* 201 *ad* 207. qui etiam ipſas Chartas modo allegatas exhibet.

N°. 71.

N°. 71.

Den 25. *Juny* 1436.

Accoord tuſſchen de Stad Leyden en den Hage wegens het overleveren van elkanders gevangene bandîten.

F. v. MIERIS *Gr. Charterb. IV. deel*, *pag*. 1081. *in fine & ſeq.*

N°. 72.

Den 14. *April* 1438.

Het Hof heeft in de naem van de Graef, en volgens deſſelfs Ordonnantie op den 14. April 1438. repræſaille verleent op verſoeck van de Ridderſchap en Steden van Holland, Zeeland ende Vriesland, tegens de Onderdaenen van den Hertog van Holſteyn, en de Ooſterlingen, namentlyck de ſes Wendſchen Steden, of Hanzeatiſe Steden, als Lubek, Hamborg, Lunenborch, Roſtock, Wiſſemair ende Strailſonde. Item tegens die van Pruyſſen, met verbod van alle Commercie, en een waerſchouwing aen een ieder om zig voor ſchade te wagten.

Sunt verba *Ampliſſimi Viri* JOH. DE MAUREGNAULT *Jurid. Obſerv. pag.* 206 *ad* 211. qui etiam Chartam ipſam exhibet, ſub N°. 40. conf. *Vaderl. Hiſt. III. deel*, *XII. boek*, §. 29. *a pag.* 529 *ad* 539.

N°. 73.

Den 28. *April* 1438.

De Graef van Holland en Zeeland heeft op den 28. April 1438. een verbod laten uytgaen teegens het nemen en roven van eenige goederen die niet toebehoorden de Onderdaenen van den Hertog van Holſteyn, en van de ſes Wendſe Steden ende oock van Pruyſſen, die toen ter tyd vyanden van deſen Staet waeren, en waer by het oordeel werd gelaten aen den Raed en Hof van Holland over de genomene goederen, die twyffelachtig ſyn, of de ſelve toebehooren aen Vrienden, of aan Vyanden.

MAUREGNAULT *lib. cit. pag.* 229. *cum ſeqq.*

N°. 74.

Den 15. *May* 1438.

Placquait (in Zeeland en Holland &c.) van minen Genadigen Heer, Roerende der Ordonnantie van den Coirne, ende oick mede der Oirloge ende Wtleggers wt deſen Landen, dat eenige binnen lands den Onderſaten dezes Lands ende Nabuyren, neminge ende ſcade doen, als anderen die ment doen ſoude.

MAUREGNAULT *lib. cit. pag.* 240. *cum ſeqq.* N°. 55.

N°. 75.

Den 22. *September* 1440.

De Graef van Holland en van Zeeland heeft op het Vertoog, en repraeſentatie van den Raed op den 22. September 1440. bevel geſonden, om de Uytleg-

leggers, die alderhande Schepen naemen van alderhande Natien, toebehoorende aen Coopluyden, die geen vyanden van de landen van Holland, Zeeland en Vriesland en waren, en oock mede toebehoorden aen de onderſaeten der voorſchreven landen, met gewapende ſchepen te vervolgen, en het volck daer van gevangen in den Hage te brengen in s'Graven vangeniſſe aldaer, ende de genomene goederen onder haar te houden, om te reſtitueeren, en weder te leveren den geenen, die daer toe gerechtig ſyn.

MAUREGNAULT *lib. cit. pag.* 228. *cum* N°. 49. Conf. *Vaderl. Hiſt. III. deel*, *XII. boek*, §. XXXI. *pag.* 539. *cum ſeqq.*

N°. 76.

Den 26. *October* 1440.

Op den 26. October 1440. heeft de Graef van Holland en Zeeland, in conformité van een Sententie van den Raed, bevel geſonden aen den Schout der Stede van Aemſtelredamme, om het Schip van Matth. Claesz. ſynde een Coopman van Ansloo uyt Noorwegen, tot Amſterdam opgebragt door Clement Claesz. poorter aldaer, ſonder ſchaede te ontſlaen. item bevel geſonden aen de Regenten van Amſterdam, om den Schout daer in behulpſaam te ſyn.

MAUREGNAULT *lib. cit. pag.* 250. *cum* N°. 60. Conf. *Vaderl. Hiſt. III. deel*, *XII. boek*, *pag.* 543. *in verbis. Doch na dat Hertog Filips &c.*

N°. 77.

Den 19. November 1441.

Op den 19. November van het jaar 1441. heeft den Raed by Sententie vrygegeven een Schip geladen geweeſt ſynde tot Rochelle, gedeſtineert na Gent, en genomen door die van Enkhuyſen.

Mauregnault *pag.* 262. N°. 63. Conf. *Vaderl. Hiſt. III. deel, pag.* 541.

N°. 78.

Den 17. Maart 1566.

Placcaat, waarby de Koninglyke Majeſteyt wilt en ordonneert, dat alle Perſoonen, Poorters, Burgers, Coopluyden, en Ingezetenen van s'Hertogenboſch, tot welke plaatzen dezelve binnen den landen van herwaarts over bevonden zullen worden, mitsgaders hunne goederen, roerende en onroerende, actien en ſchulden, terſtond onder zyne Majeſteyts hand geſteld, gehouden en gearreſteerd zullen worden, en daar en boven geſchorſt alle heurluyder gratien, octroyen, uytſtellen en atterminatien van hunne ſchulden, ter tydt toe, dat de Commiſſariſſen van zyne Majeſteyt uyt der voornoemde ſtad volcomelyc ontſlagen zullen zyn, ende daar inne anderſints geordonneerd zal worden.

Vid. Repertorium van de Placaten enz. pag. 130.

N°. 79.

Den 19. *Mey* 1571.

Den Penſionaris Cornet gerapporteert hebbende wat proviſie hy van wegen de Staten verkregen hadde, tegens 't arreſt gedaan binnen de Stadt Nuys, op den perſoon van Jan Siewertz poorter van Dordrecht, ten verſoecken van Andries Spoor en Pieter Ebelſz, te weeten, dat den Hartoge van Alve hadde doen ſchryven een miſſive aan den Chur-furſt van Keulen, ten eynde hy het voorſz. arreſt zoude afdoen &c. zoo de voorſz. miſſiven breder inhouden, blyckende by de copien van dien, den Staten verthoont en voorgeleſen: is geresolveerd, om alle verdere koſten te ſchouwen, dat die van Dordrecht ſchryven ſullen aan die van Nuys, verſoeckende, dat ſy Andries Spoor, en Pieter Ebelſz willen induceren, dat ſy den gearreſteerden ontſlaan uyt den arreſten, beloovende en daarvooren ſtellende, dat men hun lieden of hare gemachtigde tot haren believte zal doen betaalen by proviſie, en behoudens een yegelyck ſyn recht, hare renten, ſonder afkorting van den Honderſten Penningh; ſullen oock doen ſchryven aen den gearreſteerden, dat hy betale ſyne koſten, die men hem ſal reſtitueren, en daer inne doen naer behooren; omme alle het welke te effectueren, ſullen uytſenden een Stadts Boode tot koſten van 't Gemeene Landt, die oock preſenteren ſal de Miſſive van den Hertogh aan den Chur-Furſt van Keulen.

Reſolut. van Holland, *pag.* 40.

N°. 80.

Den 12. *Juny* 1571.

Die van Dordrecht hebben gerapporteert, dat ſy, volgende de Reſolutie van den laatſten Daghvaert geſchreven hadden aen den Magiſtraet der Stadt Nuys, verſoekende, dat ſy ſouden willen induceeren Andries Spoor en Pieter Ebeiſz, poorters aldaer, t'ontſlaen uyt den arreſte Jan Siewertſz, belovende, ende daer voor ſtaende, dat hun luyden betaelt ſoude werden 't achterſtal van haere renten ſonder afkortinge des honderſten penninghs, by proviſie en behoudens een yegelyck ſyn recht; maar, dat het ſelve voorgehouden ſynde de Renteniers by de Wet van Nuys, dat ſy daer toe niet en hadden willen verſtaen, overmits de Clauſule by de welke een yegelyck gereſerveert werdt ſyn recht: dan wilden naecktelyck perſiſteren by haere brieven, en het arreſt houden ſtaende, ter tydt toe hun luyden 't geheele achterſtal met koſten en intereſſen, naer uytwyſen der voorwaerden van haere brieven voorſz. hun luyden ten vollen betaelt ſouden zyn, proteſterende van alle ſchaden enz. ſoo die van Nuys haere antwoorde en proteſtatien overgeſonden hebben: welke antwoorde en proteſtatien by de Staten verſtaan zynde, ook meede geviſiteert zynde de Copien van de Rente-brieven, naer lange deliberatie, hoewel klaar en notoir is, dat de Staten geen oorſaecke en zyn van dit arreſt, als de inhoudinge van den honderſten penningh niet geordonneert hebbende, nogtans om alle koſten en moeyte te ſchouwen, die ſeer groot in 't vervolgen en ſolliciteren moeten vallen, is gereſolveert en den Ontfanger belaſt by alle bequame middelen de voorſz. Renteniers te betalen, en te geven contentement,

en

en ten eerſten hem bequamelyck mogelyck zynde, de voorſz. renten te loſſen, mits dat men ſien ſal, of men namaels alle de onkoſten ter ſaecke van dit arreſt gevallen, ſal mogen brengen tot laſten van ſyne Majeſteyt, die oorſaeck is van het voorſz. arreſt, als geboden hebbende den inhoude van den voorſz. honderſten penningh: ende des den Boode, die geweeſt is te Nuys, te Keulen en Keyſerswaert, om te preſenteeren de Miſſiven van den Hertoge van Alve aan de Chur-Furſt van Keulen, deſe ſaecke aengaende, gepaſſeert ordonnantie van ſeſthien daghgelden tot twaelf ſtuyvers daeghs.

Reſolut. van Holl. pag. 51.

N°. 81.

Den 11. *September* 1571.

Is gereſolveert, dat Jan Sybertsz. van Dordrecht die te Nuys gearreſteert heeft gelegen hondert en vyf dagen, als in voorleden dagvaert breder verklaert is, betaelt ſullen werden voor ſyne koſten en verſchoote penningen, naer uytwyſen der declaratien, acten, en quitantien, by hem overgelevert, bedragende al 't ſamen ter ſomme van twee hondert acht en twintich ponden vyf ſchellingen, ſes deniers, en voor ſyn ſchade, intereſt, en verlet, in plaetſe van hondert vyftigh guldens, die hy cyſſchende was, is hem by de Staten toegeleyt twee en zeventigh ponden van veertigh grooten; en is den Penſionaris van Dordrecht belaſt hem van alles te paſſeren Ordonnantie.

Reſol, van Holland, pag. 71.

N°. 82.

Den 2. April 1599.

Placcaet, verklarende dat de Spangiarts ende hare goederen, zyn van goeden pryſe &c.

Vid. *Gr. Placc. boek, vol. 2. fol.* 34. & PESCHWITZ *pag.* 237. conſ. *Vaderl. Hiſt. IX. deel*, 32. *boek, pag.* 57.

N°. 83.

Formula Commiſſionum, quibus poteſtas, quibusvis praedandi Anglorum naves merceſque, quas voluerint, ſubditis datur.

PESCHWITZ *dict. tract. pag.* 256. & *ſeqq.*

N°. 84.

Repreſſaliae a Republica Veneta contra Dominum Galeoti Malateſtis & ejus ſubditos conceſſae.

PESCHWITZ *pag.* 260. *ad* 266.

N°. 85.

9. *Aprilis* 1609.

Induciarum Belgicarum tractatus 9. Aprilis 1609. art. XI. renovatus in ipſo Monaſterienſi inter Belgii Foederatos & Hiſpaniae Regem tractatu Anni 1648. cavet, dat geene brieve van Marque ende Repreſſalien geaccordeerd zullen worden, ten zy met kenniſſe van zaaken.

Vid. *Tractaat van het Beſtandt ofte Trevis voor twaalf jaaren enz. Gr. Placc. boek, vol. I. fol.* 55. *en* 71. *verg. met Tractaat van Vrede &c. van* 30. *January* 1648. *ibid. fol.* 79. *en* V. LEEUWE *Cenſ. For. part.* 2. *lib. I. c. II. n.* 28.

N°. 86.

N°. 86.

Den 3. July 1619.

Eerſte Proviſioneele ordre by zyne Excellentie en het Hof geraemt noopende eenige onenigheeden tuſſchen de ſteden van Dordrecht en Rotterdam over het ſtapelrecht van de Weſterſche wynen.

Quae Charta, nec non ipſa controverſia late excuſſa videri poteſt apud *Ampliſſimum Praeſidem* DE MAUREGNAULT *pag.* 483. *& ſeqq.* Conf. *Gr. Placc. boek*, *vol.* 2. *fol.* 2281.

N°. 87.

Den 14. *en* 20. *December* 1625.

Offenſive en Defenſive alliantie of tractaat van Zouthampton.

Art. XXXIX.

Alle brieven van Repreſalien, Marques, Arreſts en andere dierghelycken, die te vooren geoctroyeert en verleent zyn tegen de onderzaten van d'een of d'ander der Geconfoedereerden, om wat oorſaeck het oock is, zullen van weder-zyden geen plaats hebben, maar zyn voortaan en zullen voortaan blyven nul ende van geender waarden, ende zullen voor 't aanſtaande niet weder geoctroyeert ende verleent worden, maar men zal gerechtigheyt bedienen ende verleenen, gelyk naer recht zal behooren.

Tractatum ipſum & Galllico & Belgico idiomate exhibet AITZEMA *Zaken van Staat en Oorlogh*, *I. Deel*, *pag. m.* 469. *cum ſeqq.*

N°. 88.

N°. 88.

Anno 1625.

Proteſt van den Koning van Enghelandt over het intrecken van de brieven van Repreſalie tegens d'Ooſt-Indiſche Compagnie voor deezen verleent.

Vid. AITZEMA *loc. cit. pag.* 476 & 477.

N°. 89.

Anno 1640.

Zyn brieven van Repreſalien verleent tegen de Stad Brunswyck.

Vid. AITZEMA *loc. cit. II. Deel, pag.* 722.

N°. 90.

Anno 1642.

Hamburg met Repreſalien van Schotlant gequelt.

Vid. AITZEMA *II. Deel, pag.* 866.

N°. 91.

Anno 1649.

Waren die van Zeelandt zoo gebeeten en geanimeert, dat zy alleen (als van wegen eene ſouveraine Provintie) by zoo verre de Generaliteydt difficulteit maakte, dreygden te geeven brieven van Repreſalien tegen alle Portugyſche perſonen, ſchepen en goederen, zoo wel op de kuſten van Portugael als Braſyl en elders, &c.

Vid. AITZEMA *III. Deel, pag.* 338.

N°. 92

N°. 92.

Anno 1651.

Angli contra Belgas Repreſſalias conceſſerunt.

Vid. Aitzema *tom. III*, *pag.* 668.

N°. 93.

2. *Auguſti* Anno 1652.

PUBLICATIO

Repreſſaliarum contra Anglos a Praepotentibus Foederati Belgii Ordinibus facta.

Gr. Placc. boek, *vol.* 2. *fol.* 19. & Peschwitz *de Repreſſ. pag.* 266. *ad* 308. Conf. *Vaderl. Hiſt. XII. deel*, 46. *boek*, §. XXII. *p.* 215. *cum ſeqq.*

N°. 94.

Den 15. *April* 1654.

Articulen van Vreede tuſſchen Cromwel en de Staten Generaal Art. 24. Indien eenig ongelyk of injurie waare gedaan by d'een Republycque aan d'ander, off by het volk of de ingezetenen van dien, nogtans geen brieven van Repreſſalie, Marque off Contramarque, by een van beyde de Republycque zullen worden verleent, voor dat 'er eerſt zal zyn verſogt Juſtitie volgens den ordinaris Cours van Regten: en indien de Juſtitie word gewygert off gedilayeert, dat dan de Opperſte Magt van de Republycque, wiens volk off ingezetenen ongelyk geleden heb-

hebben, aan de Republycque, daar de Juſtitie is gewygert of gedilayeert, by miſſiven zal recommanderen en verſoeken alle zulke verſchillen vriendelyk off door een ordinaris cours van regten gecompoſeert te mogen worden; maar indien dan nog gedilayeert, en geen Juſtitie off ſatisfactie gedaan werd in den tyd van drie maanden naa zoodanig gedaane verſoek, dat de brieve van Repreſſalien, Marque off Contramarque als dan zullen worden verleendt.

Vid. Gr. Placc. boek, vol. 2. fol. 522. verg. met fol. 537, 538. & 539. Conf. Vaderl. Hiſt. XII. deel, 47. boek, pag. 317. cum ſeqq.

N°. 95.

Den 26. April 1657.

Hebben de Staten van Holland en Weſtvriesland by Placcaat goed gevonden in beſlag te neemen alle Scheepen, Coopmanſchappen, Penningen en Vrugten aan Vrankryk toebehoorende, tot vergoeding en herſtelling van de ſchaade, die de ingezeetenen zoude lyden door het onredelyk bekommeren en aanſlaan van alle de goederen en vrugten toebehoorende den ingezeetenen van deezen Staat, met gebod om in vier en twintig uuren naa deeze afkondiging aan te geeven zulke goederen en vrugten, als iemand van de Franſche zoude in handen mogen hebben.

Gr. Placc. boek, 2. deel, pag. 546. & 547. Conf. Vaderl. Hiſt. XII. deel, 48. boek, §. XVII. p. 444. ad 452.

N°. 96.

N°. 96.

Anno 1665.

Commiſſien van Retorſie tegen de Engelſchen uitgegeven.

Vid. AITZEMA *V. Deel*, *pag.* 354, 368, 401, 422.

N°. 97.

Anno. 1668.

Requeſte van den Prince van Orangie om te hebben brieven van Repreſſalie op Spangien.

Vid. AITZEMA *VI. Deel*, *pag.* 660.

N°. 98.

Den 2. *July* 1714.

Een groot getal Scheepen van de Coopliedcn deezer geweſten, door de Zweeden aangehouden, opgebragt en verbeurdt verklaardt zynde, zonder eenige reden daar toe te hebben; zoo verklaaren de Staten Generaal het zelve voor openbaare Pirateryen en Zeeroveryen, en qualificeeren de Eygenaars om die, waar zy dezelven vinden, ten allen tyden en plaatzen te vindiceeren, niet tegenſtaande verbeurdt verklaardt of verkoft zullen zyn, zonder eenige vergoeding te doen enz.

Vid. Gr. Placc. boek, 5 *deel*, *pag.* 1633.

N°. 99.

N°. 99.

Anno 1759. & 1760.

Alia documenta ad Quaeſtionem inter Hollandos & Groninganos pertinentia peti poſſunt ex iis, quæ habet

Auctor van de Nederlandſche Jaarboeken voor de maand November 1759. *a pag.* 1022. *in fin. usque ad* 1040. *in pr.* & 1062. *usque ad* 1080. *in pr. en voor de maand December van het zelfde jaar a pag.* 1115. *in med. usque ad* 1133. *in fin. en voor de maand January* 1760. *in pr.*

Digitized by Google

ADDENDA
AD
ADPENDICEM.

N°. 100.

Den 1. *December* 1420.

Hertog Jan van Beyeren beveelt de beſtiering van de aangeſlaagene goederen der kerken en burgeren van Utrecht, en anderen zyne vyanden in het baljuwſchap van Zuidholland geleegen, aan Thomas, Peter kintszoon.

FR. VAN MIERIS *Gr. Charterb. IV. Deel, pag.* 560.

N°. 101.

Den 25. *October* 1421.

Hertog Jan van Beyere belooft zynen Klerk [*of Secretaris*] *Pieter Jacobszoon, Kanonik in den Haag, hem aan betaaling zyner Lyfrenten te Delft te helpen, als meede voor zyne naabeſtaanden, het zy door het bekommeren en in beſlag neemen der poorteren of hunne goederen.*

Johan &c. doen cond allen luden, dat wy omme getruwen dienſts wille die myn Clerc, Heer Pieter Jacobszoon van Delf, Canonick in den Hage, onſen

 Voir-

Voirvaderen, Zaliger gedachten, ende ons gedaen heeft in voirtiden, dagelix doet, ende wilt God, noch doen ſal, den ſelven Heren Peter onſen Clerc voirnoemt geconfirmeert, ende geveſticht hebben, confirmeren ende veſtigen mit deſen brieve alſulke brieve van lyfrenten als hi heeft opter Stede van Delff ſprekende op hem, ſinen broederen, zuſteren, of ſynre broederen of zuſteren kinderen, hoe of in wat manieren, dat die voirſcreven, geſet, of gedeylt ſtaan. Ende geloven voir ons, ende onſen nacomelinghen, Grave te Hollant, Heren Peter onſen Clerc voirſz. of ſinen broederen, zuſteren, of broederen of zuſteren kinderen dair in te houden ende te ſtarcken, het ſy van ophoudinge ende arreſtacie te doen opten poerteren, ende ingeſeten van Delff lyve ende goeden, oft ſake waer dat hem gebrec geſchiede in hore betalinge na inhouden hore brieve, ende anders in allen anderen manieren, gelyc die ſelve brieve, die ſy van der Stede van Delff dair of hebben, inhouden ende begripen. In oirconde &c.

Gegeven in onſer Steede van Dordrecht opten XXVſten dach in Octobri, anno M. CCCC. een ende twintich.

Memoriale Anno Domini 21. *in Beyeren* 1421. *Caſ. N. pag.* 42. *verſa.*

N°. 102.

Den 14. *April* 1438.

De Raad van den Hertog van Bourgonje geeft brieven van Repreſalien aan die van Zierikzee tegen

tegen de Ooſterlingen en Engelſchen, en aan een burger van Hoorn, tegen die van Kleef.

THYM. BOEY. *Bedenkinge over de Oudheyt enz. van den Hove van Holland, Zeeland, en Vrieſland. Uit de Memorialen van Roſa, Fol.* 47.

N°. 103.

Anno 1639.

Quum Archithalaſſus TROMP claſſem Hiſpanorum, qui Anglorum tunc temporis amici erant, obſediſſet in portu Anglico, qui dicitur DUYNS, Ordines Generales 21. & 30. Sept. 1639. factis decretis, Archithalaſſo ſuo mandarunt: *de Spaanſche vloot te vernielen, ſonder eenige aanſchouw of reguard te neemen op de Havenen, Reeden, of Baayen van de Coningryken waar dezelve zoude zyn te bekomen*, etiamſi Angli aliique reſiſterent, quemadmodum & mox Archithalaſſus id mandatum exſequutus eſt, laudantibus & probantibus OO. GG. Vix eſt ut haec defendi poſſint, ut nec defendi poteſt, quod Angli 12. Aug. 1665. *Bergae in Norvegia* oppugnaverint naves Societatis Indiae Orientalis, non ſine indignatione Danorum, qui & omni ope Anglos repulere. Ne autem illud Trompii factum nimis injurioſum videatur, duo animadvertenda ſunt; alterum quod & Angli anno 1627. navem Regis Franciae, tunc Anglorum hoſtis, ſed Ordinum Generalium amici, ex Hollandia rapuerant; alterum, quod & Hiſpani ipſi a. 1631. adverſus Or-

dinum Generalium naves in portubus Regis Dani, communis amici, vim bellicam feciſſe arguebantur, alioquin ſi nihil proponatur, quod retorſioni locum dare poſſit, injuſtum eſſe hoſtem aggredi in communis amici portu, plusquam manifeſtum eſt; & ſic ad Legati Anglici petitionem a. 1623. ipſi quoque Ordines decreverant. Atque inde quum a. 1666. Ordinum Generalium Navarolii naves Anglorum hoſtiliter excepiſſent in Albi, amico flumine, multum ea de re querelarum eſt factum non tantum ab Anglis ſed & ab Hamburgenſibus variisque Imperii Germanici legatis. Anglis quidem queritantibus facile os obturari poterat ex iis, quae anno præcedenti Bergae in Norvegia acciderant, reliquis non poterat, ex ſola enim retorſione ſubſiſtebat illa aggreſſio.

Vid. Aitzema *lib.* xix. *pag.* 215—217, 222, 233, 240, 242.; *lib.* xlv. *pag.* 981, 986, 1012, 1165.; *lib.* xlvi. *pag.* 115—119.; *lib.* xlvii. *pag.* 376.; *lib.* vii. *pag.* 360.; *lib.* ix. *pag.* 764.; *lib.* xix. *pag.* 240, 242.; *lib.* xx. *pag.* 17—21.; *lib.* xi. *pag.* 455.; *lib.* iii. *pag.* 560.; *lib.* xlv. *pag.* 1321—1341.; *lib.* xlvi. *pag.* 686.; *lib.* xlvii. *pag.* 88, 99. & 101. *Hollantſche Mercurius ad a.* 1666. *pag.* 131, & 134. Conf. ampl. van Bynkershoek *in Quaeſt Jur. Publ. lib.* 1. *cap* vii. *pag. m.* 61. & 62.

N°.

N°. 104.

Den 15. December 1672.

Placcaet van de Hoogh. Mog. Heeren Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden, daer by alle Scheepen in Vranckryck, of andere Steeden ende Plaetzen onder 't gebiedt van Vranckryck behorende, by neutralen Princen of Staten, ofte hare Onderdanen of Onderſaten ingekocht, van goeden prinſe verklaert worden, ſoo ſy de eerſtemael uit de Havenen in Zee komen.

Quum Ludovicus XIV., Francorum Rex, Edicto ſuo 17. Sept. 1672. omnes naves etiam ab amicis ſuis in Belgio Foederato emtas, & inde primum exeuntes, capi & publicari juſſit, quemadmodum & die ſequenti publicata eſt navis quaedam, quam Hamburgenſes, in Hollandia aedificatam & emptam, & Hamburgenſibus epibatis inſtructam, ex Hollandia Hamburgum ducebant, quaeque in eo itinere a Francis capta erat. Ad quod Edictum Regis Franciæ Ordines Generales in hunc modum edixerunt: *dat alle ſchepen en plaetſen onder den koning van Vranckryck by Neutralen ingekogt, zoo zy, ſchoon met neutraal bootsvolk bemant, de eerſtemael uyt vyandelycke Havenen varende, en nog in geen Neutrale, waar na toe zy gedeſtineert waren, geweeſt, in handen der Commiſſie-vaer-*

 ders

ders vervielen, goeden prinſen zouden wezen. —— Diceres id Edictum Jure Retorſionis ſubſiſtere; ſed *ampl. Praeſes* VAN BYNKERSHOEK obſervat quod illud edictum ab iniquitate vix defendi poſſit, quia retorſio non eſt, niſi adverſus eum, qui ipſe damnum dedit, ac deinde patitur, non vero adverſus communem amicum, qui enim injuriam non fecit, non recte patitur.

Vid. *Groot Placc. Boek*, *III. Deel*, *VII. tyt. N°.* 8, *pag.* 233. & BYNKERSHOEK *Quaeſt. Jur. Publ. lib.* 1. *Cap.* IV. *pag.* 32. & 33.

DIS-

JOANNIS VAN HEEL,
JCTI.

DISSERTATIO
HISTORICO-JURIDICA
DE
VENATIONE.

Digitized by Google

Digitized by Google

DISSERTATIO HISTORICO-JURIDICA

DE

VENATIONE.

CAPUT PRIMUM.

Venationis Origo, *Notatio*, *Definitio ac Diviſio.*

§. I.

Quum inter Mortales olim communia omnia forent & indiviſa omnibus, veluti unum cunctis patrimonium eſſet, ut JUSTINUS loquitur *lib.* 43. *cap.* 1. Venationis Origo.

Non domus ulla fores habuit: non fixus in agris,
Qui regeret certis finibus arva, lapis.

Auctore TIBULLO I, 3. 43. Haud dubie igitur cuique hominum illis caſcae antiquitatis temporibus in uſus privatos tantum deriva-

re licuit, quantum voluerunt, ac conſumere ſe poſſe exiſtimarunt: vid. Ὁ Μέγας *de Jur. bell. ac pac. lib.* II. *cap.* II. §. 2. Sed gente humana ſenſim ſenſimque in immenſum auctâ, atque à ſimplicitate illa primaeva deflectente, quum alii ſcilicet per inertiam minus operae conferrent ad res communes excolendas, nihilo ſecius tamen aliorum labore, ignavorum fucorum inſtar, frui cuperent; alii autem avaritiâ & luxu abrepti plus adpeterent aut conſumerent quam frugales bonosque viros deceret: quemvis de eo, quod occupaverat, arctius tuendo ſollicitum fuiſſe, & ita ſibi ſuisque diligentius conſuluiſſe, mirandum non eſt. Praeclare hanc in rem commentatur Romulidarum diſertiſſimus *de Off. lib.* I. *cap.* 7. cujus verba adſcripſiſſe non pigebit: *Sunt autem*, ait, *privata nulla Natura: ſed aut veteri occupatione, ut qui quondam in vacua venerunt: aut victoria, ut qui bello potiti ſunt; aut lege, pactione, conditione, ſorte: ex quo fit, ut ager Arpinas Arpinatum dicatur, Tuſculanus Tuſculanorum. Similisque eſt privatarum poſſeſſionum deſcriptio. Ex quo, quia ſuum cujusque fit eorum, quae natura fuerant communia, quod cuique obtigit, id quisque teneat. E quo ſi quis ſibi adpetet, violabit jus humanae ſocietatis* (a). Inter quos modos

(a) Diſputant nonnulli, num *venatio*, (nam *occupatio* comprehendit *venationem*) Juris Civilis, num vero Juris Nat. ſit? quae quaeſtio propemodum ad Logomachiam venit, vid. ea, quae dicturus ſum *cap.* 2. §. 4. conſul. interim PUFFENDORF. *de Off. hom. & civ. lib.* 2. *cap.* 12. §. 6. & BARBEYRACIUS, TITIUS, §. 29. OTTO *in not. & obſervat. ad eund.*

dos adquirendi dominii primum locum ſibi vindicat *Occupatio*, ut, quod quisque ſibi adprehendiſſet, id ipſius proprium eſſet, nec ſine injuriâ auferri ei poſſet.

§. II.

Occupatio objecti ratione variè poteſt dividi, latè enim patet, & comprehendit *Venationem*, *Aucupium*, *Piſcationem*, *Inventionem* & *Adprehenſionem rerum*, quae nullius ſunt, quaeve dominum habere deſierunt, item *res hoſtium*: vid VINN. *in Comm. maj. ad* §. 11. *Inſt. de Rer. Div.* Hic tantum de *Venatione* ſive de *Occupatione ferarum*, quae & *Aucupium* & *Piſcationem* complectitur, dicendum duxi. Occupationis Diviſio.

§. III

De *Venatione* acturus, cujus in *venor*, verbi etymologiae, incertae admodum & lubricae, inſudare nolo. Operam certe ludere mihi videntur & apros in mari venari, qui, ut a κύων & ἄγειν Græci κυνηγεῖν dicunt; ſic Latinos a cane, vel κυνὶ, κ in V, abeunte, venari dixiſſe, contendant. Extra oleas quoque vagantur, qui *Venationis* verbum requirere ſolent a *venis terrae*, quas venatorum canes rimantur. Quod ſi id eſt, eo vocabulo tantum ferarum in terrae cavernis latentium indagatio & captura poſſit intelligi, cum tamen latius pateat, & *venari piſces* dixerint PLINIUS *Hiſt. nat. lib.* 18. *cap.* Venationis Notatio.

8.

8. & Plautus *in Rudente Act.* 4. *Sc.* 3. *V.* 31. aliique plures.

Succeſſu non minus infelici alii *Venationem* derivandam exiſtimant a *verto*; verto autem a Germanico *wenden*, quod fit in vertigine, turbine, procellis; hinc dicunt ſagaces illi (ſi Dîs placet), venaticos canes (in vernacula *Wind-honden*,) ſive a ſagacitate, ſive a velocitate, quod unice verum, ſive a vertigine, unde audiunt *vertagi*, quod huc & illuc vagentur. Haec *Vertagorum* adpellatio ſolo nititur Martialis loco *L. XIV. Epigr.* 200.

Non ſibi, ſed domino venatur Vertagus *acer,*
Illaeſum leporem qui tibi dente feret.

De quo loco in diverſas abeunt ſententias Viri Doctiſſimi. H. Turnebo *vertrahus* legendum videtur, veluti *Fertrahus*, a *fera trahenda* ad dominum: vel potius *vertragus*, ut *h* in *g* abierit, ut tragula a trahea. Cum Turnebo legerim *Vertragus*, ſed non a fera trahenda, ſed a voce Gothica, ut puto, quam vernacula lingua cuſtodivit, *weer draagen.* Ut Canis ſit, quem vocant *een Beſchutter*, qui a ferâ jam captâ ceteras canes arcet, illamque illaeſam a reliquorum morſibus domino refert. Itaque non *ſibi* venatur, ſed domino.

§. IV.

Venationis Definitio.

Quomodocumque tandem ſeſe res iſta habeat, (facile enim patimur ſuo quemque *genio frui*), ſuffi-

ſufficiat in praeſentiarum notaſſe, feras beſtias & volucres & piſces, quae mari & coelo & terra naſcuntur, ſimul atque ab aliquo captae fuerint, ſtatim illius eſſe incipere, quod enim ante nullius eſt, id naturali ratione occupanti conceditur: *ille* itaque *actus quo quis feras beſtias, volucres, vel piſces, vel animi vel utilitatis cauſa adprehendit, Venatio, Aucupium, Piſcatio* dicitur.

§. V.

Olim *Venatio* dividebatur potiſſimum, quod aut *arenarea* eſſet aut *ſaltuoſa*. Venationis Diviſio.

Arenarea, quando quis cum beſtiis depugnaturus in arenam intromittebatur: *l.* 8. §. 11. & 12. *D. de Poen.* & hi ſervi poenae efficiebantur aeque atque illi, qui vel ad beſtias damnabantur, vel ad gladium. *l.* 31. *eod.* quamquam melior eorum eſſet conditio, qui damnati ad Ludum Venatorium populi voluptatibus ſervabantur, ut diſcerent in Theatro cum beſtiis pugnare, inſtruerentur Pyrrhicarii Pyrrhicam (ad ſimulacrum pugnae Equeſtris, quae Troja dicitur) ſuſcipere, & lethales ictus perferre & non expaveſcere; at damnati ad beſtias protinus laniebantur & conſumebantur a feris, vel intra annum conſumendi erant, ut ait PAULUS *lib.* 5. *Sent. tit.* 17. hosque beſtiis ſubjectos & poenae ſervos vocat JCtus in *l.* 11. §. *ult. de Poen.* hanc tamen poenam planè ſuſtulit *Imp.* CONSTANTINUS in *l. Un. C. de Gladiat. pen. toll.* Sunt, qui putant, *arenaream* iſtam *Venationem*, quae Romanis tantopere placebat, Hiſpanorum feſti-

feſtivae pugnae cum tauris originem dediſſe. Alii hanc Gothis, alii Hiſpaniae indigenis, alii demum Afris Hiſpaniam invadentibus & magnam ejus partem ſatis diu tenentibus adſcribunt. Voyez *du combat des taureaux dans le Mercure Eſpagnol*; & *Relation du Voyage d'Eſpagne.*

§. VI.

Venationis Celebritas.

Saltuoſa Venatio eſt, qua ferae beſtiae capiuntur: quæ jam a longo tempore Viris maximè celebribus in deliciis fuit; ſed audio aliquos, veluti AGRIPPAM *in lib. de Vanit. Scient. cap.* 77. qui in Venationem invehuntur tanquam artem deteſtabilem, ſtudium vanum, certamen infelix, tantis laboribus atque vigiliis, de nocte ad noctem pugnare & ſaevire in beſtias, artem crudelem & totam tragicam, cujus voluptas eſt in morte, & ſanguine, quam ipſa refugere debet humanitas; verum riſu inepto res ineptior nulla eſt. Rectius SYMMACHUS *lib.* 5. *Ep.* 66. *ſuppetit plenam roboris valetudinem ferarum indago.* & CICERO de *Nat. Deor. lib.* II. *cap.* 63. *Canum vero tam fida cuſtodia, tamque amans dominorum adulatio, tantumque odium in externos, & tam incredibilis ad inveſtigandum ſagacitas narium, tanta alacritas in venando, quid ſignificat aliud, niſi ſe ad hominum commoditates eſſe natos? ibid. cap.* 64. *jam vero immanes & feras belluas nanciſcimur venando, ut & veſcamur iis & exerceamur in venando ad ſimilitudinem bellicae diſciplinae.* Junxiſſe Ciceroni *Horatium* juvabit *lib.* I. *Od.* I. *vs.* 25. *&c.* ita canentem.

—— *ma-*

—— —— manet ſub Jove frigido
Venator, tenerae conjugis immemor,
Seu viſa eſt catulis cerva fidelibus,
Seu rupit teretes Marſus aper plagas.

& *Lib.* III. *Od.* XXIV. *verſ.* 54, 55. Romanis exprobrantem quod

Neſcit equo rudis
Haerere ingenuus puer,
Venarique timet.

ita & Aſcanium laudat VIRGILIUS propter venationis exercitationem *Æneid.* IV. *verſ.* 156.

At puer Aſcanius mediis in vallibus acri
Gaudet equo: jamque hos curſu, jam præterit illos,
Spumantemque dari pecora inter inertia votis
Optat aprum, aut fulvum deſcendere monte leonem.

Quid haec aliter docent, niſi ex duro iſto vivendi genere & conſuetudine in ſilva dolores fortius perferendi robur oriri? Ita de Curo teſtatur XENOPH. in Κυροπαιδ. VIII. *pag.* 205. *C.* qui locus etiam eſt deſignatus a Lipſio ad TACITUM *Annal. lib.* II. *cap.* 2. *not.* 7. quod ſubditos: Τῆς πολεμικῆς ἕνεκα ἀσκήσεως ἐπὶ θήραν ἐξῆγεν, οὕσπερ ἀσκεῖν ταῦτα ᾤετο χρῆναι, ταύτην ἡγούμενος καὶ ὅλως ἀρίστην ἄσκησιν πολεμικῶν εἶναι καὶ ἱππικῆς δὲ ἀληθεστάτην, *Exercitationis bellicæ cauſa venatum educebat, quos in his exercendos arbitrabatur, quod venationem duceret tum bellicæ rei totius optimam exercitationem eſſe, tum eque-*

equeſtris longe veriſſimam. Eandem de Venatione fert ſententiam in Κυνηγ. *pag.* 974. *D.* & 995. *D.&c.* Videatur etiam J. Pollux *lib.* v. *Praef.* Ita etiam diſertiſſimus Plinius in *Paneg. Cap.* lxxxi. *Olim haec experientia juventutis, haec voluptas erat: his artibus futuri duces inbuebantur: certare cum fugacibus feris curſu, cum audacibus robore, cum callidis aſtu; nec mediocre pacis decus habebatur, ſubmota campis irruptio ferarum & obſidione quadam liberatus agreſtium labor.* Vid. Conringius *Diſſ. de Republ. antiq. Germ. Conringianorum tom.* 1. *pag.* 15. & *tom.* 2. *pag.* 1043.

Nimrod jam antiquiſſimis temporibus venationi incubuit, magna cum æqualium utilitate, adeoque eos ſibi devinxit, nam cum pauci eſſent homines, vagique & palantes, ſub dio plerumque degentes, aut in tabernaculis, ſine vallo & moenibus, quibus ſe tuerentur ab inſultibus ferarum, maximam gratiam apud eos inire debuit, qui ſeſe huic malo, longe lateque graſſanti opponere auſus eſt. Uti recte obſervavit Polubius *libr.* vi. *Hiſt. capit.* iv. *tom.* 1. *pag.* 633. Ὅταν ἀμύνῃ μέν τις πρὸ πάντων ἐν τοῖς δεινοῖς, ὑφίσηται δὲ καὶ μένῃ τὰς ἐπιφορὰς τῶν ἀλκιμωτάτων ζώων· Εἰκὸς μὲν τὸν τοιοῦτον ὑπὸ τοῦ πλήθους ἐπισημασίας τυγχάνειν εὐνοϊκῆς καὶ προστατικῆς. *Quando quis in periculis acriter pro omnibus propugnat, idemque feras valentiſſimas ſubſiſtit, & earum ſuſtinet impetus, non eſt dubitandum quin hunc adclamationibus proſequatur fauſtis multitudo, benevolum animum ſimul ſignificans, & patroni honorem ei deferens.*

Quantum huic incaluerint exercitio populo-

pulorum Reges & Principes, quales fuerint Medi, Perſae, Parti & Armenii, videre eſt apud CORN. NEPOTEM *in Vita Alcibiadis cap.* II. confer. JUSTINUS *lib.* XXXVII. *cap.* 2. *&* *lib.* XLI. *cap.* 3. & SUETON. *in Calig. cap.* 5. Curus certe Perſarum Rex venatum impenſè adamabat, ut teſtis eſt XENOPHON in Κυροπαιδείᾳ & Parthos teſtatur JUSTINUS *loc. cit.* carne non niſi venatibus quæſitâ veſci. Vononem, de gente licet Arſacidarum celebri, apud Auguſtum educatum Regem acceptum adſpernati fuerunt Parthi, alioque ex orbe Regem ſibi petierunt, hac potiſſimum de cauſa, quod diverſus eſſet a Majorum inſtitutis, raro venatu, ſegni equorum cura. Vid. TACIT. *Ann. lib.* 2. *cap.* 1, 2, & 56. De Bajazete Turcarum Imperatore legimus apud LAONICUM CHALCOCONDULAM (*b*) *libro* 3. *prope finem*, eum habuiſſe ſeptem millia virorum, qui accipitres curarent, atque aluiſſe ſex millia canum: cui captivo quum hoc exprobraret Themires, qui eum devicerat, huic ille ferociter inſtar alterius Pori Indiae Regis repoſuiſſe dicitur haec verba: Σοὶ μὲν τῷ Σκύθῃ, ληστῇ ἔτι ὄντι, καὶ ταύτην ἐπιτηδεύοντι τὴν τέχνην, οὐ πάνυ τοιαῦν προσήκει ἄγρας οὐδὲ κυνηγεσίων, ἐμοὶ δὲ ἐς τοῦτο τε γεννηθέντι καὶ τραφέντι καὶ τετραμμένῳ τοῦ Ἀμυράτεω, τοῦ Ὀρχάνεω βασιλέων παιδὶ, μέτεστιν καὶ κυνῶν καὶ ἱεράκων φιλοτιμίας· *lib. III. pag.* 105. *edit.* 1615. *Mihi qui ſum natus & edu-*

(*b*) Cujus hiſtoriarum de origine ac rebus geſtis Turcarum libri X. exſtant, Conrado Clauſero interprete, Coloniae Anno 1615. atque ex editione optima Caroli Annibalis Fabrotti Pariſiis 1650. in fol.

educatus ab Amurathe Orchanis filio; *qui ambo Reges exſtitere*, *congruit canum & accipitrum ſtudium*, *non item tibi Scutae latroni & latrociniis adſueto*. Multos etiam fuiſſe viros probos & pios, qui Venationi admodum dediti fuerunt, nemo, qui hiſtorias vel a limine ſalutavit, dubitabit unquam; certe jam in Veteri Foedere celebrium Venatorum occurrere veſtigia, teſtis eſt MERULA *in zyn tract. van de Wilderniſſe*, qui eorum integrum catalogum exhibet in capite, cui inſcripſit *van den Oorſprong des Jagts*, *en voorts eene aanteykeninge van veele beroemde Jaagers*, ad quem B. L. ne actum agam, ablego. confer. W. GOEREE *Joodſche Oudheeden 2. deel pag.* 1139.

§. VII.

Venatorum Numina &c.

Quanti etiam Venationem jam olim fecerint, vel inde patet, quod Venationi certa ſua Numina, certos ordines adſcripſerint, eamque Apollinis & Dianae inventum dixerint. XENOPH. in Κυνηγ. *pag.* 972. *D.* In Graecia Venatoribus ἰδίως culta fuit Diana Ἀγροτέρα, ut Λιμνάτις Piſcatoribus. Vide doctiſſ. HEINSIUM ad *Ovidii Metam. L. V. vs.* 48. & TH. MUNCKERUM ad *Anton. Lib. Metam. Cap. IV.*

Jure Romano Venatorum quoque Tutelaris Diana, Lucifera die noctuque, ideo Lunula & taedis inſtructa, deinde perpetua cultrix Virginitatis ad ſervandum Venatoribus robur. In hanc & in Apollinem preces fuſae & facta ſupplicatio ante Venatum; huic a Venatoribus facta ſacrificia, & ſoluti Venatorii *cenſus*.

Ita definitè id praecipit XENOPHON *in* Κυνη-

γετ.

γετ. *pag.* 984. *D.* Venatoribus, ne illotis manibus tractarent rem Venatoriam inſalutatis Apolline & Diana, inde VIRGILIUS *lib.* 9. *Æneid. V.* 403.

Tu Dea, tu praeſens noſtro ſuccurre labori
ASTRORUM *Decus & Nemorum* LATONIA
cuſtos.

Quod de cenſibus Venatoriis diximus, teſtatur ARRIANUS *de Venatione cap.* 33. Dianae Venatrici Sacra facienda ſunt ante Venatum; poſt Venationem, ex voto peractam, offerendae ferarum captarum primitiae, earumque partes ſuſpendendae. Hoc ſi neglexiſſent, κορυβαντιασμὸν inmittere putabatur. Vide eximia eruditione refertam ſummi HEMSTERHUSII notam ad *Pollucis On. L. IX. pag.* 982 & 983. ubi plura huc facientia. Canum venaticorum curam Dianae quoque fuiſſe demandatam *Callimachus* teſtatur *Il. in hymno Dian. v.* 17. Adde VIRGIL. AEN. *L. VI. v.* 25. Hinc Deae etiam dicatos mactatosque docet litteratiſſimus JCtus OTTO *de Diis Vialibus cap.* 6. *pag.* 92. Confer. EZECH. SPANHEM. *in not. ad Callimach. loc. citat.* Huic etiam Dianae canes venatici ſunt dicati ad curandum & agitandum eos. Huic commendatae viae & invia loca; portae & portus, montes pontesque, ſylvae & campi, CALLIMACH. *in Dianam v.* 38.

Καὶ μέσῳ ἀγυιαῖς
Ἔσσῃ καὶ λιμένεσσιν ἐπίσκοπος.

Sed & viis
Praeeris & portubus inſpectrix.

ibi SPANHEM. nec non *v.* 259.

Germanico Jure eoque Sacro Venatorum Tutelares crediti olim forte EUSTATIUS vel EUSTACHIUS Militum & Venatorum Magiſter paganus primum, deinde oſtento ſigno Chriſti cruci adfixi, inter cervina cornua Chriſtianus Martur, uti multis fabulatur NICEPHORUS CALLISTUS *lib.* 3. *cap.* 29. confer. BARONIUS *in Marturologio ſuo*, SURIUS & SIMON METAPHRASTES; ſed narrationem merito in dubium vocat BASNAGIUS *ad Annum* 120. Eadem fere narratio occurrit in Sancto HUBERTO Leodienſium primo Epiſcopo & in ſilva Arduenna adſiduo Venatore, quam modo de Sancto EUSTATIO audivimus; ſcilicet Chriſti crucifixi ſimulacrum ipſi inter cornua cervina apparuiſſe, unde Pontificiorum Sacrorum cultoribus creditum eſt eum, inter Divos relatum, Venatorem inſtar *Apollinis Chriſtiani* venatoribus patrocinia praeſtare; quum vero anno CIↃCCCCXLIV. Dux Juliacenſis GERARDUS eodem die 3. Novembris, qui Sancto Huberto ſacer eſt, reportaſſet inſignem victoriam, inſtituit generali edicto, ut deinceps Sancti Huberti dies eſſet feriatus omni aevo in Juliacenſi Principatu. Addunt alii inſtitutum tunc fuiſſe Venatorium ordinem, tum quod Sanctus Hubertus egregius olim Venator, tum quod Juliacenſis Dux ſcriptus S. R. I. *Venatorum Magiſter* Auguſtalibus Codicillis.

Hunc

Hunc ordinem deſuetudine deinde neglectum atque ſublatum inſtauravit *Palatinus Elector* JOHANNES GULIELMUS, & etiamnum Germaniae Venatores hunc Sancti Huberti diem ſummo colunt ſtudio; & inter reliquos ſereniſſimus Elector & Archi-Episcopus Colonienſis, uti nos Ephemerides publicae anni proximè elapſi edocuerunt. Haec de Venationis laude poſſent ſufficere, ſed addam ipſum PLINIUM, ſummum elegantiorum litterarum fautorem, venatum quam maximè adamaſſe, uti teſtatur *lib.* 1. *Ep.* 6. Ubi in fine, Amiciſſimo ſuo Tacito ſcribit: *Experieris non* DIANAM *magis montibus quam* MINERVAM *inerrare.* Idem de TRAJANO optimo Principe & Venatore diſſerit in Panegyrico *cap.* 81. *Inſtar refectionis exiſtimas mutationem laboris; quae enim remiſſio tibi, niſi luſtrare ſaltus, excutere cubilibus feras, ſuperare immenſa montium juga, horrentibus ſcopulis gradum inferre, nullius veſtigio adjutum, inter haec pia mente occurſare Numinibus* (*d*). De Hadriano narrat DION. *Hiſtoriar. Rom. lib.* 69. *pag.* 792. καὶ πόλιν ἐν τῇ Μυσίᾳ οἰκίσας Ἀδριανοῦ θήρας αὐτὴν ὠνόμασεν. Οὐ μέντοι τι παρὰ τοῦτ᾽ ἄπρακτον τῶν τῇ ἀρχῇ προσηκόντων κατέλιπε· id eſt, *Urbem Myſiae, quo Coloniam deduxit,*

(*d*) Tantum abeſt, ut haec ſummis Trajani laudibus adſcribam, vel *Dioni Chryſoſtomo Oratione tertia apud Briſſonium de Regno Perſarum lib.* 1. *pag.* 109. Principibus Venandi ſtudium, ut purpurae aptè conveniens, commendanti, adſentiar, ut potius arbitrer modum in rebus adhibendum eſſe, ne Reipublicae quid detrimenti inde accedat. Antiochus ſtudio proſequendi feram aliquam ab amicis & ſervis aberrans, in tugurio ci-

 bum

duxit, *Hadriani venationes appellavit. Nunquam tamen hujus rei cauſa ea, quae ad principatum ſpectabant, praetermiſit*. Qui etiam equo venatorio Boriſthcni aedificavit monumentum, Auctore eodem, erexitque columnam, inſcripto Egigrammate, quod & Graece & Latine exhibent CASAUBONUS & SALMASIUS *ad Spartiani Hadrianum cap*. 20. confer. PITHOEUS *Epigr. veter. pag*. 121. De Gordianis vid. CAPITOLINUS *in Gordianis tribus cap*. 3. & 33. De Probo Imp. VOPISCUS *cap*. 19.

Germanorum vitam omni aevo in Venationibus atque ſtudiis militaribus conſtitiſſe inter omnes in confeſſo eſt; hinc a MANTUANO deſcribuntur ut gens

—— Adſueta per Alpes
Frigora agens, certare urſis, nive candida ſemper
Per juga veloces curſu praevertere cervos.

Ita etiam JULIUS CAESAR *de Bell. Gall. lib*. 6. *cap*. 21. ait: *Vita omnis in Venationibus atque in ſtudiis rei militaris conſiſtit*. Et de Suevis *lib*. 4. *cap*. 1. *Multum ſunt in Venationibus*, poſtquam de Venatu bovis, cervi figuram habentis, & urſorum in Hercinia ſilva egit, addit: *boc in la-*

bum ignotus ſumens, nimium venandi ſtudium a ruſtico, ut rebus regni admodum noxium, Regi vitio verti inaudivit. Vid. PLUTARCHUS *in Apophteg. pag*. 40. Aurea ſunt in *Conſtitutione* HONORII & THEODOSII IMPP. (*in Cod. Theodoſ. lib*. 15. *tit*. 11.) *ſalus noſtrarum Provincialium noſtrae ſaluti neceſſario praeponatur*.

Labore indurant adoleſcentes, atque hoc genere Venationis exercentur. De Fennis, per quos Lapones aliqui intelligendos putant. TACIT. *de Mor. German. cap.* 46. ſcribit: *idemque venatus viros pariter ac faeminas alit.*

CAPUT SECUNDUM.

De his, quibus ſecundum Jus Naturae, conſuetudines & privilegia venari licet.

§. I.

Videor mihi jam ſatis dixiſſe de eo, quid proprie ſit *Venatio*, *Occupatio ſcilicet ferarum quadrupedum*, a qua differt *Aucupium*, quod eſt *occupatio avium ferarum* & *piſcatio*, quae eſt *occupatio piſcium*. Diſpiciendum reſtat, *quinam naturâ venari poſſint.* **Quibus Naturaliter competat venandi jus.**

Venatio itaque naturâ competit omnibus, qui ad dominium adquirendum ſunt habiles, nam ferae beſtiae & volucres & piſces & omnia animalia, quae coelo & terra & mari naſcuntur, ſimul atque ab aliquo capta fuerint, Jure Naturae ſtatim illius eſſe incipiunt, quod enim antea nullius eſt, id naturali ratione occupanti conceditur.

Quidquid autem quis ceperit, tamdiu ejus eſſe intelligitur, donec ab eo cuſtodia coërcetur; cum vero illam evaſerit, & in naturalem libertatem ſe vindicaverit, illius eſſe deſinit, & ruiſus fit occupantis. Naturalem autem libertatem recipere intelligitur, quum vel oculos effugerit, vel ita ſit in conſpectu, ut difficilis ejus ſit perſecutio: hoc pacto ratiocinatur IMP. JUSTINIANUS rectiſſime in *Aureo Inſtitutionum libello* §. 12. *de Rer. Div.* Conf. CUJACIUS *lib.* 4. *Obſ. cap.* 2.

§. II.

Cuivis mortalium. Per *occupationem* itaque, quae eſt *adprehenſio rei nullius animo eam ſibi habendi*, adquiruntur ferae beſtiae, naturali ratione omnibus Jus piſcandi atque venandi, quantum ad uſum innoxium ſufficit, integrum relinquente; hinc Griphus piſcator apud PLAUTUM *Rudente Act.* 4. *Sc.* 3. *verſ.* 46. *Meum, quod rete, atque hami nacti ſunt, meum potiſſimum eſt.* Et Quinctilianus in Declamatione eleganti, quae inſcribitur *Apes Pauperis.* (*e*) *Multa, quae libera fuerunt, tranſeunt in jus occupantium, ſicuti Venatio & Aucupatio* (*f*). *Nam ut caetera Animalia hominum cauſa finxerit Providentia, quod omnibus naſcitur induſtriae praemium, quid enim non*

(*e*) *Eſt* declamatio 13. pag. 281. Editionis Burmanni.

(*f*) An autem hic *Occupatio* pro *Aucupatione* legi debeat, vide apud BURMANNUM *in Not. ad h. l.*

non liberum natura genuit? Confer. HUG. GROT. *de Jure Belli ac Pacis lib. 2. cap. 2. §. 5. & cap. 8. pr.*

§. III.

Eadem Hebraeorum fuit ſententia, qui libero Venandi jure uſi ſunt. Vid SELDENUS *de Jur. Nat. & Gent. Secundum Doctrinam Hebraeorum lib. 6. cap. 4.* Quin & apud Hiſpanos id hodie uſu venire, teſtatur HUBERTUS LEODIUS *in Ann. de vita ac rebus geſtis Frederici II. Electoris Palatini*; ut & apud Habeſſinos JOBUS LUDOLFUS *hiſt. Aethiop. lib. 2. cap. 9. n. 22.* (g). Ubi ſequentia habentur: *Summus Belli Paciſque arbiter eſt Aethiopiae Rex; Venationem libenter etiam omnibus indulget, quum tot ſunt ſaevae beſtiae per invios ſaltus & altiſſimos montes ſparſae, ut illas capere atque indagare periculoſiſſimum ſit ac moleſtiſſimum; ita principale in aliis regionibus oblectamentum ruſticis hic nocumento non eſt.* Etiam apud pleraſque Gentes.

Etiam in Hungaria Jus Venandi cuique competit; PALAIRET *Introduction a la Geographie moderne tom. 2. pag. 648.* Ubi ait, *il y a une ſi grande quantité de gibier gros & petit, qu'on eſt*

(g) Doctus ille liber prodiit hoc titulo: *Sciagraphia hiſtoriae Aethiopicae, ſive Regni Abeſſinorum, quod vulgo perperam Johannis Presbyteri vocatur,* Jenae 1676. *in* 4. quam prodromum voluit majoris operis poſtea ab eodem Auctore edendi, quod prodiit Francofurti ad Moenum 1681 *in fol.* ſub hoc titulo, *Hiſtoria Aethiopica ſive brevis & ſuccincta Regni Abeſſinorum deſcriptio.*

eſt obligé pour prevenir le degat, qu'il feroit, de permettre a tout le monde de Chaſſer.

§. IV.

Naturalis tamen illa libertas Jure Civili poteſt circumſcribi.

Illud autem Jus Naturae, quod permittit Venationem omnibus, qui ad dominium adquirendum ſunt habiles, non ita eſt comparatum, ut mutari omnino nequeat, nam ſicuti libertas naturalis Jure Civili poteſt circumſcribi, ita vel Leges vel mores Gentium hoc jus ſubegerunt ſecundum cujuſcumque Regionis indolem, ita ut ne in flumine quidem publico piſcari vel in agris libere venari ubivis liceat; quamvis paſſim circa ea animantia propter nimiam diritatem & ferocitatem ſocietati humanae metuendum eſſet, ut ſunt Apri (quamvis & hodie conviviis epuliſque ceſſerunt) Urſi, Lupi, Vulpes, Leones, jus commune maxima ſui parte remanſiſſe conſtat. Vid. JOHN. STUMFIUS *Chronic. Helvet. Lib.* 9. *Cap.* 16. Exſtat quoque hac de re ſpecialis conſtitutio 2. *Feud. tit.* 27. §. *Si quis ruſticus Verſ. Nemo.* Ubi habetur: *Nemo retia ſua aut laqueos aut alia quaelibet inſtrumenta ad capiendas venationes tendat, niſi ad Urſos, Apros vel Lupos capiendos.* Principes itaque multis in regionibus hoc venandi jus inter Regalia retinuerunt, idque ab iis certis quibusdam perſonis conceſſum eſt. De Hebraeis, Hiſpanis, Abuſſinis aliiſque gentibus, apud quas venandi jus commune eſt, ſupra vidimus; adeoque neceſſe haud erit, ut iſtis inmoremur: brevi luſtremus illas Gentes, quae circa venandi jura privas leges tule-

tulerunt, & ſic tandem in Hollandiam noſtram delatis, quid ibi de Venatione cautum ſit, erit examinandum. Quanta autem hujus Juris Naturalis mutatio, quam diverſa rerum facies ſeſe offerat, illi norunt, quibus in omnium Europaearum Gentium mores & conſuetudines oculos ac mentem conjicere vacat.

§. V.

Apud Quirites etiam poſt introducta dominia Venatio manſit communis *L.* 14. *D. de acq. rer. dom.* & §. 12. *Inſt. de Rer. Div.* Coepit interea aliquod ferarum genus Romanorum Imperatoribus ad theatralem & ludicram Venationem (quam interdum in circo & urbis regionibus edebant) reponi. Vid. SUET. *in Caeſ. cap.* 10. & *in Ner. Claud. cap.* 4. & TREB. POLLIO *in Galienis duobus cap.* 3. nec non CAPITOLINUS *in Maximo & Balbino cap.* 8. *pag.* 149. Praecipue hoc obtinebat in Leonibus quos iſto tempore nec voluptatis cauſa venandi nec venumdandi, ſed tantum occidendi licentia erat data. *Vid. Conſtit. Honorii & Theodoſii Impp. in Cod. Theod. lib.* 15. *tit.* 11. *tom.* 5. *pag. mihi* 444. ibique *Doctiſſimus* GOTHOFREDUS: junge *Unic. Cod. Juſtin. de Venatione ferarum.* Jus venandi apud Quirites.

§. VI.

Apud priſcos Aegupti populos Regum Procuratores ejus generis fiſco adſeruiſſe & vindicaſſe, teſtis eſt STRABO, quem laudat GROTIUS Apud Aeguptios.

TIUS *de Jure Bell. ac Pac. lib.* 2. *Cap.* 18. §. 5. legi omnino meretur BARBEYR. *in Not. Gall. ad h. l.*

§. VII.

Apud antiquam Germanorum Gentem.

De Antiqua Germanorum Gente ita GROTIUS: *quum principibus*, inquit, *ac Regibus bona quaedam eſſent adſignanda, unde dignitatem ſuam ſuſtinerent, ſapienter exiſtimarunt Germani, ab illis rebus eſſe incipiendum, quae ſine damno cujusquam tribui poſſunt, cujusmodi ſunt res omnes, quae in nullius dominium pervenerunt.* Vid. GROTIUS *de Jur. Bell. ac Pac. loc. cit.* Ex quo loco ſi conferantur cum iis, quae habet PAULUS HACHENBERG *in Germania media. diſſ.* 6. §. 15. *pag.* 218 & 219. (*b*). adparebit plebem nullas in Venatione habuiſſe partes, quae unicè agriculturae, in quantum in Germania moris erat, armentorumque curae vacabat, & mercimoniis, a quo ultimo nobiles plane abſtinere debebant. Vid. JOHAN. CHRISTOF. SCHULTZII Jcti *Friſii tractac. jurid. ad L. III. Cod. de commerc. & mercat.* prodiit hic liber Franequerae anno 1753.

§. VIII.

A Venatus exercitio nonnulli excluduntur.

Reliqui vero ſubditi illis in terris, ubi Venatio

(*b*) Fuit ille Caroli Palatini primum Ephorus, dein Conſiliarius, Vir elegantioribus litteris perpolitus, cujus rei fidem faciunt ejus *Germania Media*, & *liber de Originibus Suecorum & Germanorum.*

natio eſt penes τὸ κύριον habentem, a venatus exercitio excluduntur; quibusdam in regionibus nonnulli ob ſingularem aliquam qualitatem moralem ab hoc removentur jure, ut Clerici. Vid *Capitulum Ludovici Imp. in Cod.* LINDENBROGII *tit.* 43. *pag.* 1163. *Venationem quoque ferarum vel avium minime ſectentur.* Nec non *in Capitulo* CAROLI CALVI *cap.* 9. exſtat: *Venationem quoque nullus tam ſacri ordinis exercere praeſumat.* Apud BALUZIUM *in Kapitularibus Regum Francorum tom.* 1. *Columm.* 241. & 244. habetur: *Ut Epiſcopi & Abbates & Abbatiſſae cuplas canum non habeant, nec falcones, nec accipitres, nec jaculatores.* Idem ipſis prohibetur in *formula Reform. Caeſar. Majeſt.* apud GOLDASTUM *tit.* 2. *Conſtit.* §. 7 *pag.* 336. *cap.* 1 & 2. *de Clerico Venatore* nec non in *Declaratione Epiſcopi Ultrajectini*, quae exſtat apud MERULAM *tract. van de Wilderniſſe lib.* 1. *tit.* 2. *cap.* 1. *pag. mihi* 41. conf. PANCIROLLUS *rer. mem. lib.* 11. *tit.* 23. qui eſt *de aucupio, quod cum Accipitre, Niſo, Falcone & aliis avibus peragitur.* Interdicta vero ipſis tantum Venatio clamoſa, unde piſcari iis licitum, & neceſſitatis ergo, ad levandam famen aut ad reſtaurandam valetudinem aliquid clamoſae indulgeri poteſt; nam Leges etiam Dei quamdam habent tacitam exceptionem ſummae neceſſitatis. ὁ πάνυ *de Jur. Bel. ac Pac. lib.* 1. *cap.* 4. §. 7.

§. IX.

Verum ne diutius verſemur in aliena Republi- **Apud Belgas.**

blica; in patriam jam revertemur poſtliminio, victuri,

Quid domibus noſtris pravi rectique geratur.

In Hollandia jus venandi primum fuit penes Comites (*i*), qui aliquibus etiam foreſta, in quibus venationem exercere poſſent, nec non munera ex ſuis ſilvis donare conſueverant, uti V. G. ex Silva Harlemenſi cervum Caſtellano arcis Leidenſis, etiam quibusdam cuniculos ſingulis annis datos eſſe conſtat, unde etiam tractu temporis Academiae noſtrae Profeſſoribus, quæ donatio poſtea commutata in *Konyne geld.* Hodie eſt penes ordines a quibus generaliter jura tum Piſcationum tum Venatio-

(*i*) Het is allezints waarſchynelyk, dat het regt van de Jagt oudtyds, als een *Regaal* is aangemerkt geworden, en dat aan Graav Floris, als Heer van 't Land, naa het voorbeeld van andere Landen, heeft toegekomen; het zy dat het de Graven door de Keyſers was toegeſtaan, gelyk het de Biſſchoppen van Utrecht in Drenth, en waarſchynelyk ook in een gedeelte van Friesland, door verſcheide brieven, die by HEDA *in Baldrico pag.* 84. en *in Aufrido pag.* 101. en den Heer FR. VAN MIERIS *groot Charterb. I. deel pag.* 41 & 42. te vinden zyn, gegeven is, het zy dat het door de Landzaat zelve dus begreepen was. Altans het is zeeker, dat dit recht, reeds in vroegere tyden, en in veele Landen, als iets byſonders by de Princen is gebruikt —— waar by komt, dat CLAAS KOLYN *en Graav* DIEDERIK *de III. en IV. pag.* 260. *en* 273. getuigt, dat het recht van Jagen en Viſſchen alleen door de Graaven geoeffend wierd, en uyt de *Chora a Florentio, Tutore Holl. Zee-*

tionum, tum Aucupiorum multis modis ratione perſonarum, locorum, temporum, modi, inſtrumentorum &c. anguſtioribus cancellis coarctata ſunt. Etiam venandi jus eſt penes Gubernatorem, uti patet ex iis, quae habet JAN WAGENAAR *Vaderl. Hiſt. tom.* 8. *lib.* 29. §. 10. *pag.* 63. & *reſol. van Holland* 3. *Nov.* 1585. *bl.* 687. qui & illud ſolet aliis concedere, ut adparebit ex *Documento* huic Diſſertationi ſubnexo 17. *Octobris Anni* 1675. *Anno* 1749. apud Groninganos cautum, *dat aldaar een Jagt gerigt zou worden aangeſteld door den Erff-Stadhouder, die altyd Opperhoutveſter zyn zou, en den Lieutenant Houtveſter en ſes Meeſterknaapen kieſen. Vaderl. hiſt.* 20. *deel pag.* 331.

De Venatione per Hollandiam inſtituenda ra-

Zeelandenſibus conceſſa 13. *Novemb.* 1290. *Art.* 34, 46. *en* 101 (*in de Latyn. overſet.*) & *Art.* 50 *en* 61. *in de Nederd. Amſter. druk van* 1752. *en de* 126 *en* 127. *art. by den Heer* FR. VAN MIERIS *groot Charterboek* 1 *deel pag.* 522. blykt, datter reeds in zeer vroegere tyden boeten waren geſteld, op het vangen en vernielen van 't Wild, het dooden van Haazen, Konynen, Patryzen, en het wegneemen van Zwaanen en derzelver eyeren, zonder des Graven en Heeren verlof. —— Ondertuſſchen zyn de wetten en Placcaten zoo in voorgaande als latere tyden in de geſteldheeden der byſondere Provincien daar omtrent zoo verſchillende geweeſt, en verſchillen als nog zoo zeer, datter geen ander gevolg uyt kan getrocken worden, dan dat de *Jacht* aleer als een *Regaal* is aangemerkt. ſunt verba ampl. S. H. VAN IDSINGA *Staatsregt der vereenigde Nederlanden I. deel* 2. *verd.* 7. *hoofdſt. pag.* 211.

ratio peti poteſt ex multis *Placitis Ordinum Hollandiae vol.* 1. *Placit. Holl. a pag.* 1315. *ad* 1430. *vol.* 2. *pag.* 2887. & *vol.* 3. *a pag.* 608. *ad* 628. & *paſſim*, quorum catalogum exhibet cit. MERULA *in zyn tract. van de Wilderniſſe ubivis.* Celſiſſimus Arauſionenſis Princeps 3. Auguſti 1750. rei Venaticae pleniſſimè proſpexit, & ſuo noviſſimo edicto praecedentia Ordinum Placita confirmavit & ampliavit.

§. X.

Unde Principi hoc venandi jus conpetat.

Sed antequam pergam in ulteriore examine eorum, quae hic in Hollandia circa Venationem obtinent, haud incongruum erit inquirere, undenam illi, penes quem eſt ſumma poteſtas, conpetat jus Venationem ſibi ſoli vindicandi, atque alios ab ea excludendi; facile mihi B. L. hanc παρέκβασιν ignoſcet, de utilitate ejus quaeſtionis perſuaſus.

A multis itaque in dubium vocatur, utrum Principes jure ſuo ſubditis venationibus interdicere queant, eo quod, ut antea demonſtravimus, Jure Naturali unicuique liceat venari, quod & confirmat §. 11. *Inſt. de Jur. Nat. Gent. & Civ.* & §. 1. *Inſt. de Jur. Perſ.* Alii id ἀδιαφόρως Principi tribuunt, eo quod Venatio, Aucupium & ſimilia ſint quidem Juris Naturalis permiſſivi, non vero poſitivi; non enim ſunt imperata a Natura, ſed ſic comparata, ut arbitrium ſervandi & mutandi hominibus ſit relictum, uti obſervat *Doctiſſimus* GRONOVIUS *in Nota* 15. *ad Grotium de Jur. Bell.*

ac

ac Pac. lib. 2. *cap.* 8. §. 5. add. *Lex 6. de Juſt. & Jur.*

Nonnullis tamen, quaſi medium inter utrumque inveniſſent, placuit, jura venandi a Principe limitari quidem poſſe, adhibita tamen moderatione loci, temporis & perſonarum, de quibus vid. FACHIN. *lib.* 1. *controv. cap.* 1. & S. VAN LEEUWEN *Cenſ. for. lib.* 2. *cap.* 3. *n.* 9. confer. PUFFEND. *de Jur. Nat. & Gent. lib.* 4. *cap.* 6.

Quod itaque ad hanc rem pertinet, veram & genuinam cauſam eruendam eſſe cenſeo, vel exinde, quod Principis ſit curare, ne quid Reſpublica detrimenti capiat, quod certe eveniret, ſi ſingulis, nullo habito delectu, Venatio concederetur, tunc enim cives a negotiis, Agricolae ab agris, Venationis ergo nonnunquam avocarentur, ſicque otioſo hoc vitae genere magnum Reipublicae detrimentum adferretur; vel rationem deducere poſſumus, partim ex ipſorum Principum poteſtate, partim ex ipſarum Gentium conſenſu, quas venandi jura in compenſationem curarum & adminiſtrationis Reipublicae in manus Principis ultra reſignaſſe credibile eſt; cauſae etenim nihil video, cur inter homines ita convenire non potuerit, ut iis in rebus, quae nondum occupatae & adhuc communes erant, communio illa ceſſaret, ac proinde res ejusmodi cederent ei, quem univerſitas hoc beneficio beare vellet. Quid hoc aliud erat, quam favori pro ſe introducto renuntiare, quod nuſpiam prohibitum ſecundum vulgatiſſimum Juris axioma, quod exſtat in *Lege Pen. Cod. de Pact.*

& *in Nov.* 136. *cap.* 1. Quod ſi populus poſſit jus ſe regendi alienare, uti late demonſtravit GROTIUS *de Jure Bell. ac Pac. lib.* 1. *cap.* 3. §. 8. ſane multo magis poteſt jus in ſingulas res alteri cedere: accedit, ut cum Theuderico Gothorum Rege, apud CASSIODORUM IV. 34. loquar, *quod non ſit cupiditas poſſidere, quae nullus ſe dominus ingemiſcat amiſiſſe*, quia ſine damno perdit, qui propria non amittit. confer. GROTIUS *de Jur. Bel. & Pac. lib.* 2. *cap.* 1. Unde Germaniae populi theſauros & alia ἀδέσποτα addixerunt Principi, atque id nunc commune eſt, ac quaſi Jus Gentium, nam & in Germania, & Gallia, & Anglia, & Hiſpania, & in Dania id obſervatur. Vid. *Speculum Saxonicum cap.* 35. & *Conſtitutiones* FRIDERICI *in Sicilia lib.* 1. *tit.* 58. & 103. & apud LINDENBROGIUM (idem Gothis mos, ut ex CASSIODORO patet).

§. XI.

Venatio ad Regalia pertinet.

Hiſce poſitis, ultro ſeſe offert celebris illa quaeſtio, Venatione ad *Regalia* pertineat, an vero ſecus. Mirum in modum ſententiarum divortiis digladiantur D. D. ita ut *Comici Terentii* illud obtineat

Quot homines tot ſententiae, in ſuum cuique mos.

in *Phormione Act.* 2. *Sc.* 3. Sunt Juris Interpretes, qui Venationem ex numero regalium remo-

removerunt penitus, ut *Decius*, *Tiraquellus*, *Weſenbecius*, *Bocerus*, *Vultejus* aliique. Dantur alii, qui contenderint ſummo opere eam non ſpectare ad *Regalia majora*; alii qui doceant, quod Venatio nequidem ad *minuſcula Regalia* pertineat, quod ad jus commune, ſed tantum ex generali ferme totius Germaniae conſuetudine. Vid. SIXTINUS *de Regal. lib.* 2. *cap.* 18. *n.* 31. & 44. Illi, qui Venationem ad Regalia referre timent, haeſitationis ſuae hanc adducunt cauſam, quod 2. *Feud.* 56. nullum inter Regalia habeat locum, ſed haec quidem ratio valde infirmo nititur talo, quum *loc. cit.* non omnia enarrentur Regalia; ſed tantum ea, quae Frederico Babaroſſae ab Italis reſtituta erant, ut ex Gunthero, Abbate Uſpergenſi & Radevico monet CUJAC. *ad Cap. Unic. quae ſunt Regalia tom.* 3. *pag. mihi* 744. Putem ego Regalia commode in tres claſſes poſſe dividi, ex qua diviſione ſtatim res, ſaltem quod ad Venationem extra omnem dubitationis aleam ponetur.

Dividi poſſe cenſeam itaque Regalia.

Primo in *Eſſentialia* ſeu *Maxima*.

Deinde in *Majora*.

Poſtremo in *Minora* ſeu *Accidentalia*.

Eſſentialia ſeu *Maxima* ſunt, quae adeo Principi ſummo inhaerent, ut ſalva ejus Majeſtate ab eo avelli non poſſint, quippe ei in ſignum ſupremae Poteſtatis ad Reipublicae dignitatem & utilitatem inſtituendam competentia: huc refero *Jus Belli ac Pacis*, *Fœderis*, *Legationis*, *jus Fiſci*, *jurisdictionem ſummam in cauſis civilibus ac criminalibus*, *jus Magiſtra-*

giſtratus & judicia conſtituendi, comitia indicendi; jus ſupremum circa religionem id eſt cultum Dei publicum & ceremonias, antiſtites ordinandi peregrinamque admittendi (*k*), ita tamen ut nullius conſcientiae vis inferatur (*l*), *jus admittendi extraneos & Judaeos* (*m*), *jus ſubditos alibi degentes evocandi* (*n*), *nundinas ordinandi, univerſitates & Academias condendi, ſtatuta & conſuetudines Opificiorum confirmandi, circa connubia jure divino diſerte non prohibita diſpenſandi* (*o*), *privilegia, azula & veniam delicti concedendi, dignitatibus alios ornandi* (*p*), *rerum propriarum uſum*

(*k*) v. BYNKERSHOEK opuſculum de *cultu religionis peregrinae.*

(*l*) Conſule JCti ſummi GERARDI NOODT Diſſertationem egregiam *de Religione ab Imperio Jure Gentium libera.* & *Hollantſche Conſultat.* 3. *deel.* 2. *ſtuk. pag.* 614. *cum ſeqq.*

(*m*) v. J. H. JUNGII, quem honoris cauſa nomino, *tract. jur. publ. de jure recipiendi Judaeos cum generatim tum ſpeciatim in terris Brunsvico-Lunenburgicis. Gottingae Ao.* 1741. *in* 4to. V. *reſol.* 12. *Jul.* 1657. *in de reſolutien van conſideratie ten tyde van den Heer Johan de Wit genomen p. m.* 372. & ampl. van BYNKERSHOEK *in quaeſt. jur. publ. lib.* 2. *cap.* 20. *pag. m.* 337. nec non J. WAGENAAR *Vaderl. Hiſt.* 8. *deel, pag.* 61. *v.* 17.

(*n*) Quicquid hujus argumenti eſt, data opera excuſſit amicus meus DIONYSIUS ARMAND in Diſſertatione ſua inaugurali *de in jus vocando* & *potiſſimum de jure Brabantis conceſſo de non evocando ex aurea Bulla Caroli IV. Imp. habita Lugd. Batav. ad d.* 6. *Julii* 1759.

(*o*) Vid. GEORG. HENR. AYRERI comment. de hoc argumento Gottingae 1742.

(*p*) Inſignis hanc in rem exſtat Charta a. 1251. apud

uſum vel limitandi vel prohibendi (*q*), *jus ſubdito quaeſitum in rem mobilem vel immobilem tempore neceſſitatis auferendi* (*r*), *jus feuda conſtituendi* (*s*).

Regalia Majora dico, quae quidem in pluribus Europae regionibus ſupremo rerum Domino ſive territorii Principi competunt; ita tamen comparata ſunt, ut vel conſuetudine, vel pacto, vel praeſcriptione a ſubdito acquiri & legitime poſſideri queant, puta *Jus Vectigalium*, *Jus cudendi monetam*, *occupandi bona vacantia*, *Jus ſilvarum*, *fluminum*, *viarum*, *curſus publici*, *angariarum* (*t*) & *parangariarum*, *legitimandi ſpurios*, *creandi Notarios* (*u*), *veniam aetatis concedendi*, reliqua.

Re-

apud FR. VAN MIERIS *groot Charterboek tom.* 1. *pag.* 261 & 262.

(*q*) Diverſa hac de re exſtant placita.

(*r*) Vid. Ampl. VAN BYNKERSH. *in quaeſt. jur. publ. lib.* 2. *cap.* 15.

(*s*) V. P. BORT *tract. de Feudis art.* 3. *cap.* 2. & NEOSTADIUS *de Feudi Holl. ſucceſſione cap. ult.* §. 36.

(*t*) Vid. DU FRESNE in Gloſſario hisce vocibus, FABRI Theſaurus voce ANGARIA. BRISSONIUS *de Verb. ſignif.* idem *de Regno Perſ. pag.* 147. CALVINUS *Lexicon Jurid. ad memor. vocab.* WESENBECIUS *part.* 1. *conſ.* 46. *n.* 8. GROTIUS *de Jure Belli ac Pacis lib.* 1. *cap.* 2. §. 8. *n.* 5. *ibique* GRONOVIUS *in not.* 3. R. PALUDANI amici mei *Diſſert. Inaug. ad* §. 2. *part.* 4. *lib.* 1. GROTII *Introd. ad Jus Holl. habita Anno* 1759. *pag.* 31. & alios ibi citatos.

(*u*) Vid. P. BORT *van hoge en lage Ambagtsheerlykheden &c. part.* 2. *n.* 16.

Regalium Minorum, *ſeu Accidentalium* nomine complector ea jura, quae aeque a Principe, quam a ſubdito adquiri & poſſideri poſſunt, & reſpectu Imperii ſummi opes potius, quam Regalia vocanda videntur, Ex gr. *jus venandi*, *piſcandi*, *jus habendi theſauros inventos*, *metalli fodinas*, *ſalinas* & reliqua ſine quibus majeſtas ſalva eſſe poteſt (*v*). Licet omnis aetas abundaverit levibus & diuturna ſervitute ad nimiam aſſentationem eruditis Gnathonibus, & ut cum ARISTOTELE loquar, *Natura ſervis* (*w*), qui haec & alia innumera Principi vindicarunt, illorum haud dubie ſimiles, qui Domitiani aevo omnes quocumque loco captos piſces ex ejus vivariis elapſos eſſe, adeoque ad veterem dominum reverti debere, adfirmabant, quos ideo JUVENALIS multo ſale defricat, & *Sat.* 4. *vs.* 48 & *ſeqq.* deridendos propinat.

—— Diſperſi protinus algae
Inquiſitores agerent cum remige nudo
Non dubitaturi fugitivum dicere piſcem
Depaſtumque diu vivaria Caeſaris, inde
Elapſum, veterem ad Dominum debere reverti.
Si quid Palfurio, ſi credimus Armillato

Quid-

(*v*) Quidquid hujus argumenti eſt, data opera exeuſſit JO. HENR. JUNGIUS *in lib. Sing. de Jure Salinarum tum veteri tum hodierno. Gotting.* 1743. conf. CUJACIUS *lib.* 3. *Obſervat.* 31.

(*w*) *De hominibus natura ſervis* & *loco Ariſtotelis* erudita exſtat DAN. HEINSII ad GEORG. RICHTERUM epiſtola inſerta JANI RUTGERSII *Var. Lection. lib.* 4. *cap.* 3. *pag.* 318–337.

Quidquid conſpicuum pulchrumque ex aequore toto eſt
Res fiſci eſt ubicumque natet (*x*).

Quandoquidem vero tota de Regalibus materia adeo multis involuta manet difficultatibus, quod ab una regione ad alteram minus tuto fiat illatio; optime ſane illi faciunt, qui omnia haec ex ſingularum regionum natura ac moribus definiunt.

§. XII.

Etiam per legitimam praeſcriptionem Principi hoc venandi jus acquiri poteſt. Nam Princeps, uti quilibet alius, poterit praeſcriptione acquirere (imo quod plus eſt inter duos Reges vel Principes obtinere praeſcriptionem, quidquid contra clamitent alii, demonſtravit *Delphicum noſtrum Oraculum de Jure Belli ac Pacis* Etiam per legitimam praeſcriptionem Principi hoc venandi jus acquiri poteſt.

(*x*) Contra ea veriſſimis pariter ac juſtiſſimis laudibus celebratur Trajani Imp. abſtinentia a PLINIO *in Panegyr. cap.* 50. cujus verba, quum manifeſto in furioſum illum Domitianum vibrata ſint, non poſſum non ſubjicere; *Quae habemus*, inquit, *ipſi quam propria, quam noſtra ſunt! Non enim exturbatis prioribus Dominis, omne ſtagnum, omnem lacum, omnem etiam ſaltum immenſa poſſeſſione circumvenis: nec unius oculis flumina, fontes, maria deſerviunt. Eſt, quod Caeſar non ſuum videat; tandemque imperium Principis, quam patrimonium majus eſt.* adde AUGUSTINI LYSERI *Meditationes de aſſentationibus Jure conſultorum cap.* 3. *ſect.* 2. §. 24. *Hag. Com.* 1741. & J. H. JUNGII JCti eximii VERCONIUS THURINUS *ſive de poena fumi apud Veteres.*

cis lib. 2. *cap.* 4.) Vid. THUANUM *Hiſt. lib.* 59. ad Annum 1575. Ubi *Ludovicus Gonzaga* in ſcripto coram Rege recitato ait, *nec vero Principes ſi rogentur, quo titulo tot Provincias poſſideant, quod reſpondeant habere, quam eas ita a parentibus accepiſſe.* Nam ſi Rex per tempus, quod memoriam ſuperet, hoc jus exercuerit, atque ab eo alios arcuerit, populi conſenſus ex ſcientia & ſilentio facile praeſumitur. Sic CONRINGIUS *de Rep. Antiq. Vet. Germ. tom.* 1. *pag.* 15. adfirmat, Venationem per mille, & quod excurrit, annos inter Regalia numerari coepiſſe. Sic in *Diplomate Ottonis* I. *Anni* 953. legitur: *Omnem videlicet Piſcationem* (quae ſpecies eſt Venationis) *quam in Almere ad noſtram regalitatem habuimus pertinentem jure perenni, illuc relaxavimus.* Vid. HEDA *in hiſt. Ultraj. pag.* 86 & 87. Conf. FR. VAN MIERIS *Groot Charterboek I. deel, pag.* 44. Verum haec omnia intelligenda ſunt de iis, quae ad populi patrimonium pertinent, non autem de privato Principum patrimonio, a rebus Principatus diſtincto, quod inſtar bonorum privatorum eſt; Vid. FABER *lib.* 7. *C. tit.* 12. *def.* 1.

§. XIII.

Quibus in Hollandia venandi jus competat.

Verum illuc, unde abii, redeo: ſecundum varia itaque Praepotentiſſimorum placita, nec non noviſſimum Celſiſſimi Arauſionenſis Principis Edictum 1750. jus venandi in Hollandia habent Praefecti, urbium Magiſtratus, & Delegati ad Ordinum Collegia, Nobiles, eorum-

rumque legitimi liberi; Collegiorum Miniſtri, uti Secretarii, & Syndici; nec non (de Commiſen van haar Edele Groot Mogende ten Comptoire van den Raad Penſionaris in der tyd); Praeſides & Senatores utriusque Curiae; Graphiarii, Advocatus Fiſcalis & Procurator Generalis; duo Primarii Viatores (de twee eerſte Deurwaarders van beide de Raadkamers) Aggerum Praefecti, eorumque Adſeſſores, & pauci alii. Vid. *Placitorum Hollandiae vol.* 1. *pag.* 1381. *Placit. van den* 25. *Jan.* 1716. *art.* 2. *van den* 30. *Juny* 1604. *van den* 16. *Juny* 1655. Vid. *reſol. van Holland van den* 22. *Nov.* 1670. en *van den* 13. *Oct.* 1702. Confer. *Everard. a Zurck in Cod. Bat.* voce *Wilderniſſe art.* 5, 6. *& ſeqq.* Nec non memoratum *Placitum van den* 3. *Aug.* 1750. *art.* 2. Omnibus his dudum licuit Venatio, non tantum in propria perſona, ſed & per venatorem domeſticum, per hunc autem non niſi cuniculos & hoc quidem ſolummodo cum uno jugo canum, id eſt cum tribus canibus vertagis & duobus canibus cubitoribus, aut cum quatuor vertagis & uno cubitore. Nec ulli licet in Hollandia venari cum ſclopeto, ſed tantum feras cum canibus & volatilia cum falconibus, vulgo *Hair met hair*, *en veer met veer* & hoc quidem non ſaepius quam bis per hebdomadem. Reliqui, quibus hoc non ita ſpecialiter permiſſum eſt, prohibentur. Sed hic dubitari poſſet, an non illi, qui titulis Comitum, Baronum, Nobilium, Equitum, ab exteris Regibus aut Principibus inſtructi ſunt, hic in Hollandia jus venandi habeant? quod

negandum videtur, ſi non ex alio jus venandi ipſis competat. Vid. *Placitorum Hollandiae vol.* 3. *pag.* 608. Conf. VOET. *ad tit. D. de acq. rer. dom. n.* 6. & VAN ZURCK *in Cod. Bat. loc. cit.* §. 8. qui allegat *een Reſolutie van Holland van den* 11. *Dec.* 1666. circa perſonam van Jacob Weſterbaan Ridder van St. Michiel: ipſa Reſolutio ſic ſeſe habet: *Reſolutie van de Staaten van Holland en Weſt-Friesland nopende de qualificatie van de Ridderſchap, van uytheemſche verkreegen, niet te reſpecteeren.* Unde ὡς ἐν παρόδῳ noto, quod exteris Nobilibus hic in Hollandia forſitan jus Nobilitatis minime competat; quod & liquere poteſt ex Charta anni 1422. apud Eruditiſſimum F. VAN MIERIS *Groot Charterboek* 4. *deel pag.* 629. cujus argumentum ſequens eſt. —— *Hertog Jan van Beyeren gebied zyne beampten in Holland de brieven van Edelmaaking door ſommige Roomſch-Koningen of Keyſers aan gemeene Huyslieden gegeeven, niet te erkennen; tenzy die door hem bekragtigt waren:* quod & jam obſervavit J. C. SCHULTZ *in tract. jurid. ad L.* 3. *C. de commerc. & mercat.* §. 30. *pag.* 71. ubi ait „ Belgica nobilitas, nulli mortalium virtute „ & fortitudine cedens, iisdem cum Germa„ nis conſanguineis ſuis juribus & privilegiis „ gaudebat. Immo tam religioſe olim avitum „ illud nobilitatis decus apud Comites Hol„ landiae fuit cuſtoditum, ut quum ditiores „ quaedam familiae diplomaticam nobilitatem „ a Rege Romanorum impetraſſent, Comes „ Hollandiae Ordinesque prohibuerint ejus„ modi privilegia ementita rata habere, multo „ mi-

„ minus novos illos nobiles ad jus ſuffragan-
„ di admittere, jubentes, ut in ſtatu civico
„ vel ruſtico permanerent, *Handveſt van Jan*
„ *van Beyeren* 27. *April* 1422. S. VAN LEEU-
„ WEN *tract van Ed. en Welgeb. Mannen cap.*
„ 12 *n.* 3. *pag.* 14. Sic & dignitates tituli-
„ que honorum ab extraneis Regibus in No-
„ ſtrates collati, nihil praerogativae tribuunt
„ illis ad Magiſtratus, Comitia, Jura ſuffra-
„ gandi, Venationem &c. exemplum eſt
„ notiſſimum in Weſterbanio Equite St. Mi-
„ chaëlis in *Reſol. Holl.* 1666. 11. *Decemb.*
„ Idemque juris eſt in vicina Brabantia ANSELMUS *in Cod. voce Titels* §. 5. quum ita-
„ que nobilitas in Belgio foederato tam an-
„ tiqua, tam glorioſa ſit quam apud vicinos o-
„ mnes, ut jure Hollandi in *Manifeſto ſuo* 16.
„ *Octobr.* 1587. docent (*placit. Holl. vol.* 1.
„ *pag.* 39 *ſeqq.*) Majorum etiam virtute ita
„ animata, ut poſteri ipſi virtuti & gloriae
„ operam darent, quid mirum continuo & il-
„ lam abſtinuiſſe ab artibus mechanicis, vi-
„ liſſimaeque vitae genere. Interim quum ſae-
„ pius acciderit, ut familiæ etiam potentio-
„ res bellis civilibus & partium ſtudiis ad inci-
„ tas fuerint redactae, ita ut ad quaevis vi-
„ liſſima opera redire coacti fuerint poſteri,
„ quaeſitum fuit, num nobilitas per ejusmo-
„ di artes mechanicas amittatur, iterumque
„ num de novo ceſſante vili miniſterio inſtau-
„ rari poſſit" hactenus SCHULTZIUS. conf. & ampl. VAN BYNKERSHOEK *quaeſt. jur. privat. lib.* 1. *cap.* 1. *pag.* 5. *cum ſeqq.* Sed CELSISSIMUS ARAUSIONENSIS PRINCEPS *in Placito*

van

van 't Jaar 1750. edixit, ut, ſi quis poſſet probare, ſuos Majores, vel praedeceſſores in officio, ab anno 1572. ſine contradictione fuiſſe venatos, haberet jus venandi, licet alium titulum edere nequiret. Vid. *dict. Placit. Art.* 4. Caeteroquin non poteſt ſaltuum praefectus alicui jus venandi concedere, ſed impetrandum eſt ab ipſo Principe, en de Acte van Conſent eſt inſinuanda apud ipſum ſaltuum Praefectum. Vid. *d. Placit. art.* 5 & 6. Perſonae non qualificatae non poſſunt canes Venaticos alere *art.* 7. praeterea non licet venari quovis anni tempore, ſed cuniculorum Venationem a 25. *Julii*, leporum vero a primo *Septembris* usque ad ultimum *Novembris* exercere licet, non ante aut poſt ſub pœna 20. ponderum, & inſuper aliorum 20. ponderum pro lepore & 10. ponderum pro cuniculo capto; nec licet lepores venari ante ſolis ortum vel poſt ejus occaſum *art.* 8. Prohibetur porro, ne Venatio exerceatur diebus Dominicis. *Art.* 8. *in fine*. Item prohibita eſt venatio per nivem aut glaciem ſub pœna 10 ponderum & ſuſpenſionis a Venatione, non tantum in perſona, ſed & per Venatorem, in 4 annos; qui vero contra ſuſpenſionem venatus fuerit, 50. florenorum pœna condemnatur; nec permisſum eſt cum canibus aliorum, nec plures ſimul, ſed ſi plures ſimul venentur, unum tantum canium jugum conferre licebit. Ulterius Perſonae qualificatae, ſi exerceant aliquod artificium Mechanicum, vel ſi lucri cauſa animalia vendant, cadunt ſuo jure. *art.* 10. Is porro, qui probatur leporem fuſte aut lapide

pide interfeciſſe, mulctatur quinque florenis. *art.* 11. Singuli qualificati debent ſeparatim venari, nec licet ipſis jungere canes; neque per alios, quam per famulum (haaren dagelykſche gebrooden en Ordinaris Lyfdienaar) venari. Vid. *art.* 2. *art.* 17. Qualificati ſecum tantum ducere poſſunt duas perſonas non qualificatas. *art.* 18. Cuique prohibitum eſt Venationem exercere prope ditionem Teilenſem (*'t Huys te Teilingen*) ſub poena pecuniaria & ſub privatione Juris Venandi per integrum quadriennium *Art.* 33.

Idem procedit circa territorium Leeuwenhorſtienſe *art.* 34. Inſuper intra ſpatium 250 perticarum abſtinendum eſt van de Riddermaatige Hofſteeden illorum, qui Ordine Equeſtri adſcripti ſunt; ſi enim talis Nobilis nolit hoc privilegio gaudere habet electionem, num malit ſclopeto per totam ſuam jurisdictionem venari. Vid. *art.* 35. & 36. Alia huc pertinentia ex ipſo Edicto colligi poſſunt; hoc autem Edictum confirmatum eſt, & nonnulla huc ſpectantia ſunt addita *in de Publicatie van Haare Koninglyke Hoogheyd, &c. &c. &c. in dato* 17. *Juny* 1757. Circa Piſcationem etiam exſtat Placitum Ordinum Hollandiae Anni 1709. ex quo multa circa hanc rem peti poſſunt. conf. hic perpetuo quod ad perſonas qualificatas MERULAM *lib.* 1. *tit.* 2. *cap.* 1. *pag.* 38. quod ad nemora & ſilvas hic in Hollandia, *pag.* 48. 50. 51. 178. 182. 184. Circa Nemus Haganum exſtat une Ordonnance ſur le bois & foreſt de la Haye de Philippe Duc de Bourgoigne, quod Edictum

duo

duodecies renovatum; Cura hujus Nemoris olim demandata fuit aan den Rentmeeſter van Noord-Holland, ut patet ex *Sentence touchant L'office du Rent-maiſtre de Nord-Hollande au bois de la Haye du* 20. *Octobre* 1462. nec non aliis perſonis ſummae dignitatis & auctoritatis, uti liquet uyt de commiſſie op Heer Jacob Catz Raad, als bewaarder van het Boſch in den Hage van den 28. Maart 1449. Et par une ſentence pour Meſſier Floris Oom van Wyngaarde Chevallier Sieur d'Iſſelmonde Garde du Bois de la Haye du 31. Aout 1525. circa caricis plantationem, qui eſt herba acuta & duriſſima *aſparago* vel *ſparto* ſimilis. Vid. SERVIUS *ad Virg. Ecl.* 3. & PLINIUS *Hiſt. Nat. lib.* 2. *cap.* 8. (*y*) multa promulgata ſunt placita. Ex. Gr. 14. Martii 1510. 31. Octobris 1515. 3. Auguſti. 10. & ult. Septembris 1521.

(*y*) De hac herba ita VIRG. *Georg. lib. V.* 230. *& ſeqq.*

Ergo omnis cura vires exercet & inter
Dura jacet pernix in ſtrato ſaxa cubili,
Frondibus hirſutis & & carice paſtus acuta.

Vid. COLUMELLAM *lib.* 11. *rer. ruſtic.* Inde deſcendit carectum pro loco carice obtecto; unde illud VIRGILII.

Tytire coge pecus tu poſt carecta latebas.

Rei Herbariae Studioſi vocant eam herbam Juncum acutum, marem, ſterilem, Graeci ὀξὺν. vid. PLIN. 21. 18.

1521. & noviſſime in Placito van den 3. Auguſtus 1750. *art.* 53. conf. Merula paſſim, & praecipue *lib.* 1. *tit.* 4. *cap.* 2. ex quo ſimul diſces, quod nemora & arenarea elocare fuerint ſoliti. Quid autem in vicinis Regionibus obtineat, obiter notemus. In Gelriae Ducatu viget *placitum* ab Illuſtr. Gubernatore W. C. H. Frisone piae memoriae Principe editum d. 22. Septemb. 1750. niſi quod in illo per *ampliat.* d. 22. Julii 1751. aliquid eſt mutatum, quod late excutit Balthazar Elias Abbema *in diſſertat. ſua inaugur. de Jure Venationis & Conciliis Venaticis in Belgio habita ad* 10. *Auguſt.* 1758. *Trajeƈt. ad Rhen. ibi cap.* 2. §. 1. *pag.* 6 — 10.

In Zelandiae Comitatu jus Venationis (ſicuti pleraque jura) cum jure Holl. in plerisque convenit. vid. ordin. d. 22.Jun. 1675. & diƈtus Abbema §. 3.

Quid in Dioeceſi Trajeƈtina juris obtineat, peti poteſt ex iis, quae habet laudatus Abbema *cap.* 2. §. 4. *pag.* 15. *cum ſeqq.* conf. *novam ordinat. d.* 18. *Sept.* 1750. & *ampliat. d. Ordin. d.* 8. *Aug.* 1753. nec non ex aliis, quæ occurrunt in Placitis *Ordd. Trajeƈt.* hunc in finem latis. vid. *tom.* 2. *d. Placit. Traj pag.* 380. *cum ſeqq.* item *de tegenwoordige ſtaat van Utrecht.* porro

Praeter omnes, ſeu nobilitate ſeu muneribus ad Venationem privilegiatos, Sereniſſimo Gubernatori jus eſt unicuique Venationem in Dioeceſi Trajeƈtina concedere cum aut ſine Venatore, prout libuerit in *Ordinat. Venatoria* d. 25. Mart. 1680. correƈta per novam *reſol.*

d.

d. 5. *Sept.* 1683. & *ampliat. d. reſol.* 17. *Aug.* 1698.

In Friſia obtinet *ord. d.* 15. *Jan.* 1750. quam memoratus Abbema *d. l.* §. 5. exhibet atque illuſtrat. Hoc in Friſia ſingulare eſt ab aliis Provinciis (uti ex *art.* 30. *d. ord.* obſervat Abbema) quod unicuique liceat volatilia manſueta ex. gr. columbas, ſclopeto necare in propriis fundis, ſi meſſi vel fructibus damnum dederint: domino tamen volatilium competit inter 24. horas vindicatio eorum, ſi ſolverit damnum datum, ad moderationem & aeſtimationem judicis pagani. Ibidem & adhuc ſingulare eſt, quod Venatio qualificatis pateat a d. 1. Octobris ad ult. Jan. qui ante aut poſt venatus fuerit, praeter confiſcationem captae Venationis, retium, caniumque, poenam ſolvet 15. aureorum; praeterea quod quaternus annus venationi ſit prohibitus in terra limoſa (de kleylanden).

Quibus in Ditione Trans-Iſalaniae venatio competat, & de tempore venationis conſule *ordinat. ordin. Trans Iſul. d.* 11. *April* 1748. Singulare aliquid in ſola Trans-Iſalania occurrit, quod in omnibus aliis Provinciis vetitum, nempe quod qualificatis liceat per nivem aut glaciem venari, adhibita tamen reſtrictione, ne quis ultra duos lepores capiat, ſub poena 15. florenorum pro unoquoque lepore capto. V. memoratus Abbema *d. l.* §. 6.

In Groninga ditione viget ordin. a Regia Principe Sereniſſ. Gubernatoris Tutrice, fatis functa 2. Auguſt. 1751. venatio ibi patet privile-

vilegiatis a. d. 15. Septembr. ad d. ult. Decemb.

Quum autem in omnibus illis Regionibus venationis jus ferme idem ſit ac in Hollandia, & doctiſſimus ABBEMA l. c. haec latius perſcrutatus fuerit, ad eum, ne actum agam, L. B. ablego.

§. XIV.

Quas feras capere licet.

In Venatione ferarum quadrupedum hic in Hollandia diſtingui ſolet inter *Groſ-wild* & *Klyn-wild*. Inter *Groſ-wild* numerantur Apri, Cervi, Cervae, Reeden, Deynen. Ne apros aut cervos quisquam capiat, (eo excepto, quod Baronibus capere liceat door den geſwooren wildſchut van de Graafelykheid unum cervum quotannis) cautum eſt *Placitis Ordinum vol.* 1. *pag.* 1344. *art.* 31. & *vol.* 3. *pag.* 618. *art.* 33. Vid. & *Placitum van den* 26. *Dec.* 1517. *art.* 19. en *van den* 12. *Febr.* 1561. *art.* 7. quod etiam teſtantur HUGO GROTIUS *Inleyd. tot de Holl. Regts-geleerdh.* 2. *deel.* 4. *hoofdſt.* & ZYPAEUS *not. jur. belg. de venat. ferarum*, nec non MERULA *tract. van de Wilderniſſe lib.* 1. *tit.* 2. ubi ait, dat Baenderheeren van den *Prince te leen houden* (z) alle jaare een herte te mogen vangen, leeſt men in de Ordonnantien. vid. cir-

(z) Feudum cervi etiam inveni in notabili Charta van den 5. July 1314. apud *Eruditiſſimum* F. VAN MIERIS *Groot Charterboek* 2. *deel pag.* 143. cujus argumentum eſt, *De Graaf geefd aan Ghyſebregt Heere van Yſſelſtyn en zyne Nacomelingen alle jaaren* een

circa ea, quae ſpectant het Grof-wild, S. VAN LEEUWEN *R. H. R.* 2. *boek*. 3. *deel*. *n*. 3. & cit. MERULAM *pag*. 64. Vid. & *Placit. anni* 1750. *art*. 37. Circa *Klyn-wild*, uti ſunt Lepores, Cuniculi &c. cautum, ne quis laqueis lepores vel perdices capiat. *Placit. Holl. vol*. 3. *pag*. 619. *art*. 43. & *pag*. 624. *in fine*. neve aliis plurimis modis abutantur jure ſuo in perdicibus & leporibus capiendis, qui jus venandi habent. *vol*. 1. *pag*. 1362. & 1366. & *ſeqq*. nec non *Placitum anni* 1750. *art*. 20. Ne quis utatur ad capiendos cuniculos canibus venaticis, quos appellant *Tuymelaars*, paucis perſonis exceptis. Vid. *Placit. Holl. vol*. 1. *pag*. 1380. & *vol*. 3. *pag*. 616. & ſupra *memoratum Edictum art*. 19. Porro *hoe Duynmeiers geen haas of patrys mogen jaagen en den anderen niet hinderlyk moeten zyn*. Vid. *Placit. anni* 1684. *art*. 24. & *anni* 1750. *art*. 23, 24, 26. & 31. Etiam, *dat die het weyſpel van Quartels hanteeren, geen honden in het veld mogen brengen*. zie *Placc. van* 1684. *art*. 20. ook *Placc. dat men in het Boſch van Zeevenhuyſen niet zal mogen rooven enige Rygers, Quaex, Putvoren, Leepelaars enz. van den* 28. *December* 1554. *in 't repertorium van de Placcaaten pag*. 77. *Column*. 1. vid. & *placitum anni* 1750. *art*. 21. Porro *dat ter obſervantie van het*

een hart uyt den Houten van Haerlem TEN REGTEN LEENEN. confer. *Reſol. van de Staaten van Holland* 18. *April* 1606. Ubi *het Pluymgraaſſchap van Weſtfriesland, van Texel, Wieringe enz.* datur *ten onverſterfelyke leenen aan den Heeren van Schagen.*

het voorſchreven, *ongequalificeerde geen honden ter jagt bekwaam mogen houden*, *en moeten ſpiljoenen zelvs gepoot worden aan ééne voet of een blok om den hals hebben van Ligtmis tot St. Jacob.* Vid. *van Zurck in Cod. Bat.* voce *Wilderniſſe*, & *memoratum Placitum art.* 38. 41 & 42.

Non ingratum, ni fallor, L. B. erit, quum hic diſquiram circa quas feras beſtias, quadrupedes, Venatio hiſce in regionibus ſit licita, ut etiam de aucupio veluti per tranſennam diſpiciam.

Aucupium jam a longo tempore non unicuique pro lubitu fuit licitum, praeſertim circa Aves nobiles, quae ad Comitem pertinuerunt, uti patere poteſt ex *Edicto quodam* Ducis Alberti *van den* 9. *May.* 1414. in quo Dux Albertus inperat Wouter de Wilde alle zyne fyſanten, putooren en patryſen te vergaaderen tot behoef zyner herberge, ut ex charta poſtea in fine alleganda apparebit.

Circa aucupium itaque obſervandum, quod volucres hodie non amplius indiſtincte fiant occupantium, ſed ſi quis ea animantia fortuito ceperit, reſtituenda ſunt ſaltuum Praefecto, juſtum pro iis praemium exhibituro. Vid. Grotius *Inleyd.* 2. *boek* 2. *deel.* haec tamen non pertinent ad aviculas vulgares, quas laqueis & retibus occupare licet, quatenus id fiat ſine alterius detrimento, non tamen ſemper & ἀδιαφόρως. Vid. *Placit. anni* 1750. *ab art.* 45. *ad* 51. Non ſine ratione excepimus aves vulgares, nam in plurimis Ordinum Edictis & noviſſime in *Articulis memoratis dicti Placiti* prohibetur occupatio avium nobilium, & prae-

cipue Luſciniarum, in fine *art.* 50. Quaenam *aves* inter *nobiles* annumerari debeant, ex determinatione placitorum diſcendum eſt. In ſpecie enumerantur in *quodam Edicto* PRINCIPIS MAURITII *van den* 26. *Novemb.* 1612. *Valken*, *Valktorſſers*, *Geervalken*, *Geertarſſen*, *Blaet en Blaeters.* zie *Groot pl. Boek.* 1. *deel. pag.* 1388. Praeterea in *quodam Edicto* WILHELMI III. *van den* 12. *Maart* 1674. *Corhoenderen en Scholvaers.* Porro in *Edicto* CAROLI INPERATORIS *van den* 26. *Dec.* 1517. *art.* 22. *Kraanen*, *Rygers*, *Quackels*, *Trapganzen en Puthooren*, en in *de Ordonn. van* 1701. (*Groot pl. boek* 5. *deel pag.* 775.) *Perdryſen en Phyſanen*, en in de *Handveſten van Zuydholland pag.* 204. *in fine*, *Valken*, *Tarſſelen*, *Havicken en Sperwers*, & inter has ſunt *Swaanen*, Vid. *Handveſten van Zuydholland pag.* 428. en GERARD VAN LOON *Aloude Regeringswyze van Holland* 5. *deel pag.* 476. etiam *Meirhoenderen*, *Kraanvogels*, *Rotganzen*, *wilde Swaanen.* Vid. *Placit. Holl. vol.* 1. *pag.* 1327. en *Ord. op de Houtveſtery art.* 23. Illas nobiles aves non unicuique venari licet. Vid. GROTIUS *Inleyd.* 2. *boek* 2, *deel.* & GROENEW. *in not.* nec non PAULUS MERULA *tract. van de Wilderniſſe lib.* 3. *tit.* 3. *cap.* 1.

Circa cygnos (quos ſibi Comites vindicaſſe patet ex *Charta van den* 24. *April* 1401. ad calcem adjicienda) habemus ſimiliter varia Placita atque ſtatuta; nemo enim poteſt cygnos alere & in publicis fluminibus habere, niſi id ipſi nominatim ſit conceſſum, quod ſolemus vocare *een Swaanedrift.* Vid. MERULA *pag.* 105.

105. quod etiam in Feudum, imo *tot een onverſterffelyk Erfleen* concedi ſolebat, uti patet ex eleganti *Charta van den* 27 *Sept.* 1430. (apud F. VAN MIERIS *Groot Charterboek* 3. *deel pag.* 986. cujus argumentum ſequens eſt: *De Burggraaf van Leyden geeft den Swaanendrift van Rotterdam tot in Zeevenhuyſen, van Blyswyk, Cralinge, het Oudeland, het Nieuwe Land, in 'sHeeren Dirk Bokels Ambagt, en in Kapellen, aan* WILLEM *Heere te Naaldwyk te leen* (*a*). *Anno* 1708. apud Harlemenſes & *anno* 1724. apud Roterodamenſes conſtitutae ſunt poenae arbitrariae adverſus illos, qui cygnos occupant, vulnerant, turbant, adeo ut parentes conveniantur pro liberis & domini pro famulis; ſimiliter ſpecialibus ſtatutis cautum, *dat zoo wie een Swaan ophaald de zelve moet ophangen in een groote zaal een voet van de Aarde, en de zelve begietende met goede roode tarw tot dat de Swaan bedekt is, welke tarw als dan verklaard word verbeurd te zyn voor den Pluymgraaf.* & ita Curia noſtra judicavit *tusſchen den Heer van Waſſenaar als Pluymgraaf van Rhynland, en Jan Koen van Wyngaarde als bezitter van Kroonenburgh.* Vid. *Placit. Holl. vol.* 4. *pag.* 993 en *Statuten van Friesland lib.* 4. *Tit* 6. junge S. VAN LEEUWEN *R. H. R.* 2. *boek* 3. *deel.* §. 5. nec non *Placitum anni* 1750. *art.* 59 & 60.

Picas, non modo quilibet venari poteſt. *Placc.*

(*a*) Multa in hac Charta ad jus feodale ſpectantia notari poſſent; ſed non ſunt hujus loci.

Placc. van den 12. *Octob.* 1656. Sed etiam ruſtici debent, ut notat EVERH. A ZURCK *in Cod. Bat.* voce *Exters.*

CAPUT TERTIUM

Diſquirit, num hiſce in Regionibus Venandi licentia quidem tanta ſit, ac vulgo praedicatur.

§. I.

Non nimia Venatoribus licentia.

Cave tamen exiſtimes, illi, cui jus Venandi conpetit, tantam eſſe licentiam, ut impune Venationis tempore per privatos fundos, imo, quod durius, tempore meſſium eam inſtituere poſſit; quamvis AGRIPPA *de Vanitate Scientiarum. cap.* 77. hoc pacto queratur, *quae natura libera ſunt animantia*, & *decernente naturae jure occupantium fiunt*, *Nobilium turannides ſibi temerariis interdictis uſurparunt*, *a novalibus ſuis arcentur agricolae*, *ſubtrahuntur praedia ruſticis*, *agri colonis praecluduntur*, *ſilvae & prata paſtoribus ut augeantur paſcua feris in ſagimen & delicias Nobilium*, *quos ſolos hos edere licet*, *de quibus ſi colonus quiſpiam aut agricola guſtavit*, *is Majeſtatis reus factus*, *ſimul cum belluis iſtis ſit praeda Venatori.* Certe ſi Jus Naturae ſolum inſpiciamus, in agris & ſil-

vis

vis nondum ab aliquo occupatis, adeoque nullius, venari licebit; non vero in occupatis, quia agrum aut ſilvam primus occupans occupaſſe cenſendus eſt eo animo, ut omnia animata & inanimata, quae in iis inveniantur, ſua eſſe velit; jam, quum Jure Naturae injuſtum ſit ab alio occupata, ipſo invito, ſibi vindicare, in agris aut ſilvis jam occupatis venari feras injuſtum eſt: hinc divus Antoninus Pius aucupibus reſcripſit: *non eſt conſentaneum, ut per aliena praedia, invitis dominis, aucupium faciatis.* (*b*). Caſus tamen neceſſitatis hic uti in omnibus excipiendus eſt, ſcilicet ſi beſtiae feroces ex occupata ſilva in meum argrum excurrunt & pecus meum dilaniant, eo in caſu ſilvae proprietarius mihi auxiliari debet, ad capiendas & exſtirpandas illas feras beſtias, & tenetur damnum meum reſarcire, quod incuria ejus mihi attulerit. Fieri quidem poteſt, ut apud

(*b*) —— Dus wordt van George den I. Koning van Engeland verhaalt, dat hy op zeekere tyd op de Jagt zynde, en een of andere van zyn gevolg, een Huysman, wiens Land door een wringe geſloten was, gelaſt hebbende, te openen, en zulks door deezen, die over de wyze van dit bevel was geſtoord, en miſſchien onkundig, datter de Koning zelve zo naby was, geweigerd zynde, om dat, gelyk hy zeide, op zyn eigen goed was, daar niemand, buyten hem, eenig recht van gebieden hadde, zyne Hovelingen ſcherp beſtraffende, verklaarde, dat die man gelyk had, en *hy zelve daarom Koning was, om yder in het zyne te beſchermen en te handhaven*, ſunt verba ampliſſ. S. H. van Idsinga in *Staats-Recht der vereenigde Nederlanden*, 1. *deel* 2. *verd.* 4. *hoofdſt.* *pag.* 155. *in fine* & 156. *pr.*

apud illos populos, apud quos Rex deſpoticam exercet poteſtatem, veluti apud Ruſſos, Turcas, aliosque in uſu veniat; verum an quidem apud liberas Gentes tale quid accidere queat vehementer dubito; percurramus breviter nonnullas liberas regiones, & perſpicere licebit nullo opere non tantam in illis viguiſſe venandi licentiam, quantam quidem Dianae fautores ſibi vindicant.

§. I I.

Non apud Romanos. Ordiamur a Romanis rerum Dominis Genteque togata; apud quos tria ſaluberrima juris praecepta, *honeſte vivere*, *alterum non laedere*, *ſuum cuique tribuere*. Certe ſi in alterius fundum, invito eo, inrumpam, id ſine laeſione ejus vix, ac ne vix quidem fieri poteſt; etiam jure Romano juxta ſilvas & arbuſta, ſaltus praecipue inmenſi ac vaſti patuerunt ad venandum mortalibus quibuscumque: fuerunt hi ſaltus deſerta loca obſita arbuſtis & virgultis deſtinata communi paſtui, carentiaque Domino; hac cauſa liberior per leges Latii in illis *Venatio*, quum ingreſſu ibi nemini potuerit interdici, quod fiebat in poſſeſſoris ſingularis fundo; ideoque eum, qui non permisſu domini in alieno vel venatum, vel aucupium vel piſcationem exercet, puto nihil ſibi acquirere, idque probare *L. 55. D. de acq. rer. dom.* quae aprum, qui in plagas incidit, nec dum apprehenſus eſt, non aliter meum fieri oſtendit, quam ſi in meo vel in alieno, permiſſu domini, laqueum poſuero, cui ita hae-

ſerit

ſerit aper, ut diu colluctando ſe expediturus non fuerit.

§. III

Jure Germanico Reges & Regum exemplo Principes illud egerunt, ut ſaltus haberent clauſos & ſeptos, ſive vallis & virgultis, ſive ſanctionibus & legibus, quod dicitur: *Foreſtare*, ſeu *Bannire ſilvam* vid. *Chartam* CONRADI IMP. *Anno* 1029. *in Chronic. Epiſcop. Mindenſium*, *pag.* 736. *quandam ſylvam* —— FORESTARE *conceſſimus* & BANNI NOSTRI *diſtrictu circumvallavimus*, *ea videlicet ratione*, *ut nemo ulterius in eodem Foreſto abſque praelibati Epiſcopi ſuorumque ſucceſſorum licentia*, *poteſtatem habeat venandi*. Vid. DU CANGE *in Gloſſario*, qui alias bene multas Chartas collegit. In illis autem *Bannis ferinis*, vel *ſilvis foreſtatis*, venari aut cum venabulo conſpici hoc idem erat ac laedere & tranſilire muros, vel violare templa, aras, aliasque res ſanctas; uti facile potuit evenire, ut in gratiam Principis illius adulatores ſilvas emenſas, vel adſignatas poſſeſſoribus ſubditis, *foreſtarent*, id eſt, adſignarent Principis Fiſco vel Domanio, quae tamen fuerant in Dominio privatorum ſubditorum, veluti fundi cujusque acceſſorium: ita imis ſenſibus notandum hoc, quod aequioris animi Principes correxerint hunc errorem, atque foreſta haec, non ſine injuria ſubditis extorta, iterum de poteſtate ſua dimiſerint.

Non apud Antiquos Germanos.

§. IV.

Non ut videtur apud Hollandos.

His rite perpenſis, non video quo colore in Patria noſtra nonnulli Nobiles, illique, quibus Jus Venandi eſt conceſſum, tantopere hoc jure abuti poſſent, quum per nativitatem omnes Jure Naturae ſimus aequales, & hiſce in regionibus non poteſt exinde, quod aliquis nobilibus vel ſplendidis natalibus natus ſit, ipſi jus in caeteros ſuos concives tribui. conf. *Deductie of Declaratie van de* STATEN VAN HOLLAND EN WESTFRIESLAND *tot juſtificatie van de acte van ſecluſie Ann.* 1654. 2. *deel cap.* 1. *pag. m.* 47. *cum ſeq.* quum neminem parca in ipſum Natura, aut tenuis fortuna per ſe ad id condemnat, ut deterioris conditionis ſit circa communem fruitionem quam alii; ſed quae unus ab altero poſtulare aut exſpectare poteſt, eadem alii quoque, caeteris paribus, ab eo debent, & quod Juris quis in alios ſtatuit, eo ipſum uti maxime convenit; nec uni magis licet Leges Naturales in alio violare, quam alteri; ſicuti & ſcripta Religionis Chriſtianae parando Numinis favori, non nobilitatem, potentiam, divitias, ſed pietatis ſinceritatem commendant, quae aeque in humilem, quam in illuſtri loco poſitum cadere poteſt. Vid. PUFFEND. *de Off. Hom. & Civ. lib.* 1. *cap.* 7. §. 2. Certe Nobilitas admodum pernicioſa eſſet, ſi nihil aliud prae ſe ferret, niſi ut alios obprimeret; hinc illud JUVENALIS *Sat.* 8. *Nobilitas ſola atque unica Virtus.* Rectiſſime

SAL-

SALLUSTIUS *Nobilitatem peperiſſe, quam acceptam corrupiſſe melius eſt.* Conf. DU FRESNOY *Methode pour étudier l'Hiſtoire, Tom. 5. pag.* 147. & *Eruditus* ZOGRAPHOS *Verhandeling over het zamenſtellen der Hiſtor.* 8. *hoofdſt. pag.* 145. *prodiit Leidae Anno* 1757. cui omnino addas AGRIPPAM *de Vanitate Scientiarum cap.* 80. *in fin.* quod inſcripſit *de Nobilitate.* Profecto Reſpublica noſtra nunquam ad illud dignitatis & gloriae culmen perveniſſet, niſi Majores noſtri ſeſe contra Nobilium non tantum, ſed & Comitis inſultus muniviſſent; & hinc quoque nunquam Comitem creaſſent, niſi prius promiſiſſet, ſeſe omnia facturum, quae ex re Reipublicae eſſe viderentur, atque vetera privilegia, nec non viduarum & minorennium jura ſanctè ſervaturum. Vid. *Groot Placc. Boek*, 4. *deel*, *pag.* 7. 8. 10. *&* 35. & 3. *deel*, *pag.* 20. Neque etiam ullus, quod ſciam, caſus extitit, quo vel ipſi, vel ipſorum permiſſu Nobiles unquam ſubditos venando per privatos fundos de quieta poſſeſſione dejecerint; certe ſub Comitibus ex Domo Hanoniae vel Bavariae inperium fuit aequius quam ut ſibi jus in alterius praedio adrogarent, & nunquam illi Comites venando ſeſe exercuerunt, niſi in propriis ſuis ſaltibus atque ſilvis, ſcilicet in ſilva Harlemenſi, vel Hagenſi, vel in Ardearum ſilva (het Rygersboſch) quae eſt in Bindelmeer, ita ut humaniſſima illorum voluptas nemini nocumento eſſe poſſit. Imo licet Comites ex Domo Burgundica cum vehementia quadam inperitare coeperint, non tamen hoc venationis abuſu

Hol-

Hollandos vexarunt ; verum poſtquam Dux Auſtriacus Maximilianus, homo peregrinus & in terris alio ſole calentibus & ſub inperio arbitrario enutritus, aliisque legibus ac conſuetudinibus inbutus (ſi Inperatoris Filius ullis legibus ſe obſtringi patiatur) per matrimonium cum MARIA BURGUNDICA, hic Inperium eſſet adeptus, primus huic abuſui viam ſtravit, *voegende het Duynmayerſchap van Holland by het Houtveſterſchap, het welk alleen beſtond uyt de opzigt van de Haarlemmer Hout, om de verſtorvene en omverre gewaayde Boomen uyt te roeyen, nieuwe in derzelver plaatſe te planten, en de Verhuuring der weiden daar tuſſchen geleegen.* Vid. PAUL. MERULA *Tract. van de Wilderniſſe, lib.* I. *tit.* I. *cap.* I. *in pr.* ubi citat *een Ordonn. en Pagtbrief*, ubi haec habentur ; & ante illud tempus nullo modo probari poterit, ullo modo circa venationem Leporum & Cuniculorum ſtatutum eſſe, praeſertim in fundo, cujusque privato. Etiam talis venandi modus magis convenit regionibus, ſilvis majoribus, locisque deſertis & incultis abundantibus : ſed his in terris, ubi multa pro agris ſolvuntur vectigalia, ut quisque quieta ſua poſſeſſione frui poſſit, locum ita facile obtinere nequit. Quod & liquere poterit ex *Charta quadam* 30. *Decembris* 1583. ubi habetur, *uyt de Poincten en Articulen, op welke de Landen van Holland, Zeeland en Friesland zullen mogen voortgaan tot het huldigen van den Prins van Oranje tot Graaf van de voorſchreeven Landen*; word onder anderen, en wel inzonderheid omtrent de Jagt het volgende gevon-

vonden: *En aangemerkt, dat onder pretext van het regt van den Wilderniſſen de goede Ingezeetenen van den voorſz. Landen groote vexatien werden aangedaan, zoo zal zyne Vorſtelyke Genaade de Ordonnantie van de Wilderniſſe, met advys van den Raade en Staaten van den voorſz. Landen, zulks veranderen en modereeren, dat de voorſz. vexatien zullen ceſſeeren, en niet te min het regt van de Wilderniſſe geconſerveerd blyven.* Vid. P. BOR *Nederl. Beroerten*, 2. *deel*, *pag.* 193. *van de laatſte druk.* Etiam cauté huic abuſui proſpexit CELSISSIMUS ARAUSIONENSIS PRINCEPS in quantum *ex ſaepius laudato Edicto Anni* 1750. eruere potui; ubi *Art.* 58. habetur: *Dat meede hem niemand en zal vervorderen te viſſchen in eenige Wateringen of Vyveren, tot de Domynen van de Heeren Staaten van den Landen geboorende:* IMMERS ZOO WEINIG ALS IN ENIGE WATEREN OF VYVEREN VAN DE PARTICULIEREN VASALLEN — OF ANDERE ONDERZAATEN VAN DE OPGEMELDE HEEREN STAATEN. Cur autem aliud circa *Venationem* quam circa *Piſcationem* obtineret, non video: & *Art.* 60. *ejusdem Placiti: Eendvogels in de zaay en maaytyd op te ſluyten.* Conf. etiam G. DE HAAS *Nieuwe Hollandſche Conſultat.* N°. *XXIII. pag.* 322. 323.

§. V.

Quaeritur tamen quid dicendum, ſi quis alienum fundum ingrediens, invito Domino fundi, feram ceperit: putem diſtinguendum inter Cujus fit fera capta.

inter *Jus Naturae* & *Jus Civile*. Si *Jure Naturali* mihi tanquam Domino conpetit jus perfectum in re mea, ſive mobili, ſive inmobili; conpetit mihi etiam jus alterum excludendi: hinc prono alveo fluit, eum, qui, me invito, agrum meum ingreditur feras captandi cauſa, actum vitioſum committere, adeoque totam illam capturam regulis juſti & aequi ἐκ διαμέτρου repugnare, & hinc quodcumque captum eſt, domino eſſe reſtituendum; ſed *Jure Civili* diſtinguitur inter *actum ingreſſionis & actum occupationis*: prior actus illicitus eſt in tantum, ut non modo Lex eundem inprobet, ſed & puniat propoſita injuriarum actione. *L.* 13. §. *ult. D. de Injur.* poſterior actus *occupationis*, ſcilicet licitus eſt ac Jure Civili permiſſus, adeoque Venator feram facit ſuam. §. 12. *Inſt. de Rer. Div.* ita, ut in aliena ſilva vel agro venari & aucupari poſſim, ni dominus prohibeat. *L.* 3. *pr. &* §. 1. *de acquir. rer. dom.* & in alieno ſtagno vel lacu piſcari. *L.* 13. *in fin. de Injur.* nam eorum animalium, quorum fera natura eſt, tamdiu domini ſumus, quamdiu ea incluſa habemus, aut manſuefacta, ut fera, ſi in vivariis habemus, aut piſces in piſcina, aut aves in ornithone, aut apes in alveo; certe eorum domini ſumus. At ſi in ſilva ſint etiam circumſepta; vel in ſtagno, aut in lacu, aut in arbore, quia in naturali laxitate ſunt, noſtra non ſunt & hoc colligo *ex L.* 3. §. 14. *D. de acquir. vel amitt. poſſeſſ.* quae etſi de poſſeſſione loquatur, & eum, qui non ſit poſſeſſor, conſequens continuo non ſit, etiam domi-

num

Digitized by Google

num non eſſe, natura tamen ferarum hoc exigit, ut amiſſa poſſeſſione & amiſſum dominium dicamus, propterea quod ſtatim, atque poſſeſſione noſtra abſceſſerint, omnibus pateant Jure Gentium; alia vero eſt manſuetorum animalium cauſſa. Nec enim amiſſa eorum poſſeſſione etiam dominium amittitur, proinde qui in ſua ſilva aprum vel cervum capit, vel in ſuo ſtagno piſcem, non proprium aprum, vel cervum, vel piſcem capit, ſed nunc primum ejus occupatione ſibi dominium parat, ſimiliter qui in agro Titii aprum, vel in ſtagno Titii piſcem capit, non proprium Titii aprum, vel piſcem capit, ſed aper, vel piſcis quum nullius eſſet, in capientis dominium tranſit, ut indicat *L. 62. D. de Uſufr.* & hic amicè conſpirare Jus Batavum cum Jure Romano, patet ex iis, quae tradit DE GROOT *Inleyd. 2. boek 4. deel. Yder een Vogelen vangende, niet alleen op zyn land, maar ook op een anders grond, word daar van Ygenaar, dog yder mag een ander verbieden te koomen op zyn grond.* Plura de elegante hac controverſia qui cupit, adeat ULR. HUBERUM *in Praelect. ad tit. D. de Acq. Rer. Dom.* & in *Digreſſ. Juſtin. lib. 4. cap. 19. & 20.* & VINN. *in Majore Comment. ad §. §. 12. & 13. Inſtit. de Rer. Div.*

CA-

CAPUT QUARTUM.

De Poenis illorum, qui contra Jus Venationem exercent.

§. I.

Poena gravis contra non qualificatos ſtatuta.

Quum jam diximus, quod multis in regionibus Jus Venandi ſit penes Principes, quodque ſubditis hoc Jure interdicere poſſint; ſequitur jam, ut videamus de Poenis ſtatutis in eos, qui Jure Venandi deſtituti fera animalia capiunt & occidunt & de moralitate illarum.

Certe non deſunt exempla, quae olim in eos, qui furtim venari auſi erant, graviter animadverſum eſſe, doceant: memoriae enim prodidit Gregorius Thuronensis, *Hiſtor. lib.* 10. *cap.* 10. Guntchrammum Regem, quum Vogeſum pererrans venandi cauſa, veſtigia quaedam occiſi Bubali deprehendiſſet, & a Comite iſtius ſilvae comperiſſet; Chandonem Cubicularium ibi furtim venatum, eum prehendi vinctumque lapidibus obrui juſſiſſe; ſed & ſaeculo 12. circiter medio, *Viri cujusdam propter furtivam Venationem adjudicati patibulo*, fit mentio, *in diplomate* Jo. Petr. de Ludewig. *reliqu. MSS. Tom. VI.*

VI. pag. 51. Conf. HEINECCIUS *Element. Jur. Germ. lib.* 2. *tit.* 3. §. 52. Poenae utique modum longe exceſſit L. Domitius, Siciliam quum Propraetor regeret, & ad eum eximiae magnitudinis aper allatus eſſet; adduci paſtorem, cujus manu occiſus erat, juſſit: interrogatumque, quo telo eam feram confeciſſet, poſtquam comperit uſum venabulo, cruci affixit: *teſte* VALER. MAXIM. *lib.* 6. *cap.* 3. *de Severitate Rom. n°.* 5. Huic non multum abſimilis ille, qui colonum leporem, quem ceperat, crudum cum pelle vorare coëgit, uti refert ARNISAEUS *Politic. cap.* 17. EDWARDUS I. *in Magna Charta libertatum Angliae, cap.* 10. vetuit, ne ullus de caetero vitam vel membra amitteret pro Venatione Regia, ſed mulcta, aut carcere, aut exilio puniretur. Gulielmi Rufi in Venatores ſaevitiam — pluribus exagitat EADMERUS *lib.* 2. *Hiſt. Nov. pag.* 48. —— *L. circiter Viri, quibus illis diebus ex antiqua Anglorum ingenuitate divitiarum veſtigia quaedam arridere videbantur, capti ſunt, & calumniati quod cervos Regis ceperint, mactaverint, manducaverint; negant illi, unde ſtatim ad Judicium rapti, judicantur injectam calumniam examine igniti ferri a ſe propulſare debere; ſtatuto itaque die, praefixi Poenae Judicii pariter ſubacti ſunt, remota & pietate & miſericordia.* Vid. DU CANGE *in gloſſ. pag.* 486. HENRICUS I. *Angliae Rex, cervicidas parum diſcernebat ab homicidis*; & RICHARDUS I. ſtatuit, *ut ferarum fures oculos & teſticulos amitterent, vel ipſis manus, vel pedes truncarentur*, quam tamen poenam poſtea mutavit.

HENRICUS II. *Angliae Rex hujusmodi transgreſſores carcerali cuſtodia ſive exilio ad tempus punivit*. Ex hiſce exemplis modo allatis liquido patet, paulo ſeverius, quam par erat, contra fures ferarum non raro ſaeviiſſe Principes, hinc tot diverſae interpretum ſententiae circa poenas inſtituendas in illos, qui contra edicta venari auſi fuerunt; quorum nonnulli easdem ad mortem usque ſimpliciter, alii, reiterato demum crimine extendunt; plerique arbitrario pro ratione circumſtantiarum, quas vocant, gravius aut levius eos puniendos exiſtimant. Non deſunt certe, qui opinantur in ferarum fures majori poena animadvertendum eſſe quam in parietum perfoſſores, quum faciliori negotio fera animalia occupari, quam res domeſticas abripi poſſint; igitur majori etiam poena contra transgreſſorum inpetum munienda eſſe ad exemplum Romanorum, qui non quidem ſimplices fures, abigeos tamen ad gladium damnare ſolebant; verum poenam gladii, hic non de ultimo ſupplicio, ſed de ludo gladiatorio eſſe intelligendam CUJACIUS *lib.* 13. *Obſ. cap.* 10. putat; confer. MATTH. *de Crim. ad lib.* 47. *D.* FABER *in Semeſtr. lib.* 2. *cap.* 2. & *Auctor Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 11. §. 7. *Not.* 16. apud CELEB. SCHULTINGIUM *in Juriſpr. Antejuſt. pag.* 773.

§. II.

Apud Belgas. In Belgio noſtro quid obtineat, peti poteſt ex P. MERULA *Tract. van de Wildernißen*, *lib.* 1. *tit.* 1. *cap.* 4. *pag.* 29. & ex *Edicto An-*

Anni 1750. *paſſim*, & praeſertim ex *Art.* 61. usque ad *Art.* 69. Conf. Jo. Voet *ad tit. D. de Adq. Rer. Dom.* Christinaeus, *vol.* 1. *deciſ.* 46. nec non *Ordonn. op 't ſtuk van de Jagt, en de Conſervatie van de Wildbaanen, Anni* 1677. *en de Renovatie van den* 16. *Aug.* 1702. *per totum.*

CAPUT QUINTUM.

De Perſonis, quibus cura & conſervatio Silvarum & Arenarearum hic in Hollandia fuit demandata.

§. I.

Prout in ſingulis Belgii regionibus multum differentiae eſt in regimine publico, ſic etiam obtinet ratione jurisdictionis venatoriae, quam non ἐξ ὁλόδα explicabo, quum partes, quas mihi ſumpſeram, jam praeoccupavit ſaepius laudatus Abbema *in diſſ. ſua cap.* 3. *per totum.* De Conciliis Venaticis.

Gelriam itaque nec non Zelandiam, ditionem Trajectinam, Friſiam, Trans-Iſalaniam, & Groninganam ditionem ſilentio praetermittimus, quid in Hollandia fiat, de proximo viſuri.

§. II.

De Saltuum Praefecto.

Haud incongruum erit ultimo loco quaedam ſubjicere de Saltuum Praefecto aliisque perſonis, penes quas eſt de *Venatu* judicium. *Saltuum Praefectus*, qui olim *Opperhoutvoeſter*, nunc *Opperhoutveſter*, ſic a MERULA definitur: *Een perſoon, dewelke heeft den principalen laſt en generalen opzigt van de Houtveſterien en Wildernißſe overal in den landen van Holland, weezende een goed perceel van des Princen Domynen aldaar.*

De qualitate atque auctoritate harum perſonarum, quae inſigni hocce munere functae fuere, elucéſcit circa annum 1376. quarum catalogum exhibet PAULUS MERULA *Tract. van de Wildernißſe, lib.* 1. *tit.* 1. *cap.* 1. *& ſeqq.* Illuſtriſſimum ſemper fuit hoc munus; imo jam ſub Comitibus, probante exemplo Jacobae Comitiſſae, quae a Philippo bono anno 1433. conſtituebatur *Houtveſtereſſe en Overduynbewaarſter*. Saltuum Praefecti poteſtas in eo conſiſtit, *alle geboden en verboden te doen en te doen doen van der Hoge Overigheids wegen alle breukige en misdaadige, die in den Houtveſterien van Holland breuken en misdoen, te calengeren, te vangen, te ſpannen, te regten, en te wetten te zetten, te corrigeeren, en te compoſeeren, ook erven en erfpagten uyt te geeven ten goeddunken van den luyden van Reekeningen in den Hage, ten meeſten oorbaaren en ten minſten quetſen van de Houtveſterien, ende voort alle zaaken te doen en te doen doen in het generaale en in het*

par-

particulieren. Vid. *Pagtbrief van het Opperhoutveſterampt* apud MERULAM, *loc. cit. pag. mihi* 5. Sic itaque Saltuum Praefectura fere ſemper functi ſunt Gubernatores Hollandiae, donec tandem WILHELMUS I. *Princeps Arauſionenſis*, quum 9. *Auguſti* 1559. Gubernator Hollandiae, Zeelandiae, Friſiae & Ultrajecti creatus eſſet, ſimul etiam eam dignitatem obtinuerit per litteras 22. *Februarii* 1560. juratus 19. *Junii ejusdem anni.* Quum autem Princeps praedictus anno 1567. ex hiſce regionibus ob inteſtinas diſcordias ad tempus ſecedere debuerit, ei ſubfectus eſt MAXIMILIANUS, COMES DE BOSSU, qui in hocce officio permanſit usque ad reditum Principis, qui obtigit *menſe Novembri* 1572. qui Saltuum Praefecturam usque ad obitum ſuum geſſit; cui ſucceſſor creatus eſt PRINCEPS MAURITIUS, & ſic deinceps ſequentes Arauſicani Principes hoc munere condecorati ſunt.

§. III.

Sed quum Saltuum Praefectus, qui ſimul erat Gubernator Hollandiae, non ſemper per ſe ipſum hocce munus obire poterat ob publicas & domeſticas curas; hinc MAXIMILIANO & MARIAE viſum eſt, ei adjungere aliam perſonam, quae vocatur *Lieutenant Houtveſter*, uti factum eſt per *Edictum* 28. *Septembris* 1477. verba ipſius diplomatis ſic ſonant, *by welke brieven wy voorts geordonneerd hebben, dat onze Steedehouder Generaal van Hol-* Lieutenant Houtveſter.

land in der tyd weezende, voortaan weezen zal Houtveſter en Opperſte Duynmeyer; en dat wy daar toe nog ſtellen zullen een Onderhoutveſter, [*Lieutenant Houtveſter*] *die by onſer Commiſſie de voorſz. Officien regieren, bewaaren en bedienen zal, en zyn reſidentie houden op den huyſe en ſloote te Teylinge.* Illud etiam patet ex *Miſſive van* MAXIMILIAAN *aan den Stadhouder van Holland, roerende het Lieutenant Houtveſters ampt in dato den* 19. *Nov.* 1477. Ejus officium ſic deſcribit MERULA: *in de plaats van den Opperhoutveſter alles, de Wilderniſſen aangaande, te bedienen, en te bewaaren, magt hebbende naar luyt van de voorſz. Ordonnancie, alle breuke en boeten aldaar vallende en verſchynende, zoo wel crimineele als civiele te beregten, calangeeren, en exploicteeren voor den Geregten Ordinaris van de Houtveſterie, alles op de Wedde, Profyten, en Emolumenten, daartoe behoorende, &c.*

§. IV.

Mees-terknaa-pen. Collegium eorum, qui vocantur *Meeſterknaapen*, antiquiſſimum eſt hic in Hollandia; proprie in rebus Venaticis ſunt Judices, qui ad actionem *van den Lieutenant Houtveſter* jus dicunt, atque ſententiam ferunt; ipſis prohibitum, ne cognationis vinculo ſibi ſint juncti; vid. *Art.* 28. *Edicti anni* 1517. conf. *Art.* 61. 62. *usque ad finem*, imprimis autem *Art.* 68. *Edicti* 1750. Huic Ordini adſcribuntur perſonae natalibus ac dignitate conſpicuae. Ex Gr. *Baenderheeren, Ridders,* (*Barones, Equites*) *Con-*

Conſulesque urbium, uti ex multis Placitis atque Edictis peti poteſt. De Jurisdictione eorum, nec non de modo coram illis procedendi vid. *Placc. van Cortregt van den* 15. *July* 1545. nec non *Art.* 71. *Placiti anni* 1750. conf. S. VAN LEEUWEN *R. H. R. in fine.*

Olim juxta *Articulum* 7. *Edicti anni* 1517. quater per annum jus dicere tenebantur, verum juxta *Art.* 70. *Edicti* 1750. tantum bis ſingulis annis, ſcilicet Menſe Majo & Menſe Octobri; nec permiſſum eſt illas dies mutare, ſi autem ultra tres dies protrahatur judicium, unicuique Conſiliariorum ultra annuum ſalarium conſtitutum eſt honorarium ſat exiguum quinque ſtuverorum per diem, quod a litigantibus ſolvi debet; adjicitur adhuc huic honorario diviſio ejus pecuniae, quae a mulctis, propter quas judicium faciunt, provenit: nec vice-Praefecto licet componere & tranſigere niſi de mulcta pecuniaria; ſi vero ſit aliud crimen, contra quod per Ordin. vel Plac. alia poena ſit ſtatuta, non niſi praeſentibus duobus teſtibus, quorum ſaltem unus erit Conſiliariorum, hancque tranſactionem Secretarius notulis inſcribere, ac de illa in primo Conventu Conſiliariorum mentionem facere tenetur ſecundum *Art.* 68. *Novae Ordin. Venat. d.* 3. *Auguſt.* 1750. In delictis, quorum poena non excedit 20. pondera & quorum cognitio intra annum & ſex hebdomades non pervenerit ad Concilium Venaticum, valet praeſcriptio; adeo, ut, elapſo illo tempore, executioni mandari nequeant; in delictis vero gravioribus ex. gr. venatarum majorum

ferarum, quarum poenae excedunt 20. pondera, primum valet praeſcriptio per tres annos. vid. *Art. 66. d. Ordinat.* Neque ab ejus tribunalis ſententia, infra centum florenos lata adpellare licet, neque etiam replicare vel duplicare, ſed omnia fieri debent verbotenus, ſummariè, de plano, ſimpliciter, ſine figura & ſtrepitu Judicii. Si vero res majoris momenti ſit, denuncianda eſt Gubernatori, & concilii ſupremi Conſiliariis, qui per Procuratorem Generalem Jura Majeſtatis defendunt. Etiam eorum jurisdictio ad criminalem proceſſum ſeſe extendit, ſcilicet in criminibus, *van groen hout te bakken, grof-wild te ſchieten of te jagen, de Dienaers of Duinmeyers geweld aan te doen, ofte reſiſteeren, en Conynen by dagh of by nagt af te ſteeken*, uti patet ex *Art.* 17. *Placiti anni* 1518. & ex *Placito anni* 1545. in verbis: *hier uyt gereſerveerd alle zaaken, die bloed of crym zoude mogen raaken.* Conf. ſaepius cit. MERULA, *pag.* 60. *Art.* 17. *pag.* 61. *Art.* 20. & 21. *pag.* 75. *in fine.* ubi habetur: *item verbied men voorts ſcherpelyk, &c.* —— *zullen verbeuren voor de eerſte ryſen twintig goude Caroli guldens, de tweede ryzen op verbeurte van veertig goude Caroli guldens, ende daar en boven gegeeſſeld te worden; ende de derde ryſen op de verbeurten van heuren regterhand, ende tien jaaren uyt den landen van Holland, Zeeland en Friesland gebannen te weezen, en zullen de geenen, die geen goed hebben, gecorrigeerd worden aan den lyven naa geleegenheid van den misdaad.* & *pag.* 110. *Art.* 49. Vid. & *Placitum anni* 1750. *Art.* 67. 68. & 69.

§. V.

§. V.

De aliis minoribus Officialibus, uti *den Clercq of Ontfanger van den Wilderniſſe*. Vid. *Placit. anni* 1517. Minores Officiales.

De ſalario ſaltuum miniſtrorum conſtitutum eſt per *Placitum* 25. *Nov*. 1604. nec non *van den Rentmeeſter van de Wilderniſſe*, (inter quos olim emicuit PETRUS BOR, *Chriſt. Fil.* ſummae auctoritatis Hiſtoricus) ut & de *Deurwaarders*, *Koddebeyers*, *Duynmeyers* aliisque conſule MERULAM *lib*. 1. *tit*. 1. *cap*. 4. 5. & 6. *a pag*. 34. *usque ad* 39. item *Manier van Procedeeren*, *part*. 3. *lib*. 1. *cap*. 6. *in fine*.

Hic B. L. pedem ſiſto, atque candidum de ſtudiorum meorum primitiis exſpecto judicium. Si aliqua ex parte deſiderium tuum explevero, gaudium; ſin ſecus, aviditatem ad aequiora doctioraque moveris. Antequam vero te miſſum faciam, Chartas nonnullas ad rem maxime facientes ſubjungam. Vale.

[illegible]

Digitized by Google

ADPENDIX
DOCUMENTORUM
AD
DISSERTATIONEM
DE
VENATIONE
PERTINENTIUM.

Digitized by Google

ADPENDIX DOCUMENTORUM.

DOCUMENTUM A.

Idus Aprilis 878.

Ludovicus Germaniæ Rex Theodorico Comiti donat *Waſdam.*

Vid. *Aloude Holl. Hiſtorien door G. van Loon*; *II. Deel*, *pag.* 99. & Miraei *Oper. Diplom. tom.* 1. *pag.* 33. & noviſſime eam chartam publici juris fecit eruditiſſimus F. van Mieris *Groot Charterboek tom.* 1. *pag.* 22. & *ſeq.*

Ann. 975.

Ottonis ſecundi de Amuda, omnibus terris, ſilvis, pratis, piſcationibus & de telonio & in Almere, quidquid Reges antea habuerunt donatio.

Fr. van Mieris *Groot Charterboek*, *I. deel*, *pag.* 48.

29. *Decembris* 1310.

Hendrik, Burggraaf van Leyden, ſtaat op begeerte van Willem, Graaf van Holland, enz. op zekere voorwaarde af de Viſſchery *Wendelwyk* genaamd.

FR. VAN MIERIS *Groot Charterboek*, *II. deel*, *pag.* 116.

---

7. *Maji* 1311.

Willem van Egmond geeft verſcheide goederen tot het ſtigten van nieuwen Klooſter op de Uyterſte graft by den Hout van Haarlem.

FR. VAN MIERIS *Groot Charterboek*, *II. deel*, *pag.* 117.

---

5. *Maart* 1324.

De Graaf geeft aan Dirck van Oudshoorn, Bailliuw te Medemblick, den Viſſchery van Boom en Meer.

FR. VAN MIERIS *Groot Charterboek*, *II. deel*, *pag.* 336.

B.

B.

26. *Novembris* 943.

Regale praeceptum Ottonis de Foreſto in Trente ſub Baldrico Epiſcopo.

In Nomine Sanctae & Individuae Trinitatis. Otto, Divina favente Clementia Rex, notitiae omnium fidelium noſtrorum tam praeſentium quam futurorum, ſignificamus, quod venerabilis Baldrici, Trajectenſis Eccleſiae Praeſulis, voluntati obtemperantes, ex hoc in antea praeſenti privilegio authoritatis noſtrae interdicimus, ut nullus Comitum aliorumve hominum *in pago Forenſtenſi, qui eſt in Comitatu* Everardi (*a*) cervos, urſos, capreas, apros, beſtias inſuper, quae Teutonicâ linguâ (*b*) Elo et Schelo appellantur venari abs-

(*a*) Videtur fuiſſe *Dynaſta*, qui magnas poſſeſſiones habuit in Gelria, iis vero ob perfidiam in Regem Francorum admiſſam exutus eſt. Ejus mentio in Charta Karoli Metelli, filii Pipini, a. 725. & 726. Apud Hedam *Hiſt. Ultraj. pag.* 30. & 31. & Pontanum *Hiſt. Gelriae, pag.* 45. *ad ann.* 736. conf. Mieris *tom. I. pag.* 3.

(*b*) Ad hanc chartam Buchelius ſequentia notavit: „ Cum P. Scriverium in hiſce rebus verſatisſimum „ conſuluiſſem, quid ipſi de hiſce verborum monſtris videre- „ tur, in haec verba reſpondit: *Porro quod me interpretem „ obſcuriſſimorum verborum & corruptiſſimi loci quaeras, ope- „ ram profecto perdis: etenim locus iſte diplomatis Ottoniani „ me ſaepius torſit & nunquam me ex tricis illis extricare po- „ tui.* Adjungit, apud Lazium ſe inveniſſe vocem *Slei- „ ſcher* pro vulpe veteri Teutonica lingua uſurpatam & eam „ aliquo modo convenire huic loco, ab ignorantibus cor- „ rupto,

abſque praelibato Cathedrae Praeſulis permiſſu praeſumat. Volumus itaque, firmiterque Regalis edicto Munificentiae praecipientes jubemus, ut in eodem pago aut in ſylvâ, quae nuncupatur Fulnaho, ac univerſis finibus ejus ac praefati pagi adusque adjacentes caeteras Regiones praedictae Trajectenſis Eccleſiae *Jus* ſervetur *Foreſtenſe* ut nobis & noſtris.

Apud Hedam *Hiſtor. Ultraj. pag.* 83. *& ſeq.* & apud Fr. van Mieris *Groot Charterboek, I. deel, pag.* 41.

„ rupto, verum ut nec ipſi ita nec mihi interpretatio placere „ multum potuit: ac ratio, quae me movet, haec eſt: quod „ *Vulpes* non inter nobiles (qualium venatio plerumque pro„ hibita eſt) habeatur, ſed potius damnoſas inter feras, quales „ ſunt lupi & ſimiles, quarum captio non tantum non prohi„ betur, ſed & vulgus, praemio ſtatuto, ad earum capturam „ invitatur. Quare an loco *Elo* & *Scelo Eelwilt* ſcribi poſſit? „ aliorum judicium requiro, donec quis meliora & certiora „ adferat."

Hactenus Buchelius. De priori voce nihil habet, quod adferam, ſed credo poſteriorem *Scbelo*, non incommode in *Schedo* mutari poſſe. Audiamus hic antiquarum vocum ſtudioſiſſimum *Johannem Georgium Eccardum*, qui in notis ad pactum Legis Salicae, *Tit.* 3. *pag.* 19. *ad* §. 3. verba: *Si quis Bimum animal furaverit*, ita ſcribit: „ Codex Guel„ ferbytanus *bimum animal* Francice *Scedo* dictum aſſerit, „ quo nomine puto veniſſe animal utriusque ſexus, quam„ diu ob aetatem nondum cum vacca coiverit, vel vice verſa „ nondum tauro patiendo aptum, ſeparatim & tauro non „ conjunctum vixerit. *Scedo* hoc firmatum a *ſcheiden*, *ſe„ parare*, animal *ſeparatum* ſive *nondum conjunctum* ſignifi„ cabit; & nos pariter jam a verbo antiquo *Reen*, *Reiben* „ *diſcernere ſeparare* vocem *Rind* derivatam habemus atque „ de tali animali uſurpamus."

C.

Anno 1261.

Aleidis, Tutrix Hollandiae, conceſſit Abatiſſae & Conventui de Losdunen, Jus annuatim mittendi quindecim porcos in nemore de Harlem.

Aleydis, uxor quondam Domini Johannis de Avesnis, Hollandiae & Zelandiae Tutrix, univerſis praeſentia viſuris ſalutem & omne bonum.

Notum facimus univerſis, quod nos dedimus & conceſſimus Abatiſſae & Conventui in Losdunen, quod annuatim mittere poſſint in nemore noſtro de Harlem quindecim porcos absque exactione, quae dicitur *Vademinghe* (*c*), praeſentium teſtimonio litterarum.

Datum Anno Domini MCCLXI. Dominica poſt Pentecoſten.

Analect. ANT. MATTHAEI, *tom. VI. pag.* 36.

(*c*) Wegens het dryven of weiden der Varkens in 's Graven Boſſchen wierd van elf Varkens één betaelt, welke tiende vordering in de aloude Schriften *Eſcaticum*, of naer de Ekels *Glandaticum*, en in 't Nederduitſch, zoo 't hier blykt, *Vademinghe* is genaamt geworden.

Qui vero porcos habuerint, ex iis dent *Eſcaticum*, de undecim porcos unum. Chronico Vulſturnenſi *pag.* 435. a Muratorio edit.

FR. VAN MIERIS *Groot Charterboek*, *I. deel*, *pag.* 337.

D.

Den 9. May 1404.

Hertog Albert beveelt Wouter de Wilde alle zyne Faiſanten, Perdryſen en Puthoren te vergaderen tot behoef zyner Herberge.

Albrecht, enz. doen cond allen luden, dat wy bevolen ende gemachtigt hebben, beveelen ende machtigen mit deſe brieven Wouter de Wilde onzen Pertrizere te gaderen en te bewaaren onzen Faiszanen, Pertrizen ende Puthoren tot onzen profyt en oirbair overal in onzen landen van Hollant, om die op te neemen ende te leveren tot onzer en onzer Herberge behoef, of ons dair of wt te ryken zulc profyt ende nutſcip, als ons dair of toebehoirt. Ende ombieden ende beveelen allen onzen Bailliuwen, Scouten ende Rechteren, overal in onzen landen van Hollant gezeten, dat ſy ende elx van hun in ſinen bedriven openbairlicken doen condigen, ende verbieden enen yegeliken op de boeten van tien ponden goeds gelds, dat niemand enige Feyſanen, Pertrizen of Puthoren en vangen, hoer eyeren gadere nog op en neeme in geenre wys, ende wair ymant, dier hieren jegens dede, zoo hadden wy bevolen ende gemachtigt onſen Pertrizeren voirſz. dat hy die zonder vertrec te ghiſel dagen mach, te comen voir onzen Treſorier den Proeſſt van Bergen in Henegouwen, op zyn lyf ende goed in den Hage, ende van daer niet te ſceyden voir die tyd, dat hi onzen Treſorier voorſz. voldaen ende betailt heeft van der boeten van tien ponden voirſz.

Digitized by Google

voirſz. ende ons gebetert van des hy vorder jegens ons, en onzer Heerlicheyt gebruect ende misdaen mach hebben. Dit zal gedueren tot onzen wederſeggen.

In oirconde enz. Gegeven in den Hage, op den IX. dag in Meye, in het jair ons Heren MCCCC. ende vier.

Memoriale B. J. 1401 — 1404. *Cas R. pag.* 64. *verſa & pag.* 65.

E.

Den 24. *April* 1401.

Hertog Albert verpacht aan Dirk Potter al de Zwaanen, die vallen zullen in Waterland en in Zeevang, voor twee en dertig ſchellingen 's jaars, mits twee en dertig Zwaanen te leveren aan den Hertoge.

Aelbrecht, enz. doen cont allen luden, dat wy om dienſts wille, die ons Dirc Potter, ons getruwen Treſoriers Clerc, dez Proeffts van Bergen in Henegouwen, tot vele ſtonden gedaan heeft, ende noch, of 't God wille, doen ſal, den zelven Dirc voirſz. verpacht hebben ende verpachten mit dezen brieve, alle die Zwaanen, die vallen zullen in onzer bedriven van Waterlant ende Zeevanc, om twee ende dertich ſcillingen 's jaars payements, als wy van anders onzen renten ende vervallen ter tyt neemen ſullen in onſer Bailiuwſchip voirſchreven; behoudeliken, dat hi, of die gene, dien ſo

voirt verpachten zal, jairlicx leeveren zal onſen Rentmeeſter 's lands voirſchreven twee ende dertich Zwaanen; te betalen den pacht voirſz. tot zulken terminen, als men onſe renten in den bedriven voirſz. pleecht te betaalen. Ende ombieden ende bevelen onſen Bailliu ende Rentemeeſter van Waterlant ende van Zeevanc, die nu is of namaals weezen zal, dat hi Dirc Potter voirnoemt, of den ghenen, die hi ſe voirt verheuren zal, die Zwaanen voirſchreeven mit ſulken profyt ende nutſcip, als dair toe ſtaat, ruſtelic ende vreedelic laet gebruken, ende him dair in houde ende ſtarcke van onſer weegen tegen eenen ygeliken. Ende wair yement, die him hier en boven dez bewinden woude, ende hi Dirc Potter voirſz. dair in hinder, letſel, ſcade, ofte moeyeniſſe dede, dat wouden wy aan him houden, als aan den ghenen, die ons van onſer Heerlichheit vermynderen woude. Dit ſal gedueren Dirc Potter voirſz. ſyn ende ſyns wyfs, die hi nu ter tyt heeft, leeven lanc. In oirconde &c.

Gegeven in den Hage, op ten XXIIII^ſten^. dach in Aprille Anno XIIII^c^. ende één.

Perkament Regiſter Liber V. 1390—1401. *Cas E. pag.* 417.

F.

Den 17. *Octoher* 1677.

Vryheid van Jacht aan den Huize van Zuidwyk verleend.

Willem Henrick, by der Gratie Gods Prince van Orange en Naſſau, Grave van Catzenellebogen, Vianden, Dietz, Lingen, Meurs, Buu-

Buuren, Leerdam, &c. Marquis van der Veere en Vliſſinge, Heere en Baron van Breda, der Stad Grave en de Lande van Cuyeq, Dieſt, Grimberg en Herſtal, Cranendonck, Warneſton, Arlay, Noſeroy, St. Veth, Dousburg, Polane, Willemſtad, Niervaart, Yſſelſtein, St. Maertensdyck, Steenbergen, Geertruydenberg, de Hoge en Lage Swaluwen, Naaldwyk, Soeſt, Buure, ter Eem, Immenes binnen en buyten, &c. Erff-Burg-Grave van Antwerpen ende Beſançon; Erff-Maerſchalck van Holland; Erff-Gouverneur ende Stadhouder van Gelderland en des Graafſchaps Zutphen, Holland, Zeeland, Weſtfriesland, Utrecht ende Over-Yſſel; Erff-Capiteyn Generaal en Admiraal der Vereenigde Nederlanden.

Allen den geenen, die deeze jegenswoordige zullen zien, ofte horen leezen, Salut: Doen te weeten, dat wy, om ſonderlinge conſideratien en redenen ons daar toe bewegende, op het verſoek aan ons gedaan van *Jonckvrouw van Waſſenaar van Obdam*, als bezittende den Huizen van Zuidwyck, gelegen in de Heerlykheid van Waſſenaar, geinterdiceert ende verboden hebben, interdiceeren ende verbieden mits deeze, dat niemand, van wat ſtaat ofte conditie hy zoude mogen weezen, hem zal vervorderen, omtrent den voorſz. huiſen binnen de limite hier nae genoemd te jaagen of vliegen op enigerhanden Wild, het zy met honden, vogels of ſchild of netten, op Haas ofte Hoen, ofte te leggen met enigerhande ſlagnetten naar Leeuwwerck, Vinck, Plavier, of ander gevogelte, op poene, dat die geene, die bevonden zal worden, binnen de voorſz. limite met honden, vogels of ſchild op Haas of Hoen te jagen, verbeuren zal: te weeten

yder perſoon, niemand uitgezondert, die aldaar jagende bevonden word, vyff en twintig Guldens, ende daar en boven voor yder gevangen Haas of Hoen, vyfftig gelyke Gulden: des dat die Heeren, of die gene, die de honden of vogels toebehooren, ten reguarde van de voorſz. boetens reſponſabel zullen weezen, voor haar knegts, ſchoon genomen ſy wilden allegeeren of ſuſtineeren, dat die voorſz. kneghts ſulcks buyten haar laſt hadden gedaan.

Dat die gene, die bevonden zullen werden binnen de voorſz. limiten te leggen met ſlagh-netten op Leeuwwerck, Vinck, Plavier, of ander gevogelte, telkens daar over verbeuren zal thien Guldens, boven de verbeurte van de netten, met alle den toeſtel daar toe behoorende.

Dat die gene, die bevonden zullen worden binnen de voorſz. limiten met tiras of ſleepnetten te lopen naar Hoen of Poel-Snippen, telkens zullen verbeuren vyff en twintig Guldens, boven de verbeurte van hare netten. ende dat die gene, die bevonden zullen worden binnen de voorſz. limiten te zoeken de Yeren van Kieviten of ander gevogelte, verbeuren zullen tien Gulden.

Dat ook niemand zig zal bevorderen binnen de voorſz. limiten buyten den Heeren-weg te gaan met een roer, onder wat pretext het zoude mogen wezen, op verbeurte van het ſelve roer, ende een boete van tien Gulde, indien hy aldaar niet ſchietende, ende daar en boven nog vyff en twintig Gulden, indien hy aldaar ſchietende bevonden zoude mogen worden.

Dat ook niemand binnen de voorſz. limiten, zoo wel in het hoger als in het laegh zal vermogen op Haas, Hoen, ofte enig ander Wilt te ſtellen, of

te zetten enige ſtrikken, nog in greppels, op damme, paden, of op loopen van Haas of elders, netten, loyen, of ander want, op de verbeurtens van vyff en twintig Guldens voor elk geſtelde ſtrick of opgehangen want, ende nog van vyfftig Gulden daar en boven voor yder Haas of ander Wilt, dat in de voorſz. netten of ſtrikken gevangen zoude mogen zyn.

Dat de Huysluiden, die binnen de voorſz. limiten wonen, geen Spiljoenen, of andere aart van Baſterd-Jagthonden op haare werven of huyſen ſullen mogen houden, op verbeurten van de voorſz. honden, ende eene boete van tien Gulden daar en boven voor yder zoodanige hond.

Dat insgelyks niemand van de voorſz. Huysluiden of andere, die binnen de voorſz. limiten enige landen zyn gebruykende, met enigerhanden honden te velden of op den acker zullen mogen komen, of anders haare honden aldaar alleen zullen mogen laten loopen, op de verbeurte van tien Gulden yder maal op yder hond, ende nog eene boete van vyfftig Gulden voor yder Haas of Hoen, die de voorſz. honden gevangen zoude mogen hebben, zonder dat haar zal mogen verſchonen, dat de voorſz. honden haar of haar volk buyten haar weten gevolgd, of alleen afgelopen zoude mogen zyn.

Dat ook die gene, die bevonden zoude mogen worden, een Haas of Hoen op het veld te ſlaan, of anders om te brengen, of levendigh op te nemen, ofte de Neſten te beroven, op yder Haas, Hoen, of beroofd Neſt, verbeuren zal vyfftig Guldens.

Dat wyders niemand binnen de voorſz. limiten, met loſſe honden zal mogen gaan of ryden, al ware het

het zelvs langs het ſtrand of onder den duyn op verbeurte van vyff en twintig Gulden.

Dat ook niemand, wie hy zy, of onder wat pretext zulks zoude mogen geſchieden, de duynen binnen de voorſz. limiten gelegen, zal mogen belopen of begaan, buyten de gemeene gang-paden of wagen-wegen, die, zoo iemand bevonden zouden mogen werden, buyten de voorſz. wegen ofte paden, de voorſz. duynen te kruyſſen, ofte de nollen of ſchorre kanten af te lopen of bezoeken, dat de zelven verbeuren zal voor de eerſtemaal vyff en twintig Gulden, voor de twedemaal vyftig gelyke Gulden, en voor de derdemaal arbitraarlyk gecorrigeert te worden: behoudelyk dat de Duynmayers van de voorſz. duynen, voor zoo veel die nog met Conynen zyn bezet, zyn Conynen zal mogen vangen, ende wel een wakend oog houden op het Ongedierte aldaar, ende hy daar zynde, zyn gepagté duyn by dag en nagt mogen beloopen, maar hem reguleerende naar de Placcaten dien-aangaande gemaakt, als dat hy maar een of twee Baſtard-rekels zal mogen houden, om katten, bonſems, kemels, en ander ongediert te mogen vangen, ende ingevallen bevonden zoude mogen werden, dat de voorſz. Duynmayer des daags ofte des nagts met zyn honden of netten in het of-zetten naar Conynen, Haas of Haaſe quame te vangen, dat hy telkens voor elken Haas, boven de verbeurte van zyn voorſz. netten, nog zal verbeuren vyftig Gulden: dat wyders de Helmplanters en de Helmſteekers, in den tyd van de Helmplantinge haar werk aldaar zonder enige verbeurte zullen mogen doen, zoo nogtans, dat ingevalle iemand bevonde wierde, enig Haas of Hoen te vangen, verbeuren zal de ſomma van vyff-

tig

tig Gulden voor yder Haas of Hoen, dat zyluiden zouden mogen hebben gevangen.

Dat ook niemand binnen de voorſz. limiten, nog ook binnen drie hondert Roeden daar omtrent, des avonds of des morgens zal mogen gaan waken of gaan wagten, op het geſchrey van het Hoen, of het zelve te gaan voeden, onder wat pretext het zoude mogen wezen, op de verbeurte van vyff en twintig Gulden, en dat die gene, die bevonden zoude mogen werden des nagts met netten te lopen, om het Hoen op zyn neſt te vangen, boven de voorſz. netten zullen verbeuren, yder perſoon vyff en twintig Gulden, ende nog vyfftig Gulden daer en boven voor yder Hoen, dat by haar gevangen zal worden.

Dat ook niemand binnen de voorſz. limiten, in wat ſaiſoen van het jaar dat het ook zou mogen zyn, zal mogen ſtellen, het zy in boomgaarde, cingels, lanen, kanten, wallen, of cosjes in het veld eenige aard - bogen ofte ſteek - garen, op de verbeurte van tien Gulden voor yder boge ofte ſteek - garen, ende nog vyff en twintig Gulden voor yder Hoen, dat in zoodanige aard - bogen of ſteek - garen bevonden zal worden gevangen te zyn.

Dat ook niemand binnen de voorſz. limiten omtrent of in het afdalen van het duyn zal mogen ſtellen of gebruyken enige Vlouwen, ofte Rennen, of Wargarenen, ende dat ten dien eynde als (1) Vlouwenſtengen, aldaar opgerecht, zullen moeten worden omgehaald, ende geene andere geſteld, op de verbeurte van vyff en twintig Gulden ydermaal voor

(1) *Of* alle.

voor yder ſtengh, die bevonden zal worden opgeregt te zyn, te verbeuren by den bruyker van het land, op de welke die bevonden zal worden te ſtaan.

Dog zal de voornoemde *Jonckvrouw Agnes van Waſſenaar van Obdam*, binnen de voorſz. limiten de Jagt tot haar vermaak mogen exerceeren, mits haar reguleerende naar de Placcaten op het ſtuck van de Jagt geëmaneert.

De limiten van de voorſz. Vrydom zyn gereguleerd als 't volgd, en haar begin nemen ten Noord-Ooſten van het ſcheid van Waſſenaar ende Voorſchoten, daar van den eerſten Paal zal ſtaan op de Watering, die van den Ryndyck Zuyd-Weſt aan agter het voorſz. huys te Zuydwyck loopt: De tweede Paal Noord-Ooſt aan, zal ſtaan op de Doeslaan, royende van daar regt Noord-Ooſt aan tot aan de Zee: De derde Paal zal geſteld worden aan de Tee van de duynen, ende de vierden, aan het Strand, blyvende alle binnen de grond behoorende onder de Juriſdictie van Waſſenaar.

Aan de Zuyd-Weſt-zyde van de voorſz. Vrydom zal de eerſte Paal gezet worden op de Papenweg op de voorſz. Wateringe, die agter het voorſz. huys te Zuydwyck loopt; de twede Paal Noord-Weſt aan zal ſtaan omtrent den Deyl op den weg, die naar het Dorp van Waſſenaar gaat; de derde Paal zal geſteld worden omtrent den Borght van Waſſenaar, op den weg, die van Waſſenaar naar den Hage gaat; de vierde Paal zal geſteld worden Noord aan, aan de Tee van den duyn; ende de vyffde op het ſtrand; ende zal op alle de voorſz. paalen ſtaan: VRYHEYT VAN ZUYDWYCK.

Nie-

Niemand zal zig vervorderen de voorſz. Palen te verzetten of uyt te delven, op de verbeurte van vyfftig Gulden.

Ende dit alles geduurende het leeven van de voornoemde *Jonckvrouw Agnes van Waſſenaar van Obdam*.

En ten eynde niemand hier van ignorantie zoude mogen pretenderen, ordonneeren wy, dat deeze onze diſpoſitie gedrukt ende op de voorſchreven Palen aangeplakt, mitsgaders den Lieutenant Houtveſters ende Meeſterknapen toegezonden zal worden, om haar daar naar te reguleeren, ende allen anderen, die het behoord, daar naar te doen reguleeren.

Actum in 's Gravenhage den ſeventhienden October ſeſthien hondert ſeven en t'ſeventigh.

Was geteeckent

G. H. Prince d'Orange;

Onderſtondt

Ter Ordonnantie van zyne Hoogheydt;

Geteeckent,

C. Huygens.

Uit de Arcbiven van den Huyze van Waſſenaar, *U*. No. 25.

In 's Gravenhage, by *Jacobus Scheltus*, Ordinaris Drucker van ſyne Hoogheydt, den Heere Prince van Orange, woonende op het Binnen-Hoff, Anno 1677.

Alia bene multa documenta ad Venationem pertinentia peti poterunt ex *Corpore Diplomatico Erudiſſimi* FR. VAN MIERIS, *vol. II. pag.* 547. 572. 626. 667. 858. & *vol. III. pag.* 153. & 154. 254. 338. & *ſeq.* 359. 398. 474. 498. & *vol. IV. pag.* 561. & *ſeq.* 707. & *ſeq.* 712. 759. 777. 797. 823. 1002. & *paſſim.*

Digitized by Google

Digitized by Google